

ปัจจัยและกระบวนการที่เอื้อต่อการพัฒนาจิตสำนึกต่อสังคมของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

นางสาวสุภัทรา ภูษิตรัตนาวลี

สถาบันวิทยบริการ

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาวิจัยการศึกษา ภาควิชาวิจัยและจิตวิทยาการศึกษา

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2547

ISBN 974-17-6326-3

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

FACTORS AND PROCESS FACILITATING THE DEVELOPMENT OF CHULALONGKORN
UNIVERSITY STUDENTS' SOCIAL CONSCIOUSNESS

Miss Supattara Pusitrattanavalee

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Education in Educational Research

Department of Research and Educational Psychology

Faculty of Education

Chulalongkorn University

Academic Year 2004

ISBN 974-17-6326-3

หัวข้อวิทยานิพนธ์	ปัจจัยและกระบวนการที่เอื้อต่อการพัฒนาจิตสำนึกต่อสังคมของนิสิต
	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
โดย	นางสาวสุภัทรา ภูมิรัตนาวลี
ภาควิชา	วิจัยการศึกษา
อาจารย์ที่ปรึกษา	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุวัฒนา สุวรรณเขตนิกม

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้นับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโท

..... คณบดีคณะครุศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ดร.ไพฑูรย์ สินลารัตน์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.ทวีวัฒน์ ปิตยานนท์)

..... อาจารย์ที่ปรึกษา
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุวัฒนา สุวรรณเขตนิกม)

..... กรรมการ
(อาจารย์ ดร.ณัฐภรณ์ หลาวทอง)

สภามหาวิทยาลัย
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สุภัทรา ภูมิรัตนาวลี : ปัจจัยและกระบวนการที่เอื้อต่อการพัฒนาจิตสำนึกต่อสังคมของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (FACTORS AND PROCESS FACILITATING THE DEVELOPMENT OF CHULALONGKORN UNIVERSITY STUDENTS' SOCIAL CONSCIOUSNESS) อาจารย์ที่ปรึกษา : ผศ.ดร.สุวัฒนา สุวรรณเขตนิคม, 86 หน้า. ISBN 974-17-6326-3.

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับจิตสำนึกต่อสังคมของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และวิเคราะห์ปัจจัยและกระบวนการที่เอื้อต่อการพัฒนาจิตสำนึกต่อสังคมของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย การดำเนินการวิจัยประกอบด้วย การวิจัยเชิงสำรวจและการศึกษาเชิงคุณภาพ กลุ่มตัวอย่างในการสำรวจคือนิสิตระดับปริญญาตรีของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย รุ่นปีการศึกษา 2547 จำนวน 342 คน เครื่องมือคือแบบสอบถาม การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติบรรยายและสถิติอนุมานโดยใช้การวิเคราะห์หาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ ส่วนการศึกษาเชิงคุณภาพศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างนิสิตจำนวน 8 คน จำแนกเป็นผู้มีคะแนนจิตสำนึกต่อสังคมระดับสูง 4 คน และระดับปานกลาง 4 คน

ผลการวิจัย

1. โดยเฉลี่ยแล้วนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยมีจิตสำนึกต่อสังคมในระดับสูง
2. ปัจจัยและกระบวนการที่เอื้อต่อการพัฒนาจิตสำนึกต่อสังคมของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยที่สำคัญมี 9 ตัว เรียงตามลำดับคือ กระบวนการพัฒนาจิตสำนึกต่อสังคมจากเพื่อน ความสม่ำเสมอในการทำกิจกรรม กระบวนการพัฒนาจิตสำนึกต่อสังคมจากครอบครัว กระบวนการพัฒนาจิตสำนึกต่อสังคมจากสื่อมวลชน ความสนใจในการทำกิจกรรม แบบอย่างจากบุคคลสำคัญ แบบอย่างจากบิดา สถานภาพของครอบครัวที่พ่อแม่อยู่ด้วยกัน และภูมิลำเนา ตัวแปรทั้ง 9 ตัวร่วมกันอธิบายแปรปรวนของจิตสำนึกต่อสังคมของนิสิตได้ร้อยละ 51.5

ภาควิชา ศึกษาศาสตร์
สาขาวิชา ศึกษาศาสตร์
ปีการศึกษา 2547

ลายมือชื่อนิสิต.....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม.....

4583825727 : MAJOR EDUCATIONAL RESEARCH

KEY WORD: CONSCIOUSNESS / PROCESS FACILITATING THE DEVELOPMENT

SUPATTARA PUSITRATTANAVALLEE : FACTORS AND PROCESS FACILITATING THE DEVELOPMENT OF CHULALONGKORN UNIVERSITY STUDENTS' SOCIAL CONSCIOUSNESS. THESIS ADVISOR : ASST.PROF.SUWATANA SUWANKETNIKOM, Ph.D., 86 pp. ISBN 974-17-6326-3.

The purposes of this study were to explore the level of social consciousness of Chulalongkorn University students, and to analyze factors and processes facilitating the development of social consciousness. The research procedure consisted of a survey and a qualitative study. The survey sample were 342 undergraduate students of Chulalongkorn University in the 2004 academic year. A questionnaire was developed to measure social consciousness of the students. The statistical analysis included descriptive statistics and inferential statistics :Pearson's product moment correlation coefficient and multiple regression analysis. The qualitative study was base on 8 selected students which composed of 4 students who had high level and 4 students who had middle level of social consciousness.

Research findings:

1. On the average, the social consciousness of Chulalongkorn University students were at high level.
2. There were 9 factors and processes which were significantly explained the development of variable of Chulalongkorn University students' social consciousness. The nine predictors were the development processes from friends, the regularity in activity participation, the development processes from family, the development processes from mass media, interests in activity participation, role model of celebrity, role model of father, family togetherness, and area background. The nine variable were able of explaining 51.5 percents of the variance of the social consciousness scores.

Department Research and Educational Psychology Student's signature.....

Field of study Educational Research Advisor's signature.....

Academic year 2004 Co-advisor's signature.....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงด้วยดี โดยได้รับความกรุณาอย่างยิ่งจาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุวัฒนา สุวรรณเขตนิคม อาจารย์ที่ปรึกษา ที่ได้ให้คำแนะนำ คำปรึกษา ตลอดจนความเมตตาที่ได้รับตลอดมา ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้ ขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.ทวีวัฒน์ ปิตยานนท์ และอาจารย์ ดร.ณัฐภรณ์ หลาวทอง คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ที่กรุณาให้คำแนะนำ ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์กับผู้วิจัย รวมถึงคณาจารย์ภาควิชาวิจัยการศึกษาทุกท่านเป็นอย่างสูง สำหรับความรู้ที่ท่านได้อบรมสั่งสอน คอยให้คำแนะนำทั้งทางวิชาการตลอดจนความห่วงใยศิษย์ ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความกรุณาที่ได้รับจากการได้เข้ามาศึกษาเป็นอย่างยิ่ง

ขอขอบพระคุณ อาจารย์วันิดา สุวรรณนพ ผู้อำนวยการสำนักพัฒนาวิชาการ อาจารย์สุวรรณี มงคลรุ่งเรือง หัวหน้าหน่วยประกันคุณภาพ ผู้ช่วยศาสตราจารย์วุฒิพงษ์ ทองก้อน หัวหน้าแผนกหลักสูตรและมาตรฐานการศึกษา คุณธราวดี อัครลิขิต หัวหน้าแผนกทุนการศึกษา และพัฒนาตำแหน่งทางวิชาการ สำหรับกำลังใจที่คอยถามไถ่ถึงความก้าวหน้าของวิทยานิพนธ์ คอยให้คำปรึกษาและให้การสนับสนุนในการศึกษาต่อครั้งนี้

ขอขอบคุณ พี่ ๆ เพื่อน ๆ น้อง ๆ ภาควิชาวิจัยการศึกษา นอกเวลาราชการ รุ่น 1 ทุกท่าน สำหรับน้ำใจที่ได้รับตลอดเวลาในระหว่างการศึกษา และกำลังใจ ความห่วงใยที่มีให้ในระหว่างทำวิทยานิพนธ์ รวมถึงคุณประสาธ จุมพล สำหรับความช่วยเหลือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ขอขอบพระคุณ คุณธราวดี ศรีจำนอง และ อาจารย์ ดร.คุษฎี สุนทรารชุน ที่ให้ความห่วงใย สนับสนุนให้ผู้วิจัยมีร่างกาย แรงใจ ตลอดเวลาที่ศึกษาต่อ และท้ายสุดขอกราบขอบพระคุณ คุณพ่อโยธิน คุณแม่ธนา ภูมิตรัดนาวิ สำหรับความรัก ความห่วงใย กำลังใจอย่างมากมายที่มีให้ตลอดมา ซึ่งเป็นพลังในการดำเนินชีวิตของผู้วิจัยเสมอ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฌ
สารบัญภาพ.....	ญ
บทที่	
1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
คำถามวิจัย.....	4
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	4
ขอบเขตของการวิจัย.....	4
คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย.....	5
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	6
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	7
ตอนที่ 1 แนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับจิตสำนึกต่อสังคม.....	7
1.1 ลักษณะและความหมายของจิตสำนึก จิตสำนึกต่อสังคม.....	7
1.2 การเกิดจิตสำนึกและจิตสำนึกต่อสังคม.....	9
1.3 แนวคิดและทฤษฎีที่ใช้ในการศึกษาจิตสำนึกต่อสังคม.....	13
1.4 แนวคิดเกี่ยวกับการวัดทางจิตวิทยา การวัดจิตสำนึก.....	20
ตอนที่ 2 กระบวนการพัฒนาจิตสำนึกต่อสังคม.....	26
ตอนที่ 3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยและกระบวนการในการพัฒนา จิตสำนึกต่อสังคม.....	28
ตอนที่ 4 กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	32
3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	33
ตอนที่ 1 การวิจัยเชิงสำรวจ.....	33
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	33
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	37
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	48

	หน้า
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	48
เกณฑ์การแปลผล.....	49
ตอนที่ 2 การศึกษาเชิงคุณภาพ.....	49
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	49
การเลือกกรณีศึกษา.....	49
เครื่องมือและการจัดเก็บข้อมูล.....	51
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	52
ผลการวิจัยจากการสำรวจ.....	52
ตอนที่ 1 ระดับจิตสำนึกต่อสังคมของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.....	52
ตอนที่ 2 ปัจจัยและกระบวนการที่มีอิทธิพลต่อระดับจิตสำนึกต่อสังคม ของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.....	52
ตอนที่ 3 ลักษณะกระบวนการที่เอื้อต่อการพัฒนาจิตสำนึกต่อสังคม.....	58
5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	66
สรุปผลการวิจัย.....	66
ตอนที่ 1 ระดับจิตสำนึกต่อสังคมของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.....	66
ตอนที่ 2 ปัจจัยและกระบวนการที่มีอิทธิพลต่อระดับจิตสำนึกต่อสังคม ของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.....	66
อภิปรายผลการวิจัย.....	67
ข้อเสนอแนะ.....	71
รายการอ้างอิง.....	72
ภาคผนวก.....	76
ภาคผนวก ก รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิในการตรวจสอบเครื่องมือ.....	77
ภาคผนวก ข ประเด็นข้อคำถามในการศึกษาเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์.....	78
ภาคผนวก ค ตัวอย่างแบบสอบถาม.....	79
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	86

สารบัญตาราง

ตาราง	หน้า
2.1	ปัจจัยและกระบวนการที่เอื้อต่อการพัฒนาจิตสำนึกจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง..... 31
3.1	คณะวิชาของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยจำแนกตามกลุ่มสาขาวิชา..... 34
3.2	จำนวนประชากรและจำนวนกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามกลุ่มสาขาวิชา..... 34
3.3	จำนวนและร้อยละของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จำแนกตามตัวแปร ภูมิหลังของนิสิตด้านส่วนตัว ครอบครัว การศึกษา..... 35
3.4	โครงสร้างและพฤติกรรมที่ต้องการวัดของแบบวัดจิตสำนึกต่อสังคม..... 40
3.5	โครงสร้างและพฤติกรรมที่ต้องการวัดของกระบวนการที่เอื้อต่อการพัฒนา จิตสำนึกต่อสังคม..... 42
3.6	โครงสร้างของเนื้อหาในแบบสอบถาม..... 43
3.7	ความเหมาะสมและความครอบคลุมของนิยามและข้อคำถามที่สร้างขึ้นตอนที่ 2..... 44
3.8	ความเหมาะสมและความครอบคลุมของนิยามและข้อคำถามที่สร้างขึ้นตอนที่ 3..... 45
3.9	กลุ่มตัวอย่างจากการศึกษาเชิงคุณภาพ..... 50
4.1	คะแนนดิบ และค่าสถิติพื้นฐานของจิตสำนึกต่อสังคม..... 52
4.2	สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร..... 53
4.3	ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ..... 57
4.4	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานระดับความคิดเห็นต่อกระบวนการพัฒนาจิตสำนึก ต่อสังคมจากครอบครัวของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย..... 58
4.5	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานระดับความคิดเห็นต่อกระบวนการพัฒนาจิตสำนึก ต่อสังคมจากครูอาจารย์ของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย..... 59
4.6	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานระดับความคิดเห็นต่อกระบวนการพัฒนาจิตสำนึก ต่อสังคมจากเพื่อนของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย..... 60
4.7	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานระดับความคิดเห็นต่อกระบวนการพัฒนาจิตสำนึก ต่อสังคมจากสื่อมวลชนของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย..... 60

สารบัญภาพ

ภาพประกอบ	หน้า
2.1 ความสัมพันธ์ของพฤติกรรมแสดงออกของมนุษย์.....	10
2.2 การกล่อมเกลாதงสังคมเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกและพฤติกรรมแก่สมาชิกสังคม.....	12
2.3 ความสัมพันธ์ระหว่าง Id, Ego, Superego และ Consciousness, Preconsciousness, Unconsciousness.....	15
2.4 โมเดลระดับจิตสำนึกของ Kihlstrom.....	19
2.5 แนวคิดการจัดลำดับความรู้สึทงของเกรท โวลและคณะ.....	22
2.6 ปัจจัยและกระบวนการพัฒนาจิตสำนึกต่อสังคมของ นิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.....	32

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

จากพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของการศึกษา เมื่อวันที่ 25 มิถุนายน 2523 ตอนหนึ่งว่า (<http://www.onec.go.th/theking/k008.htm>)

"วัตถุประสงค์ของการศึกษานั้นคืออย่างไรกล่าวโดยรวบยอดคือการทำ
ให้บุคคลมีปัจจัยหรืออุปกรณ์สำหรับชีวิตอย่างครบถ้วนเพียงพอทั้งใน
ส่วนวิชาความรู้ ส่วนความคิด วินิจฉัย ส่วนจิตใจและคุณธรรมความ
ประพฤติ ส่วนความขยันอดทน และความสามารถในการที่จะนำความรู้
ความคิดไปใช้ปฏิบัติงานด้วยตนเองให้ได้จริงๆเพื่อสามารถดำรงชีพอยู่
ได้ด้วยความสุขความเจริญมั่นคง และสร้างสรรค์ประโยชน์ให้แก่สังคม
และบ้านเมืองได้ตามควรแก่ฐานะด้วย"

แสดงให้เห็นถึงจุดมุ่งหมายของการศึกษาว่าเมื่อบุคคลได้รับการศึกษาที่สมบูรณ์
ผลแห่งการมีการศึกษาจะกำหนดให้บุคคลนั้นมีหน้าที่และความรับผิดชอบที่จะต้องใช้ความรู้และ
สติปัญญาของตนเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อบุคคลอื่นและสังคมส่วนรวม ซึ่งจะเกิดภายในจากจิตสำนึก
โดยไม่ต้องมีสิ่งจูงใจหรือข้อแลกเปลี่ยนหรือรางวัลใดๆมาเป็นแรงผลักดัน แต่ในสภาพสังคมปัจจุบัน
กระแสโลกาภิวัตน์ที่เข้ามาพร้อมกับวัฒนธรรมต่างชาติ ทำให้สังคมไทยได้รับผลกระทบจาก
กระแสวัตถุนิยมและวัฒนธรรมการบริโภค การแข่งขันในสังคมมากขึ้น การคำนึงถึงประโยชน์ส่วน
ตนมากกว่าส่วนรวม ผู้คนนิยมประกอบอาชีพหรือทำงานที่ได้ค่าตอบแทนสูงมากกว่าการทำงาน
เพื่อรับใช้สังคม เห็นได้จากปัญหาการขาดแคลนเจ้าหน้าที่หรือบุคลากรที่มีความรู้ ความสามารถใน
บางสาขาของหน่วยงานต่าง ๆ ราชการ หรือเกิดการลาออกจากหน่วยงานราชการเพื่อไปทำงานใน
หน่วยงานของภาคเอกชน ซึ่งถือว่าเป็นความอ่อนแอของสังคมอย่างหนึ่ง ไพบุลย์ วัฒนธรรมศิริ
(2543) ได้กล่าวถึงจิตสำนึกที่พึงปรารถนาในชุมชนไว้ดังนี้

- (1) เป็นสำนึกที่จะรวมพลังสร้างสรรค์ด้วยการจัดตั้งเป็นกลุ่มเป็นองค์กร ทั้งที่เป็น
ทางการและไม่เป็นทางการ พร้อม ๆ กับการมีสำนึกที่เคารพและยอมรับในความแตกต่างหลากหลาย
- (2) สำนึกที่จะพึ่งตนเองและช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันภายในชุมชน ที่จะทำ
ให้เกิดการเรียนรู้ การพัฒนา และการยกระดับของชุมชน
- (3) สำนึกที่คำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมและมุ่งทำประโยชน์ให้ส่วนรวม

(4) สำนักที่จะก่อให้เกิดการพัฒนาและการจัดการที่ดีมีระบบการทำงานที่มีคุณภาพ มีประสิทธิภาพในการใช้ทรัพยากรและใช้บุคคลในชุมชนหรือหน่วยงานอย่างถูกต้องเหมาะสม

(5) สำนักที่จะดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและให้มีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ อย่างคุ้มค่าและยั่งยืน พร้อมกับป้องกันปัญหาการขาดแคลนทรัพยากรธรรมชาติให้แก่คนรุ่นหลัง

(6) สำนักที่จะเรียนรู้และเชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายแห่งการเรียนรู้

จะเห็นได้ว่าหากชุมชนใดสามารถสร้างจิตสำนึกที่พึงปรารถนาได้จนค่อย ๆ กลายเป็น วัฒนธรรมชุมชน จะกลายเป็นพลังหนุนให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง ทำให้เห็นว่ามีความจำเป็นที่ จะต้องปลูกฝังจิตสำนึกให้กับคนในชุมชน เนื่องจากจิตสำนึกเป็นสิ่งที่อยู่ลึกในจิตของคน เป็นตัวชี้ นำกำกับ กลั่นกรองพฤติกรรมของคน ตลอดจนองค์ประกอบทั้งหลายในสังคมไม่ว่าจะเป็นครอบครัว กลุ่มคน องค์กร ชุมชน หรือสังคมโดยรวม ล้วนได้รับอิทธิพลจากจิตสำนึกของคนไม่ทางตรงก็ ทางอ้อม ดังที่ไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม (2543) กล่าวว่า ความดี ความเลว ความเจริญ ความเสื่อม ตลอดจนพิธีกรรม ประเพณี วัฒนธรรมในแต่ละสังคมก็ล้วนเป็นผลสืบเนื่องมาจากจิตสำนึกของคน

สำหรับนิสิตนักศึกษาที่ศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา ถือเป็นบุคลากรของชุมชนที่จะ จบการศึกษาและออกไปทำงานในสังคม การที่นิสิตนักศึกษามีสำนึกที่คำนึงประโยชน์ต่อส่วนรวม และมุ่งทำประโยชน์ให้ส่วนรวมก็จะถือเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาสังคมและพัฒนาประเทศต่อไป ดังนั้นสถาบันอุดมศึกษาจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องปลูกฝังจิตสำนึกในการทำงานเพื่อรับใช้ สังคมให้กับนิสิตนักศึกษา การที่นักศึกษามีจิตสำนึกในความรับผิดชอบของตนที่มีต่อสังคมจะทำให้เสียสละเพื่อสังคมได้ ซึ่งสถาบันการศึกษาเป็นปัจจัยที่สำคัญอีกแหล่งหนึ่งในการพัฒนาให้นิสิต นักศึกษามีจิตสำนึกในการทำงานเพื่อรับใช้สังคม กรกช อัดตะวิริยะนุภาพ (2540) กล่าวว่า นิสิต นักศึกษาจะถูกหล่อหลอมโดยสภาพแวดล้อมและชีวิตในสถาบันอุดมศึกษา ตลอดช่วงระยะเวลาที่ นิสิตนักศึกษาเรียนอยู่ โดยผ่านกระบวนการเรียนการสอนในชั้นเรียน การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่าง นิสิตนักศึกษากับบุคคลอื่น ๆ ในสถาบัน รวมถึงกิจกรรมต่าง ๆ ที่นิสิตได้มีประสบการณ์และมีส่วน ร่วมด้วย ซึ่งทำให้นิสิตนักศึกษากลายเป็นบัณฑิตที่มีความพร้อม มีคุณภาพ และสามารถออกไป พัฒนาสังคมและประเทศได้ ซึ่งนอกจากสถาบันการศึกษาจะเป็นสถาบันหนึ่งของสังคมที่มีอิทธิพล ต่อจิตสำนึกของนิสิตนักศึกษาแล้ว ยังมีสถาบันอื่น ๆ ของสังคมที่มีอิทธิพลต่อจิตสำนึกไม่ว่าจะเป็น ครอบครัว ศาสนา สื่อมวลชน จิตสำนึกที่ดีของนิสิตบางเรื่องอาจได้รับการปลูกฝังจากครอบครัว และชุมชน สอดคล้องกับแนวคิดของสุพจน์ ทราญแก้ว (2546) ที่ได้ศึกษาถึงสภาพปัญหาและปัจจัย ที่ส่งผลต่อจิตสำนึกและพฤติกรรมการรักษาแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นทรัพย์สินส่วนรวม และบทความ ของไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม (2543) ได้กล่าวถึงสำนึกไทยที่พึงปรารถนา สามารถสรุปได้ว่าอิทธิพล ของปัจจัยที่มีต่อจิตสำนึกว่ามี 2 ส่วน คือ อิทธิพลจากปัจจัยภายในของแต่ละคน คือการคิดไตร่ตรอง ของแต่ละคนในการตัดสินใจเชิงการให้คุณค่าและความดีงาม ซึ่งส่งผลต่อพฤติกรรมการแสดงออก

ส่วนที่สองคืออิทธิพลจากปัจจัยภายนอก เช่น สถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา สถาบันศาสนา กลุ่มเพื่อน และสื่อมวลชน

ด้วยความสำคัญของการพัฒนาจิตสำนึกต่อสังคมของนิสิตนักศึกษา การวิจัยครั้งนี้จึงต้องการจะสะท้อนสภาพปัจจุบันเกี่ยวกับจิตสำนึกต่อสังคมในตัวของนิสิตนักศึกษา ซึ่งจะเป็นกำลังในการพัฒนาประเทศต่อไป จากการศึกษางานวิจัยในระยะ 10 ปี (พ.ศ. 2535 - 2545) พบว่าในประเทศไทยได้มีการศึกษาเกี่ยวกับจิตสำนึกอยู่น้อยมากซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นการศึกษาเกี่ยวกับจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ (ณัฐฐา ทับทอง, 2541; สุমনทา หลบภัย, 2543; พันธุ์ทิพย์ อธิปัญญพงษ์, 2543; ธัญภรณ์ วงศ์กนิษฐ, 2543; เสาวลักษณ์ กุศลทรามาส, 2544) สำหรับงานวิจัยเกี่ยวกับจิตสำนึกต่อสังคมหรือต่อประโยชน์ส่วนรวมของนิสิตนักศึกษาระดับอุดมศึกษายังมีไม่มากนัก (มัลลิกา มัติโก, 2541; อัจฉรา โจนแจ่ม, 2543; หฤทัย อจาปรุ, 2544) ดังนั้นการวิจัยครั้งนี้จึงมุ่งวิเคราะห์ถึงปัจจัยและกระบวนการต่าง ๆ ที่เอื้อต่อการพัฒนาจิตสำนึกต่อสังคมให้เกิดขึ้นในตัวนิสิตนักศึกษา โดยในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เลือกศึกษากับนิสิตของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยที่ศึกษาในระดับปริญญาตรี เนื่องจากปณิธานของมหาวิทยาลัยที่ว่า

"จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้รับการสถาปนาขึ้นด้วยพระปรีชาญาณของพระมหากษัตริย์ และแรงศรัทธาของประชาชนชาวไทยถวายเป็นราชานุสรณ์แห่งพระปิยมหาราชผู้ทรงปรารถนาให้ปวงชนมีโอกาสได้เล่าเรียนเสมอกัน เพื่อยังประโยชน์แก่ชาติไทยไม่มีเวลาเสื่อมสูญ มหาวิทยาลัยแห่งนี้มีจุดมุ่งหมายที่เป็นหลัก คือการบุกเบิก แสวงหาทะนุบำรุง และถ่ายทอดความรู้กับการสร้างเสริมคุณธรรมให้กับบัณฑิตของมหาวิทยาลัยเป็นผู้เพียบพร้อมด้วยสติและปัญญา ความรู้ที่นับว่าสำคัญยิ่งคือ ความรู้เพื่อความเจริญของบุคคลและสังคม อันได้แก่ ความรอบรู้และความเชี่ยวชาญในสรรพวิทยาการที่อำนวยประโยชน์แก่การดำเนินชีวิต ส่วนคุณธรรมที่ผู้เรียนผู้รู้พึงมี และจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยถือว่าเป็นหน้าที่จะต้องปลูกฝัง คือความรู้จักตนเอง ใฝ่รู้อยู่เสมอ คิดริเริ่มสร้างสรรค์ รอบคอบ ไตร่ตรองเหตุผล รับผิดชอบ เห็นการณ์ไกล มีศีลธรรมและเสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวม"

และจากแผนพัฒนาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยฉบับที่ 9 (พ.ศ.2545-2549) ที่กล่าวถึงพันธกิจตอนหนึ่งว่า “เพื่อเสริมสร้างนิสิตให้เป็นบัณฑิตที่สามารถครองตนอย่างมีคุณธรรมและเป็นผู้นำสังคมได้” (www.it.chula.ac.th/document/Develop-Plan_Cu.pdf) ซึ่งแสดงให้เห็นว่ามหาวิทยาลัย

ตระหนักอยู่เสมอว่าการพัฒนานิสิตนักศึกษานั้นนอกจากการถ่ายทอดความรู้ทางด้านวิชาการแล้วการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมที่สร้างบัณฑิตให้เป็นทรัพยากรบุคคลที่ดีของสังคม โดยคาดหวังว่าประโยชน์ที่ได้จากการวิจัยจะเป็นแนวทางในการส่งเสริมให้สถาบันต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนานิสิตนักศึกษามีส่วนช่วยในการพัฒนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งมหาวิทยาลัยซึ่งมีส่วนในการพัฒนานิสิตนักศึกษาด้วยการจัดการเรียนการสอน การจัดสิ่งแวดล้อมในการใช้ชีวิตในมหาวิทยาลัย และการจัดกิจกรรมให้นิสิตนักศึกษาเกิดจิตสำนึกต่อสังคม เพื่อให้ นิสิตนักศึกษายกการศึกษาไปเป็นบัณฑิตที่มีคุณภาพและเป็นคนที่มีคุณค่าในสังคมต่อไป

คำถามวิจัย

1. นิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยมีจิตสำนึกต่อสังคมอยู่ในระดับใด
2. มีปัจจัยและกระบวนการใดบ้างที่สามารถอธิบายระดับจิตสำนึกของนิสิตได้ และสามารถอธิบายได้ในระดับใด

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับจิตสำนึกต่อสังคมของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
2. เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยและกระบวนการที่เอื้อต่อการพัฒนาจิตสำนึกต่อสังคมของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ขอบเขตของการวิจัย

1. กลุ่มเป้าหมายที่ศึกษาเป็นนิสิตระดับปริญญาบัณฑิตทุกสาขาวิชา ในปีการศึกษา 2547 ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
2. ตัวแปรที่ศึกษาคือ
 - 2.1 ตัวแปรตามคือ ระดับจิตสำนึกต่อสังคม
 - 2.2 ตัวแปรอิสระ 16 ตัวแปร ประกอบด้วยกลุ่มปัจจัยภูมิหลัง และกลุ่มกระบวนการ คือ เพศ ศาสนา บุคคลที่มีอิทธิพลต่อตนเอง ภูมิลำเนาเดิม สถานภาพของครอบครัว สาขาวิชาที่ศึกษาอยู่ ชั้นปี เกรดเฉลี่ยสะสม ประเภทของสื่อ กระบวนการพัฒนาจิตสำนึกจากจากพ่อแม่ กระบวนการพัฒนาจิตสำนึกจากครู กระบวนการพัฒนาจิตสำนึกจากเพื่อน กระบวนการพัฒนาจิตสำนึกจากสื่อ ความสนใจทำกิจกรรม ความสม่ำเสมอในการเข้าร่วมกิจกรรม และเวลาที่ใช้ในการติดตามข่าวสาร

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

1. นิสิต หมายถึง นิสิตนักศึกษาระดับปริญญาตรีของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยที่กำลังศึกษาอยู่ในปีการศึกษา 2547

2. จิตสำนึก หมายถึง ภาวะที่รู้ตัวของบุคคลที่มีความโน้มเอียงทางความคิด ความรู้สึกก่อนที่จะแสดงออกเชิงพฤติกรรมต่อสิ่งเร้า

3. จิตสำนึกต่อสังคม หมายถึง ภาวะที่รู้ตัวของบุคคลที่มีความโน้มเอียงทางความคิด ความรู้สึกก่อนที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่มีส่วนช่วยให้ผู้คนในสังคมเกิดการเปลี่ยนแปลง หรือได้รับการส่งเสริมด้านต่าง ๆ ในทิศทางที่ดีขึ้น วัดได้โดยดูจากคะแนนเฉลี่ยของแบบวัดจิตสำนึก ถ้าคะแนนอยู่ในกลุ่มสูงแสดงว่าจิตสำนึกต่อสังคมสูง ถ้าคะแนนอยู่ในกลุ่มต่ำแสดงว่าจิตสำนึกต่อสังคมต่ำ

4. ปัจจัยที่เกี่ยวกับนิสิต หมายถึง ลักษณะภูมิหลังของนิสิต ประกอบด้วย ภูมิหลังส่วนตัว ได้แก่ เพศ ศาสนา บุคคลที่มีอิทธิพลในการคิดทำประโยชน์ต่อสังคม ภูมิหลังด้านครอบครัว ประกอบด้วย ภูมิฐานะ สถานภาพของครอบครัว ภูมิหลังด้านการศึกษา ประกอบด้วย สาขาวิชาที่ศึกษาอยู่ ชั้นปี เกรดเฉลี่ยสะสม และประเภทของสื่อ

5. กระบวนการพัฒนาจิตสำนึกต่อสังคม หมายถึง ลักษณะการส่งเสริมสนับสนุน ทั้งจากการอบรม ประพฤติเป็นแบบอย่าง และการสนับสนุนให้บุคคลเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่มีส่วนช่วยให้ผู้คนในสังคมเกิดการเปลี่ยนแปลง หรือได้รับการส่งเสริมด้านต่าง ๆ ในทิศทางที่ดีขึ้น วัดได้จากแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ซึ่งประกอบด้วย กระบวนการพัฒนาจิตสำนึกจากครอบครัว กระบวนการพัฒนาจิตสำนึกจากครูอาจารย์ กระบวนการพัฒนาจิตสำนึกจากเพื่อน กระบวนการพัฒนาจิตสำนึกจากสื่อ ความสนใจทำกิจกรรม ความสม่ำเสมอในการเข้าร่วมกิจกรรม และเวลาที่ใช้ในการติดตามข่าวสาร

6. สาขาวิชา หมายถึง กลุ่มคณะวิชาที่เปิดสอนในระดับปริญญาบัณฑิต แบ่งเป็น 4 สาขา คือ

- (1) สาขามนุษยศาสตร์ ได้แก่ คณะอักษรศาสตร์ ศิลปกรรมศาสตร์ และสถาปัตยกรรมศาสตร์
- (2) สาขาสังคมศาสตร์ ได้แก่ คณะรัฐศาสตร์ จิตวิทยา นิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ นิเทศศาสตร์ พาณิชยศาสตร์และการบัญชี
- (3) สาขาวิทยาศาสตร์พื้นฐาน ได้แก่ คณะวิทยาศาสตร์
- (4) สาขาวิทยาศาสตร์ประยุกต์ ได้แก่ คณะเภสัชศาสตร์ สัตวแพทยศาสตร์ ทันตแพทยศาสตร์ แพทยศาสตร์ สหเวชศาสตร์ วิศวกรรมศาสตร์ และสำนักวิชาวิทยาศาสตร์การกีฬา

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ความรู้ ความเข้าใจถึงปัจจัยและกระบวนการที่เอื้อต่อการพัฒนาจิตสำนึกต่อสังคมของนิสิตนักศึกษา
2. ได้ข้อมูลที่มีคุณภาพของนิสิตด้านจิตสำนึกต่อสังคม เป็นแนวทางการพัฒนา ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนและการจัดกิจกรรมให้นิสิตเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการพัฒนานิสิต

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มี 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับจิตสำนึกต่อสังคม

- 1.1 ลักษณะและความหมายของจิตสำนึก จิตสำนึกต่อสังคม
- 1.2 การเกิดจิตสำนึกและจิตสำนึกต่อสังคม
- 1.3 แนวคิดและทฤษฎีที่ใช้ในการศึกษาจิตสำนึกต่อสังคม
- 1.4 แนวคิดเกี่ยวกับการวัดทางจิตวิทยา การวัดจิตสำนึก

ตอนที่ 2 กระบวนการพัฒนาจิตสำนึกต่อสังคม

ตอนที่ 3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยและกระบวนการในการพัฒนาจิตสำนึกต่อสังคม

ตอนที่ 4 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ตอนที่ 1 แนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับจิตสำนึกต่อสังคม

1.1 ลักษณะและความหมายของจิตสำนึก จิตสำนึกต่อสังคม

ความหมายของจิตสำนึก

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2524: 231) ให้ความหมายของจิตสำนึกว่า หมายถึง ภาวะที่จิตตื่นและรู้ตัว สามารถตอบสนองต่อสิ่งเร้าจากประสาทสัมผัสทั้งห้า คือ รูป เสียง กลิ่น รส และสิ่งที่สัมผัสได้ด้วยกาย

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (อ้างถึงใน ไตรรงค์ เฉวียงหงส์, 2544: 7) ให้ความหมายของจิตสำนึกในทางสังคมวิทยาว่า หมายถึง การรู้ว่าตัวเองมีอยู่ หรือมีคนอื่นอยู่ด้วยและตนเองเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มนั้น

กาญจนา แก้วเทพ (2527: 210) ได้กล่าวถึงจิตสำนึกว่าคำดังกล่าวมีหลายความหมายในทางสาขาจิตวิทยา หมายถึง สภาวะรู้ตัวทางจิต เช่น คนรู้สึกตัวอยู่ที่กำลังกินข้าว กำลังคิดอะไร ส่วนความหมายที่ใช้ในทางการเมืองหรือแวดวงมาร์กซิสต์ หมายถึง ภาวะทางจิตที่รู้ตัวหรือรู้ว่าคุณคิด ความรู้สึก และการกระทำของตนกำลังสอดคล้องกับใช้ผลประโยชน์ของชนชั้นตนเองหรือชนชั้นอื่น

ไตรรงค์ เฉวียงหงส์ (2544: 7) ได้สรุปความหมายของจิตสำนึกในทางจิตวิทยาและในทางสังคมว่า จิตสำนึกคือ ลักษณะของจิตใจที่เกี่ยวข้องกับการรับรู้ ความคิด และความรู้สึกของ

คนเราต่อสิ่งเร้าที่เกิดขึ้น และมีแนวโน้มเชิงทางด้านจิตใจที่ตระหนักหรือมีความสนใจ ตั้งใจที่จะเลือกปฏิบัติต่อสิ่งเร้าเหล่านั้นอย่างไร

สันทนีย์ ผาสุก (2534: 98) ได้รวบรวมและสรุปความหมายของจิตสำนึกว่า เป็นความรู้สึกที่แสดงถึงความตระหนัก การรับรู้ คิดได้ และสำนึกได้ต่อสิ่งต่าง ๆ

นิภา สุขพิทักษ์ (2538: 28) ได้รวบรวมและสรุปความหมายของจิตสำนึกว่า ความหมายของจิตสำนึกทางจิตวิทยาคือหลักการและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการอธิบายภาวะทางจิตใจของมนุษย์ที่มีองค์ประกอบด้านความรู้ (cognitive) ความรู้สึกทางจิตใจ (affective) และพฤติกรรม (behavior) ส่วนจิตสำนึกในความหมายเชิงสังคมศาสตร์จะอธิบายถึงสภาวะทางจิตใจที่เกี่ยวกับความรู้สึก ความคิดเห็น ความรู้ เจตคติ และพฤติกรรมที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ

สุพจน์ ทรายแก้ว (2546: 46) ได้ให้ความหมายของจิตสำนึกว่า เป็นสภาวะจิตใจที่เกี่ยวกับความรู้สึก ความคิด ความปรารถนาต่าง ๆ เป็นสภาวะจิตใจก่อนการแสดงออกเชิงพฤติกรรม

Wolman (1973: 76) ได้ให้ความหมายของจิตสำนึกไว้ 5 ความหมาย คือ (1) สภาวะที่รู้ตัวหรือมีสติ (2) คุณลักษณะเฉพาะของบุคคลที่รู้สึกตัว (3) ความสามารถที่จะได้ตอบสนองสิ่งเร้าในสภาวะสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ (4) ลักษณะการพิจารณาตนเอง การทบทวนความคิดตนเอง และ (5) การตัดสินใจกระทำโดยใช้เหตุผลที่ผ่านมา

Chaplin (อ้างถึงใน มัลลิกา มดีโก, 2541: 7) ได้ให้ความหมายของจิตสำนึกในเชิงจิตวิทยาว่าคือ สภาวะรู้ตัวทางจิต เช่น รู้สึกตัวว่ากำลังกินข้าว กำลังคิดอะไรอยู่ และยังรวมเอาประสบการณ์ ณ เวลาที่กำหนดไว้

James (อ้างถึงใน Wallace และ Fisher, 1999: 3) ได้อธิบายความหมายของจิตสำนึกว่าเป็นการรับรู้ในการกระทำของตน

Natsoulas (อ้างถึงใน Wallace และ Fisher, 1999: 3) ได้แยกคำจำกัดความของคำว่าจิตสำนึก จาก Oxford English Dictionary ไว้ 7 คำจำกัดความ คือ 1) ความรู้ความเข้าใจร่วมกันของบุคคลที่มีความสนิทสนมกัน 2) ความเข้าใจภายในหรือความมั่นใจในพฤติกรรมของตนเอง 3) ลักษณะของความรู้สึกตัว 4) ความรู้สึกตัวทางตรงที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องรวมกัน 5) ความรู้สึกทางตรงที่ไม่รวมกัน 6) ภาวะการรู้ตัวทั่วไป และ 7) กระบวนการรับรู้ที่มีความหลากหลาย

Wallace และ Fisher (1999: 4) ได้สรุปความหมายของจิตสำนึกว่า หมายถึงกระบวนการของการรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่มีลำดับขั้นของความรู้สึกตัวหลายลักษณะแตกต่างกัน

Farting (1992: 21) ได้กล่าวถึงจิตสำนึกไว้ว่า จิตสำนึกคือลักษณะภายในใจของแต่ละคนที่รู้สึกตัวต่อสิ่งหนึ่ง, อย่างใดอย่างหนึ่งระหว่างตัวเรากับภายนอกตัวเรา การรู้เกี่ยวกับความคิด ความรู้สึกและการกระทำ

จากที่กล่าวมาเกี่ยวกับความหมายของจิตสำนึกสรุปได้ว่า จิตสำนึก คือ ภาวะที่รู้ตัวของบุคคลที่มีความโน้มเอียงทางความคิด ความรู้สึกก่อนที่จะแสดงออกเชิงพฤติกรรมต่อสิ่งเร้า

ความหมายของจิตสำนึกต่อสังคม

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (อ้างถึงใน มัลลิกา มดีโก, 2541: 7) ให้ความหมายของความสำนึกทางสังคมหรือความสำนึกสาธารณะ หมายถึง การรู้และคำนึงถึงสิ่งที่เป็นส่วนรวมร่วมกัน และผู้อื่นที่ร่วมสัมพันธ์กันเป็นกลุ่มเดียวกัน การกำหนดกลุ่มสังคมหรือกลุ่มสาธารณะด้วยเกณฑ์ต่าง ๆ การทำให้เกิดความสำนึกในกลุ่มต่าง ๆ

มัลลิกา มดีโก (2541: 5) ได้ให้ความหมายของคำว่าจิตสำนึกทางสังคม หมายถึง ความรู้สึก และความคิดเห็นที่มีต่อปรากฏการณ์ในด้านต่าง ๆ ทางสังคม ได้แก่ มิติทางสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ การเมือง สุขภาพ และสิ่งแวดล้อม รวมถึงการตระหนักถึงความสำคัญของปัญหาที่มีผลกระทบต่อตนเองและสังคมโดยรวม ตลอดจนแนวทางการแก้ไขสถานการณ์นั้น ๆ

สุพจน์ ทรายแก้ว (2546: 50) ให้ความหมายของความสำนึกทางสังคมหรือความสำนึกสาธารณะ หมายถึง คุณลักษณะทางจิตใจของบุคคลเกี่ยวกับการมองเห็นคุณค่าหรือการให้คุณค่าแก่การมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม และสิ่งต่าง ๆ ที่มีอยู่ในสังคมที่ไม่มีผู้ใดผู้หนึ่งเป็นเจ้าของร่วมกัน เป็นสิ่งที่สามารถสังเกตได้จากความรู้สึกนึกคิดที่แสดงออกมา

ชวลา เวชยันต์ (2544: 14) ได้ให้ความหมายของคำว่าความตระหนักในการรับใช้สังคม หมายถึง สภาวะที่บุคคลมีความรู้ ความรู้สึกทางจิตใจ และพฤติกรรมที่สอดคล้องกับแนวคิดการรับใช้สังคม โดยมองเห็นว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของสังคมหรือชุมชนที่เป็นสมาชิกอยู่ เห็นคุณค่าและศักยภาพของชุมชน และใส่ใจต่อปัญหา และลงมือกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งเพื่อร่วมรับผิดชอบต่อชุมชน หรือสังคมนั้น ๆ

สรุปได้ว่าจิตสำนึกต่อสังคม คือ หมายถึง ภาวะที่รู้ตัวของบุคคลที่มีความโน้มเอียงทางความคิด ความรู้สึกก่อนที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่มีส่วนช่วยให้ผู้คนในสังคมเกิดการเปลี่ยนแปลง หรือได้รับการส่งเสริมด้านต่าง ๆ ในทิศทางที่ดีขึ้น

1.2 การเกิดจิตสำนึกและจิตสำนึกต่อสังคม

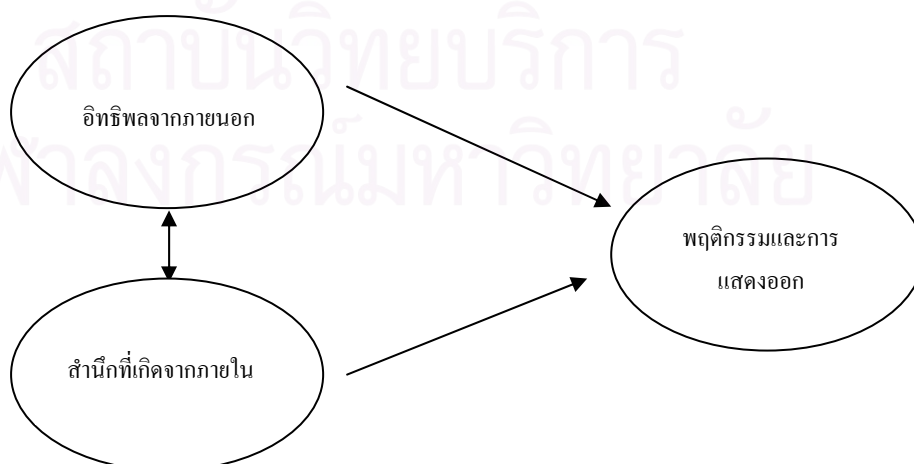
ไพบุลย์ วัฒนศิริธรรม และสังคม สัจจร (2543) ได้อธิบายถึงการก่อเกิดจิตสำนึก ดังนี้ สำนึกของคนอยู่ภายใต้อิทธิพลของปัจจัยแวดล้อมมากมาย จำแนกได้เป็นปัจจัยภายนอกและปัจจัยภายในคือ

1. สำนึกที่ก่อเกิดจากปัจจัยภายนอก เมื่อมนุษย์อยู่ในสังคมย่อมหลีกเลี่ยงอิทธิพลของภาวะแวดล้อมไม่ได้ ภาวะดังกล่าวได้อบรมกล่อมเกล้าและสะสมการรับรู้ที่ละเล็กละน้อยจนเกิดเป็นรูปแบบอันหลากหลายของสำนึก ในลักษณะของการตัดสินใจและแยกแยะว่าอะไรดี-ไม่ดี อะไรควร-ไม่ควร กระบวนการในการพัฒนาจิตสำนึกในคน ๆ หนึ่ง มีที่มาจากสภาวะแวดล้อมทางสังคม

เริ่มตั้งแต่พ่อแม่ ญาติ เพื่อน ครู สื่อมวลชน คนทั่วไป ฯลฯ ตลอดจนระดับที่สูงขึ้น เช่น องค์กร วัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ ฯลฯ ซึ่งล้วนมีส่วนในการสร้างสำนึกทั้งทางดีและทางเลว

2. สำนึกที่เกิดจากภายในหมายถึง การครุ่นคิด ไตร่ตรอง ตรึกตรองของคนแต่ละคน ในการพิจารณาตัดสินเชิงการให้คุณค่าและความดีงาม ซึ่งส่งผลต่อพฤติกรรมและการประพฤติปฏิบัติ โดยเฉพาะการปฏิบัติทางจิตใจเพื่อขัดเกลาตัวเองให้เป็นไปทางใดทางหนึ่ง ฉะนั้น มนุษย์ทุกคนล้วนสามารถสร้างสำนึกให้ตนเองได้ โดยนำพาการรับรู้จากการเรียนรู้ การมองเห็น การคิด ฯลฯ แล้วนำมาพิจารณาเพื่อตัดสินใจว่าต้องการสร้างสำนึกแบบใดก็มีการฝึกฝนและสั่งสมสำนึกแบบนั้น ตัวอย่างเช่น คน ๆ หนึ่ง แม้จะเคยใช้ชีวิตฟุ้งเฟ้อฟุ่มเฟือยมานาน แต่มาวันหนึ่งเกิดได้สติว่าพฤติกรรมอย่างนั้นเป็นสิ่งไม่ได้ ก็สามารถปรับเปลี่ยนสำนึกของตัวเองให้ยึดถือในเรื่องของการประหยัด อุดม การมีวินัยในการใช้จ่าย เป็นการสร้างสำนึกใหม่เรียกว่า ใช้จ่ายภายในเพื่อสร้างสำนึกตัวเอง ยิ่งผ่านการขัดเกลา ตอกย้ำและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง คล้ายดั่งนักปฏิบัติธรรมที่ใช้ศีลสมาธิ ปัญญา กล่อมเกลาสำนึกของตัวเองจนกลายเป็นนิสัย และเป็นจิตใต้สำนึก

3. ปฏิสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยภายนอกกับปัจจัยภายในต่อการเกิดสำนึก ปัจจัยภายนอกและปัจจัยภายในเป็นปฏิสัมพันธ์ที่ต่อเนื่องกัน ไม่มีต้นไม่มีปลาย สำนึกที่มาจากภายนอกเป็นการเข้ามาโดยธรรมชาติ กระทบต่อจิตใจ ความรู้สึกนึกคิดของคนแล้วกลายเป็นสำนึกธรรมชาติและมักไม่รู้ตัว แต่สำนึกที่เกิดจากภายในเป็นการจงใจ เป็นการเลือกสรร รู้ตัว สร้างขึ้นเอง แท้จริงทุกขณะจิตมีการปรับเปลี่ยน มีการตอบโต้ระหว่างกันสิ่งที่มากระทบภายนอกและสิ่งที่คิดเองจากภายใน เช่น สิ่งที่มากระทบภายนอกมีคนมาบอกว่าคุณทำไม่ได้ดี แต่เรามีสำนึกภายในดีจึงเกิดการต่อสู้กันเพราะเราเชื่อว่าทำได้ดี การที่จะทำให้คนมีสำนึกที่ดีจะต้องทำทั้งสองทางพร้อมกัน ทางหนึ่งต้องส่งเสริมให้เกิดความรักและสร้างสำนึกที่ดีให้ตนเอง พร้อมกันนั้นต้องพยายามหาวิธีการผลักดัน ส่งเสริม วัฒนธรรมให้สังคมโดยทั่วไปทั้งกลุ่มคนและองค์กรมีการสร้างกิจกรรมหรือมีโครงการที่จะนำไปสู่การสร้างจิตสำนึกที่ดี ดังแผนภาพที่ 2.1

แผนภาพที่ 2.1 ความสัมพันธ์ของพฤติกรรมและการแสดงออกของมนุษย์

(ไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม และสังคม สัจจร, 2543)

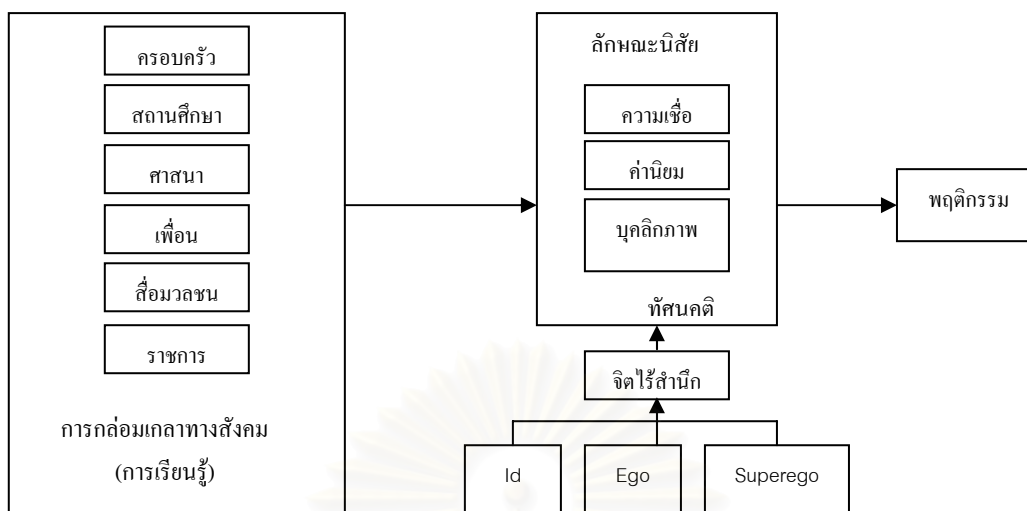
สุพจน์ ทราชแก้ว (2545) ได้อธิบายถึงการก่อรูปของจิตสำนึกว่าเป็นกระบวนการที่มีความต่อเนื่องยากที่จะกำหนด แยกแยะ หรือทำการจัดลำดับขั้นเพื่อบ่งชี้ว่าบุคคลมีความรู้สึกอยู่ที่ใดได้ชัดเจน และยังมีความเกี่ยวข้องกับคุณลักษณะทางด้านสติปัญญาและการกระทำของมนุษย์ผ่านกระบวนการเรียนรู้ที่มีองค์ประกอบสำคัญ 3 ส่วน ได้แก่

1. คุณลักษณะด้านพุทธิพิสัย หมายถึง การได้รับรู้ (Cognition) หรือการมีประสบการณ์ตรงกับสิ่งต่าง ๆ ทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรมผ่านประสาทสัมผัสต่าง ๆ ทำให้บุคคลรู้จักหรือระลึกถึง มีความเข้าใจสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ สามารถวิเคราะห์ สังเคราะห์ และประเมินคุณค่าของสิ่งดังกล่าวได้

2. คุณลักษณะด้านจิตพิสัย หมายถึง ความรู้สึกทางจิตใจ (Affection) อันได้แก่ ความสนใจหรือใส่ใจในสิ่งดังกล่าว โดยมีปฏิริยาสนองตอบการเห็นหรือให้คุณค่า การจัดระบบของคุณค่าและสร้างเป็นคุณลักษณะนิสัย

3. คุณลักษณะทางด้านทักษะพิสัย หมายถึง พฤติกรรม (Behavior) หรือการแสดงออกที่สามารถจะสังเกตรูปแบบความประพฤติได้อย่างชัดเจน เรียกว่าบุคลิกภาพ

จิตสำนึกของบุคคลจึงเป็นการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นหลังจากการมีประสบการณ์ตรงกับสิ่งเร้า การรับรู้ในส่วนนี้ได้ก่อรูปขึ้นในจิตใจของบุคคลในรูปของความเชื่อ ค่านิยม ทักษะคิดที่ก่อให้เกิดพฤติกรรม เป็นคุณลักษณะทางจิตที่ก่อรูปผ่านกระบวนการทางปัญญา เป็นปฏิริยาตอบสนองต่อปรากฏการณ์ทางสังคม การเสริมสร้างความรู้ให้แก่บุคคลในสังคมตามกระบวนการเรียนรู้ที่เป็นระบบจะทำให้ได้ทรัพยากรบุคคลที่มีคุณภาพผ่านกระบวนการจัดการศึกษา ซึ่งในทางสังคมศาสตร์จะเรียกกิจกรรมหรือกระบวนการดังกล่าวว่าเป็นการกล่อมเกลாத่างสังคม (Socialization) อันเป็นกระบวนการที่มีผลทำให้สมาชิกของสังคมเกิดการรับรู้มีจิตสำนึกและพฤติกรรมที่พึงประสงค์ การกล่อมเกลาท่างสังคม โดยอาศัยระบบการศึกษาเป็นกลไกสำคัญในการดำเนินการมีรูปแบบที่สัมพันธ์และต่อเนื่องกันไปทั้ง 3 ส่วน คือ การศึกษาในระบบโรงเรียน การศึกษานอกระบบโรงเรียน และการศึกษาตามอัธยาศัย การกล่อมเกลาท่างสังคมเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ให้บุคคลมีการรับรู้ มีจิตสำนึก มีบุคลิกภาพหรือมีพฤติกรรมที่พึงประสงค์จึงเป็นกระบวนการที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ลักษณะของความสัมพันธ์ระหว่างองค์การในการกล่อมเกลาท่างสังคม ดังแผนภาพที่ 2.2

แผนภาพที่ 2.2 การกล่อมเกลาทางสังคมเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกและพฤติกรรมแก่สมาชิกสังคม (สุพจน์ ทรายแก้ว, 2545)

สำหรับการกำเนิดของจิตสำนึกต่อสังคม ชีรยุทธ บุญมี (อ้างถึงในสุพจน์ ทรายแก้ว, 2545) ได้วิเคราะห์และชี้ถึงรูปแบบของการพัฒนาในการก่อตัวของจิตสำนึกต่อส่วนรวมของคนในสังคมว่าเป็นหลักการพื้นฐานของประชาสังคม เนื่องจากการที่คนในสังคมมีจิตสำนึกต่อส่วนรวมที่สมบูรณ์แบบและครบถ้วนสังคมจะพัฒนาเป็นประชาสังคมหรือสังคมเข้มแข็ง (Civil Society) ทั้งนี้ในส่วนของการกระบวนการพัฒนาไปสู่ความเป็นประชาสังคมจะมีลำดับขั้นของการพัฒนาที่สำคัญ 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 การเกิดสำนึกทางสังคม

ขั้นที่ 2 การเกิดองค์กรทางสังคม

ขั้นที่ 3 การเกิดอุดมการณ์ร่วมของคนในสังคม

ขั้นที่ 4 การตกผลึกเป็นสถาบันของอุดมการณ์สังคมและกลุ่มองค์กรต่าง ๆ

สำหรับในประเทศไทย ชีรยุทธ บุญมี ได้จำแนกให้เห็นถึงการก่อตัวของจิตสำนึกต่อส่วนรวมของคนไทยโดยอาศัยเหตุการณ์ขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองของชนชั้นต่าง ๆ ในประเทศไทยที่เกิดขึ้นหลังจากการเปลี่ยนแปลงการปกครองว่าแยกออกเป็น 2 ระดับ คือ

1. จิตสำนึกระดับชุมชน เป็นสิ่งที่มีอยู่มาแต่เดิมในสังคมไทย ทั้งในเขตเมืองและชนบท ในรูปของกลุ่มบ้าน ตรอก ซอย ย่าน การมีวิถีชีวิตร่วมกันในระดับชุมชนนี้ชุมชนจะควบคุมซึ่งกันและกัน ร่วมกันรับผิดชอบในปัญหาศีลธรรม คุณธรรมอื่น ๆ ร่วมกัน ภาพชีวิตในลักษณะของการร่วมมือร่วมใจในระดับชุมชนนี้เกิดขึ้นอย่างเป็นปกติในสังคมไทยสมัยโบราณ แต่เริ่มจะขาดหายไปในยุคของการพัฒนาแผนเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่เกิดขึ้นในปี พ.ศ.2504 และเริ่มมี

การฟื้นกลับมา มีบทบาทที่ชัดเจนมากขึ้นภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง ประชาคมตำบล และทฤษฎีใหม่

2. จิตสำนึกระดับสังคม เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเมื่อสังคมไทยได้ดำเนินการพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมตามแนวทางของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติไปแล้วช่วงเวลาหนึ่ง และเผชิญกับปัญหาและสังคมที่เกิดขึ้นตามมา อาทิ ปัญหาความยากจน ปัญหาแรงงานเด็ก ปัญหาโสเภณี ปัญหาสภาพแวดล้อมเสื่อมโทรม ฯลฯ สมาชิกในสังคมที่รับรู้และตระหนักในความรุนแรงของปัญหาได้มีการเรียกร้องให้มีการแก้ไขปัญหาร่วมกัน เนื่องจากการมีสำนึกว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตที่ใหญ่กว่าชุมชนแต่ดั้งเดิม ซึ่งทุกคนมีความรับผิดชอบร่วมกันที่ต้องแก้ไขปัญหาและทุกคนมีสิทธิที่จะเรียกร้องเพื่อให้ส่วนรวมดีขึ้น การก่อตัวของจิตสำนึกระดับสังคมนี้เกิดขึ้นค่อนข้างช้าและเป็นไปในลักษณะที่กระจุกตัวในสังคมไทย

การที่คนในสังคมที่ปกครองด้วยระบอบเสรีประชาธิปไตยมีจิตสำนึกพลเมืองของประชาชนจะทำให้สังคมมีการพัฒนาไปในแนวทางที่เหมาะสม การมีจิตสำนึกพลเมืองหมายถึงประชาชนมีความตระหนัก รู้ถึงสิทธิและหน้าที่ของตน รู้จักเรียกร้องแสดงความต้องการของสิทธิที่พึงได้ และมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของสังคม วิทยา สุจริตนารักษ์ ได้สรุปถึงลักษณะพฤติกรรมที่แสดงถึงการมีจิตสำนึกต่อการเป็นพลเมืองไว้ 3 ลักษณะ คือ (อ้างถึงในสุพจน์ ทรายแก้ว, 2545)

1. การแสดงออกโดยลำพัง โดยการพูดคุยแสดงความคิดเห็นหรือการปรับทุกข์ในเรื่องราวต่าง ๆ ทั้งในด้านส่วนตัว ด้านสังคม ด้านการเมืองและด้านเศรษฐกิจ นอกจากนี้ยังรวมถึงข้อคิดเห็นซึ่งนำไปเผยแพร่ในที่สาธารณะหรือตามสื่อมวลชนต่าง ๆ

2. การรวมกลุ่ม การแสดงจิตสำนึกในหน้าที่พลเมืองดีโดยการรวมกลุ่มผู้ที่สนใจในเรื่องเดียวกัน มีอุดมการณ์ตรงกัน มีทัศนคติตรงกัน หรือมีอาชีพเดียวกัน จะทำให้มีผู้นำหนักในการแสดงออกมากขึ้น และการรวมกลุ่มดังกล่าวยังก่อให้เกิดประโยชน์ของสมาชิกของกลุ่ม เช่น การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในกลุ่มซึ่งจะเป็นแนวทางในการกำหนดจุดมุ่งหมายของกลุ่ม

3. การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของสังคมโดยตรง ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการตั้งพรรคการเมือง การเลือกตั้ง

1.3 แนวคิดและทฤษฎีที่ใช้ในการศึกษาจิตสำนึกต่อสังคม

จากการศึกษาเอกสารทางจิตวิทยาที่เกี่ยวข้องกับจิตสำนึก (จิราภา เต็งไตรรัตน์ และคณะผู้เขียน, 2544; สิทธิโชค วรานุสันติกุล, 2546; Wallace และ Fisher, 1999; Liebert, 1998; Feist, 1990; Engler, 1985 และ Ledford, 1970) พบว่า การศึกษาเกี่ยวกับจิตสำนึกเริ่มจริงจังเมื่อศตวรรษที่ 20 เรียกว่าศาสตร์แห่งจิตสำนึก (Psychology of Consciousness) โดยมีพัฒนาการมาจากแนวคิดของนักจิตวิทยา 2 กลุ่ม คือ

1. กลุ่มจิตวิเคราะห์ (Psychoanalysis) ซึ่งนักจิตวิทยาคนสำคัญคือ Sigmund Freud ซึ่งจะเน้นศึกษาในเรื่องจิตไร้สำนึก (Unconscious) และกระบวนการทำงานของจิตไร้สำนึก โดยนักจิตวิทยากลุ่มนี้จะเชื่อว่าจิตไร้สำนึกเป็นสาเหตุสำคัญในการจูงใจให้บุคคลมีพฤติกรรมแทบทุกอย่าง ส่วนระดับจิตสำนึกจะมีการกล่าวถึงเพียงเล็กน้อย ซึ่งโครงสร้างบุคลิกภาพตามแนวคิดของฟรอยด์ มี 3 ลักษณะ คือ Id, Ego และ Super ego

Id เป็นพลังที่ติดตัวมาแต่กำเนิด ไม่มีระบบ ไม่มีเหตุผล และไม่ขึ้นอยู่กับเวลา ประกอบด้วยแรงขับทางชีวภาพ เช่น ความต้องการอาหาร น้ำดื่ม การขับของเสีย การหลีกเลี่ยงความเจ็บปวด ความต้องการทางเพศ ความก้าวร้าว เป็นหลักของความพอใจทันทีที่ถูกกระตุ้นหรือได้รับแรงขับ โดยไม่คำนึงถึงข้อเท็จจริงหรือความชอบธรรมใด ๆ มักถือความพอใจของตนเป็นหลัก

Ego เป็นพลังที่พัฒนามาจากการเรียนรู้โลกตามความเป็นจริงตั้งแต่วัยเด็ก เพื่อสนองพลัง Id พลังนี้จะรับรู้โลกตามข้อเท็จจริง จะเป็นพฤติกรรมที่มีเหตุผลและสังคมยอมรับ เด็กจะเกิดการเรียนรู้ว่าแรงขับของตนนั้นจะไม่ได้รับการตอบสนองที่พึงพอใจอย่างทันทีทันใด เช่น เมื่อหิวก็ต้องรอกันว่าจะถึงเวลารับประทานอาหาร นั่นคือการนำเอาโลกแห่งความจริงมาพิจารณาการรอเวลาเพื่อสนองตอบต่อแรงขับ ทำให้บุคคลจำเป็นต้องปรับบุคลิกภาพให้เหมาะสม ซึ่ง Ego จะเป็นตัวที่จะตัดสินใจว่าควรแสดงพฤติกรรมเช่นใดจึงจะเหมาะสมและแรงขับจาก Id ควรได้รับความพึงพอใจในลักษณะใด Ego จึงเป็นตัวกลางที่เชื่อมโยงระหว่างความต้องการของ Id กับความต้องการของ Super ego

Super ego พัฒนามาจากกระบวนการเรียนรู้ของบุคคลในสังคมวัฒนธรรมนั้น ๆ คือจิตสำนึกแห่งคุณธรรม ความดีงาม ความรู้สึกผิดชอบชั่วดี Super ego เป็นสิ่งจำเป็นอย่างมากสำหรับจิตสำนึกของแต่ละบุคคล จะเป็นตัวตัดสินใจว่าการกระทำใดเป็นสิ่งที่ถูกหรือผิด

นอกจากนี้ลำดับชั้นของจิตสำนึกจากแนวคิดของฟรอยด์ คือ

จิตสำนึก (Consciousness) คือ การที่คนรู้ตัวตลอดเวลาที่กำลังทำอะไรอยู่ รู้ว่ารอบตัวเรามีอะไรเกิดขึ้น

จิตก่อนสำนึก (Preconscious) เป็นลำดับชั้นที่อยู่ระหว่างจิตสำนึกและจิตใต้สำนึก ภาวะทางจิตยังไม่ถึงจิตสำนึกแต่พร้อมจะไปถึงจิตสำนึก

จิตใต้สำนึก (Unconscious) คือ ความคิดความรู้สึกในด้านลบเป็นส่วนใหญ่

Conscious		
Preconscious		Ego
Unconscious	Super Ego	Id

แผนภาพที่ 2.3 ความสัมพันธ์ระหว่าง Id, Ego, Super ego และ

Consciousness, Preconsciousness, Unconsciousness (Robert M. Liebert, 1998)

2. กลุ่มโครงสร้างของจิต (Structuralism) นักจิตวิทยาในกลุ่มนี้พยายามที่จะตอบว่า จิตคืออะไร ซึ่งผู้นำแนวคิดของกลุ่ม Structuralism คือ William Wundt ซึ่งได้ศึกษาว่าจิตใจที่ประกอบด้วยอะไรบ้าง โดยพยายามแยกแยะจิตใจออกเป็นส่วนย่อย ๆ เพื่อสืบค้นว่าการสัมผัสรับรู้ (Sensation) ความรู้สึก (Feeling) และมโนภาพ (Images) เกิดขึ้นได้อย่างไร ทำงานร่วมกันภายใต้ความรู้สึกได้อย่างไร นอกจากนี้ยังมีแนวคิดของของนักจิตวิทยาที่มุ่งศึกษาว่าจิตทำงานอย่างไร คือ กลุ่ม Functionalism (การทำงานตามโครงสร้างของจิต) ซึ่งผู้นำแนวคิดนี้คือ William James ที่เชื่อว่าการทำงานของจิตใจเป็นภาวะที่ไม่หยุดนิ่งอยู่กับที่ และมีการปรับตัวกับสิ่งแวดล้อมรอบตัวตลอดเวลา ประเด็นหลักที่แนวคิดนี้สนใจคือการทำงานตามหน้าที่ของจิต การใช้จิตใจ (Use) เป้าหมายของจิตใจ การปรับจิตใจต่อสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลง James เชื่อว่า กระบวนการทางจิตใจไม่สามารถแยกแยะออกจากการทำงานของสมอง ซึ่งแนวคิดของกลุ่มนี้เชื่อว่าการสัมผัสรับรู้ ความรู้สึก และมโนภาพ สัมพันธ์กันภายใต้สถานการณ์แวดล้อมที่เหมาะสมก่อให้เกิดจิตรูปธรรมขึ้น เช่น ความคิด อารมณ์ ความจำ การหาเหตุผล เป็นต้น ซึ่งจิตได้สำนึกจะมีกระบวนการ 3 ขั้นตอน คือ 1) ขั้นการรับรู้ (Cognition) 2) ขั้นเกิดความรู้สึกหรืออารมณ์ (Affection or Feeling) 3) ขั้นแนวโน้มของการแสดงพฤติกรรม (Conation or Willing)

หลักการและแนวคิดของ Wundt และ James ได้ถูกนำไปใช้เป็นแนวคิดจิตวิทยาสมัยใหม่หลายแนวคิด ซึ่งกลุ่ม ฐู - คิด (Cognitive approach) ก็เป็นกลุ่มหนึ่งที่รับแนวคิดนี้ใหม่ โดยใช้กระบวนการศึกษาและวิธีคิดแบบวิทยาศาสตร์ ทำให้ขอบข่ายการศึกษายาวกว้างมากขึ้น โดยนักจิตวิทยาในกลุ่มนี้เชื่อว่าการรับรู้และแปลความหมายของแต่ละคนมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมที่พวกเขาแสดงออกมา การที่จะทำความเข้าใจพฤติกรรมได้จึงต้องอาศัยการรู้ตัวหรือจิตวิญญาน การศึกษาเรื่องการรู้ตัวจะเป็นตัวเปิดเผยว่าอะไรอยู่ในจิต หรือกระบวนการทางสมองทำงานอย่างไร ในการแสดงพฤติกรรมตอบสนองต่อสิ่งแวดล้อม

จากแนวคิดทฤษฎีเรื่องของจิตสำนึกของนักจิตวิทยาทั้งสองกลุ่มจะเห็นได้ว่ามีจุดมุ่งหมายและประเด็นที่ใช้ในการศึกษาต่างกัน คือ นักจิตวิทยากลุ่มจิตวิเคราะห์จะให้ความสำคัญและมุ่งเน้นที่จะศึกษาพฤติกรรมของบุคคลในส่วนของจิตใต้สำนึก ส่วนนักจิตวิทยาโครงสร้างของจิตจะให้ความสำคัญและมุ่งเน้นศึกษาพฤติกรรมของบุคคลในส่วนของจิตสำนึก จากการศึกษาของผู้วิจัยเห็นว่ายังไม่มีทฤษฎีทางจิตวิทยาที่เน้นเกี่ยวกับจิตสำนึกโดยตรงมากนัก ส่วนใหญ่ผู้ที่จะศึกษาเกี่ยวกับจิตสำนึกมักใช้แนวคิดการศึกษาจิตพิสัยของ Krathwohl แต่พบว่าโมเดลระดับจิตสำนึกของ Kihlstrom (1984) ได้กล่าวถึงระดับจิตสำนึกไว้อย่างชัดเจน ผู้วิจัยจึงนำแนวคิดดังกล่าวมาเป็นแนวคิดในการศึกษาจิตสำนึก

โมเดลระดับจิตสำนึกของ Kihlstrom (1984)

สำหรับโมเดลระดับจิตสำนึก Farthing (1992) ได้อธิบายแนวคิดของ Kihlstrom (1984) ว่าแบ่งระดับขั้นจิตสำนึกให้เป็นความแตกต่างของจิตสำนึกและจิตใต้สำนึกอย่างชัดเจน ซึ่งเป็นพื้นฐานการรวมกันของการคิดใคร่ครวญ และ ไตรรงค์ เฉวียงหงส์ (2544) ได้อธิบายเพิ่มเติมถึงการแบ่งระดับจิตสำนึกเป็น 3 ระดับ คือ

1. ขั้นความตระหนักภายนอก (Peripheral Awareness) เป็นจิตสำนึกขั้นต่ำสุด ยังไม่ถือว่าเป็นความตระหนักที่ชัดเจน ลักษณะของจิตสำนึกขั้นนี้ประกอบด้วยความจำระยะสั้น (Info. In short-term memory) และความตระหนักต่อสิ่งเร้าชั่วขณะ (Stimuli vaguely aware)

1.1 ความจำระยะสั้น คือเหตุการณ์ที่เราได้รับรู้สิ่งเร้าจากประสาทสัมผัสทั้ง 5 เมื่อไม่นานนัก และได้ตีความเหตุการณ์นั้นแล้วอยู่ในความทรงจำระยะสั้น เป็นเพียงการจำชั่วขณะหนึ่ง เป็นเหตุการณ์ที่เราเคยตระหนักเมื่อไม่นานนัก และเหตุการณ์เหล่านั้นยังคงอยู่ในความทรงจำเป็นครั้งคราว พอจะเกิดความตระหนักได้ในบางขณะ เป็นข้อมูลจำนวนเล็กน้อยที่เราเก็บไว้ในลักษณะเตรียมพร้อมที่จะใช้

1.2 ความตระหนักต่อสิ่งเร้าชั่วขณะ คือเหตุการณ์ที่เราได้รับรู้อยู่ในความทรงจำระยะสั้นและตระหนักต่อสิ่งเร้า นั้น เช่น ในขณะที่เราขับรถไปตามท้องถนน สิ่งเร้าที่เรามองเห็น เช่น ถนน รถคันอื่น ๆ วัตถุต่าง ๆ หรือแม้กระทั่งเสียงที่เราได้ยิน แต่เราไม่ได้ใส่ใจกับเสียงมากนัก

2. จิตสำนึกขั้นต้น (Primary Consciousness) เป็นความสำนึกที่ความตระหนักต่อสิ่งเร้าต่าง ๆ ชัดเจนขึ้น มีการรับรู้ ความรู้สึก ความคิด ความทรงจำ เป็นการแสดงออกทางความคิดต่อวัตถุหรือเหตุการณ์ต่าง ๆ ลักษณะของจิตสำนึกขั้นนี้ประกอบด้วย ความตั้งใจจากการรับรู้ทางประสาทสัมผัส (Attended sensory percepts) ความรู้สึก (Feeling) การระลึกได้ (Recalled memories) และความรู้สึกภายใน; จินตภาพ (Inner speech; Mental images)

2.1 ความตั้งใจจากการรับรู้ทางประสาทสัมผัส คือ สภาพที่มีความปรารถนา และจดจ่ออยู่กับการกระตุ้นประสาทสัมผัสทั้ง 5 ที่รับความรู้สึกและมีการแปลความหมายอย่างมี

ความชัดเจนและเด่นชัดมากกว่าสิ่งอื่นในขณะเดียวกัน เป็นการตระหนักรู้เหตุการณ์รอบ ๆ ตัวด้วยประสาทสัมผัสโดยอาศัยประสบการณ์เดิมและการคิด และอยู่ภายใต้การควบคุมของความคิด เป็นระดับความเข้มข้นและเป็นส่วนประกอบสำคัญของจิตสำนึก

2.2 ความรู้สึก หมายถึงประสบการณ์ของอารมณ์เพียงชนิดเดียวเท่านั้น เช่น ดีใจ เสียใจ ซึ่งหากเป็นความหมายของคำว่า อารมณ์ (emotion) จะใช้ในความหมายที่กว้างกว่า คือเป็นการแสดงความรู้สึกต่าง ๆ อาจหลายชนิดรวมกัน

2.3 การระลึกได้ หมายถึงการที่บุคคลสามารถบอกถึงเหตุการณ์ต่าง ๆ จากความจำโดยไม่มีเหตุการณ์นั้นปรากฏตรงหน้า เป็นการฟื้นความทรงจำด้วยการนึก เป็นการฟื้นความทรงจำจากสิ่งของ บุคคล หรือเหตุการณ์ที่ตนเคยพบมาแล้วในอดีต ด้วยการเรียกสิ่งที่อยู่ในความทรงจำเก่าให้กลับคืนมาด้วยการนึกเอง

2.4 ความรู้สึกภายใน; จินตภาพ เป็นการใช้ความคิดในคนเรา เป็นขั้นที่ก่อให้เกิดความเข้าใจในสิ่งต่าง ๆ เช่น การรู้สึกแยกแยะลำดับชั้นของสิ่งต่าง ๆ ซึ่งเป็นการรวมกันระหว่างการคิดและภาษา เป็นการใช้ความคิดที่ก่อให้เกิดความเข้าใจในสิ่งต่าง ๆ เพื่อที่จะนำไปสื่อสารกับคนอื่นต่อไป

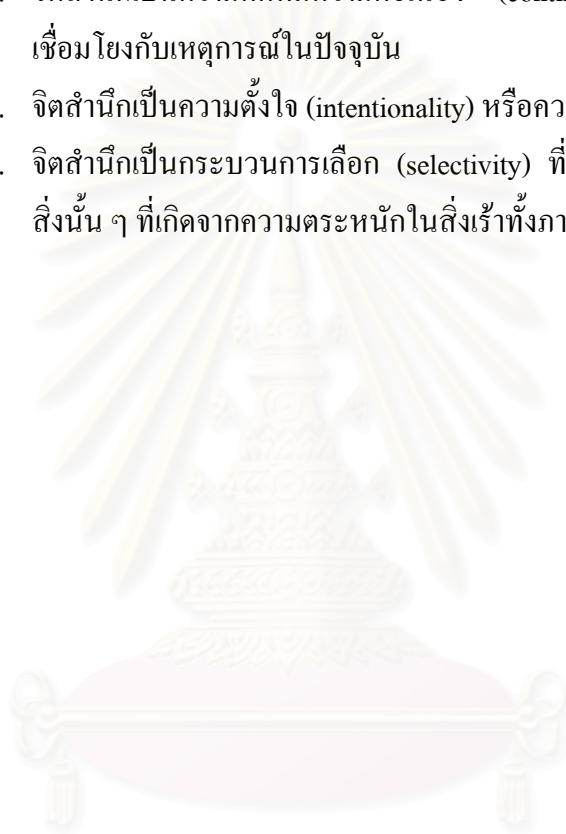
3. จิตสำนึกขั้นสะท้อน (Reflective Concoiusness) เป็นการแสดงความคิดจากบุคคลต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง นำไปสู่การประเมินการปฏิบัติตนเองและวางแผนตัดสินใจในการปฏิบัติตนเองในอนาคต จิตสำนึกขั้นนี้ประกอบด้วย การพิจารณาความคิดตนเอง (Introspection) และความตระหนักของตนเอง (Self-awareness)

3.1 การพิจารณาความคิดตนเอง เป็นการพิจารณาความคิดตน เป็นการมองดูภายในจิตใจ เช่น เราคิดกับตัวเองว่า ฉันรับรู้อะไร กำลังรู้สึกอะไร กำลังคิดอะไร และเรากำลังหาคำตอบให้กับตนเอง นั่นแสดงว่าเรากำลังพิจารณาความคิดตนเอง เป็นการสังเกต พิจารณาถึงความคิดภายในของตนซึ่งขึ้นอยู่กับหลักการและการสังเกตเฉพาะบุคคล มีความสัมพันธ์กับสิ่งเร้าที่ค่อนข้างแน่นอน เป็นการรายงานความรู้สึกที่ได้รับจากการกระตุ้นจากสิ่งเร้า

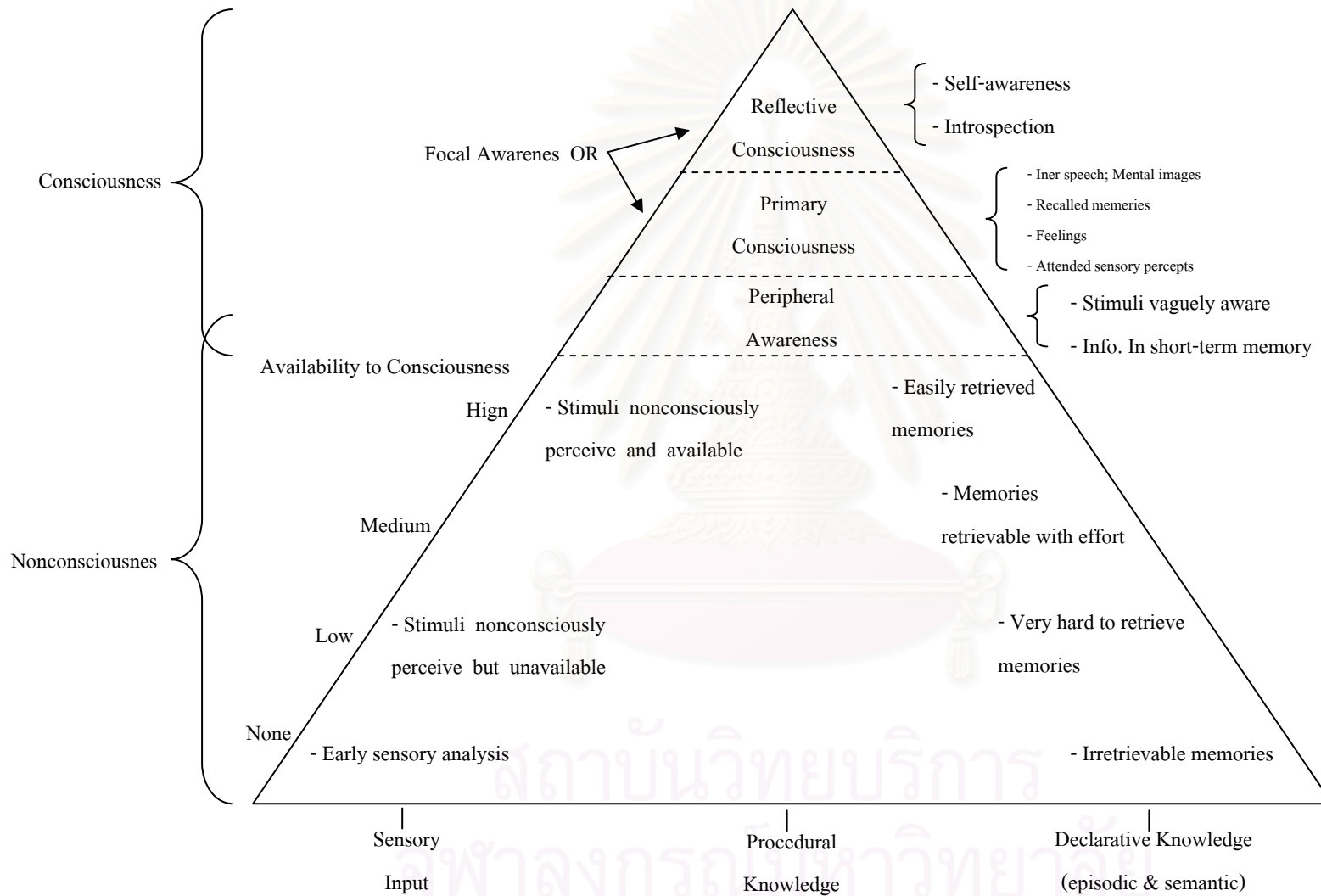
3.2 ความตระหนักของตนเอง เป็นภาวะจิตที่ไม่สามารถแยกออกเป็นความรู้สึกหรือความคิดเพียงอย่างเดียวที่โดดเด่นได้ ซึ่งเกิดจากเจตคติที่มีต่อสิ่งเร้า อันได้แก่ บุคคล สถานการณ์ กลุ่มสังคมและสิ่งต่าง ๆ ที่โน้มเอียงหรือพร้อมที่จะตอบสนองในทางบวกหรือทางลบ ที่เกิดจากการเรียนรู้และประสบการณ์จะเป็นความสัมพันธ์ระหว่างความตระหนัก (awarenwss) กับจิตสำนึก (consciousness) และเจตคติ (attitudes)

ไตรรงค์ เฉวียงหงส์ (2544) ได้สรุปลักษณะของจิตสำนึกในภาพรวมจากการ
จำแนกของ William ไว้ว่า

1. จิตสำนึกเป็นอัตวิสัย (subjectivity) คือเป็นความคิดต่าง ๆ ที่เป็นลักษณะเฉพาะตัวของบุคคล
2. จิตสำนึกมีการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง (change) เป็นการมองเห็นความแตกต่างในสิ่งที่ผ่านมาก็คล้ายกับเหตุการณ์เฉพาะหน้า
3. จิตสำนึกเป็นความคิดที่มีความต่อเนื่อง (continuity) จากเหตุการณ์ในอดีตเชื่อมโยงกับเหตุการณ์ในปัจจุบัน
4. จิตสำนึกเป็นความตั้งใจ (intentionality) หรือความสนใจที่จะทำสิ่งนั้น ๆ
5. จิตสำนึกเป็นกระบวนการเลือก (selectivity) ที่จะให้ความสนใจหรือตั้งใจในสิ่งนั้น ๆ ที่เกิดจากความตระหนักในสิ่งเร้าทั้งภายนอกและภายใน

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนภาพที่ 2.4 โมเดลระดับจิตสำนึกของ Kihlstrom, J.F. (1984)

1.4 แนวคิดเกี่ยวกับการวัดทางจิตวิทยา การวัดจิตสำนึก

จิตสำนึก เป็นคุณลักษณะแฝงภายในของบุคคลซึ่งสังเกตได้ยาก ซึ่งในการวัดทางจิตวิทยามักใช้การวัดทางอ้อม ซึ่ง Krathwohl และ Bloom ได้ศึกษาวิจัยการเรียนรู้ด้านอารมณ์ความรู้สึกของมนุษย์ โดยแบ่งลำดับการเรียนรู้ด้านจิตพิสัยเป็น 5 ชั้น ดังนี้ (ณัฐภรณ์ หลาวทอง, 2546: 196 - 199; ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ, 2543: 12 - 18)

1. การรับรู้ (Receiving) เป็นขั้นแรกของการรับรู้ที่จะรับรู้ต่อสิ่งเร้าหรือปรากฏการณ์รอบตัว เริ่มจากการจดจำสิ่งที่ได้รับการสัมผัส จนเกิดความตั้งใจและให้ความสนใจต่อสิ่งเร้า นั้น ประกอบด้วย การตระหนัก (Awareness) ความเต็มใจในการรับรู้ (Willingness to receive) และการควบคุมหรือการเลือกให้ความสนใจต่อสิ่งเร้า นั้น ๆ (Controlled and selected Attention)

1.1 การตระหนัก เป็นพฤติกรรมขั้นแรกที่คนรู้จักกับสิ่งเร้าว่ามันเป็นอะไร เป็น การรู้จักเบื้องต้นที่ยังไม่เห็นความสำคัญ เป็นการสังเกตเห็นปรากฏการณ์นั้น โดยปราศจากความสนใจ เช่น รู้จักสี รูปแบบ การจัดลำดับ

1.2 ความเต็มใจในการรับรู้ เป็นขั้นเต็มใจหรือพอใจที่จะได้รับ มีความโอนอ่อนต่อสิ่งที่พบเห็นแต่เป็นเพียงการบังคับใจเท่านั้น เช่น ฟังผู้อื่นด้วยความเต็มใจ อดทนที่จะทำอะไรให้สำเร็จ

1.3 การควบคุมหรือการเลือกให้ความสนใจต่อสิ่งเร้า นั้น ๆ เป็นความรู้สึกต่อเนื่องจากขั้นที่แล้ว เป็นความรู้สึกที่จะบอกได้ว่าอะไรควรเอาใจใส่ อะไรไม่ควรเอาใจใส่ เช่น ความรู้สึกชอบสิ่งนี้ อยากได้สิ่งนั้น คือสิ่งที่รับรู้มีมากมายแต่ความรู้สึกในระยะนี้จำแนกได้ว่าสิ่งใดพอใจสิ่งใดไม่พอใจเท่านั้น

2. การตอบสนอง (Responding) เมื่อได้รับการกระตุ้นจนเกิดความสนใจในสิ่งเร้า ก็จะเกิดความยินยอม (Acquiescence) หรือเต็มใจที่จะตอบสนอง (Willingness to Response) และสร้างความพึงพอใจในการตอบสนองสิ่งเร้า นั้น (Satisfaction in Response)

2.1 ความยินยอมที่จะตอบสนอง เป็นความรู้สึกขั้นเชื่อฟังหรือยินยอมที่จะทำ แต่อาจจะยังไม่พอใจเท่าไร เช่น ความตั้งใจที่จะบังคับตนเองให้ร่วมกิจกรรมกับคนอื่น

2.2 ความเต็มใจที่จะตอบสนอง เป็นความรู้สึกขั้นร่วมกิจกรรมด้วยความตั้งใจ ความร่วมมือ ทำตามความต้องการด้วยความสมัครใจ เช่น ร่วมมือในกิจกรรมของกลุ่มซึ่งเป็นสมาชิกแสดงความสนใจในการเข้าร่วมโครงการ

2.3 ความพึงพอใจในการตอบสนองสิ่งเร้า นั้น เป็นความรู้สึกพึงพอใจในการร่วมกิจกรรม เป็นการยินยอมแบบเต็มใจและพึงพอใจจนเกิดความสนุกสนานเพลิดเพลิน เช่น สนุกกับการสนทนาเรื่องใดเรื่องหนึ่ง

3. การเห็นคุณค่า (Valuing) ภายหลังจากที่มีการตอบสนองต่อสิ่งเร้าต่าง ๆ จนเกิดความพึงพอใจในสิ่งนั้นแล้ว ก็เริ่มเห็นถึงคุณค่าของสิ่งที่กระทำหรือตอบสนองนั้น โดยมี

ขั้นตอนของการเห็นคุณค่าประกอบด้วย การรับรู้คุณค่า (Acceptance of a Value) การชื่นชมคุณค่า (Perference for Value) และการผูกพันยึดถือ (Commitment)

3.1 การรับรู้คุณค่า เป็นการยอมรับทางอารมณ์ต่อข้อเสนอหรือคำสอนที่เขามีพื้นฐานอย่างเพียงพอ เช่น การแสดงความปรารถนาอย่างต่อเนื่องในการพัฒนาความสามารถในการพูดและการเขียนอย่างมีประสิทธิภาพ

3.2 การชื่นชมคุณค่า เป็นการเพิ่มความรู้สึกเอาใจใส่ในคุณค่าหรือค่านิยมนั้นเพิ่มขึ้นอีก เช่น แสดงความกล้าหาญในการตรวจสอบประเด็นต่าง ๆ ที่ยังเป็นปัญหา พร้อมทั้งแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหานั้น ๆ

3.3 การผูกพันยึดถือ หรือความยินยอมรับ หมายถึงความเชื่อศรัทธาด้วยอารมณ์แน่นอน เช่น ความซื่อสัตย์ต่อกลุ่มที่เป็นสมาชิก การยอมอุทิศตัวให้กับความคิดและอุดมการณ์ต่าง ๆ

4. การจัดระบบ (Organization) เมื่อเกิดการยอมรับและเห็นคุณค่าของค่านิยมนั้นแล้วจะเริ่มรวบรวมค่านิยมต่าง ๆ ที่สัมพันธ์กันให้อยู่ในหมวดหมู่เดียวกัน มีการเปรียบเทียบรวมถึงการจัดระบบค่านิยมต่าง ๆ เหล่านั้น และกำหนดแนวทางของพฤติกรรมที่แสดงออกประกอบด้วย 2 ขั้นตอน คือ การสร้างมโนทัศน์ในค่านิยม (Conceptualization of a Value) และการจัดระบบค่านิยม (Organization of a Value System)

4.1 การสร้างมโนทัศน์ในค่านิยม คุณค่าหรือค่านิยมมีอยู่หลายรูปแบบ ความรู้สึกของคนอาจนำค่านิยมที่มีลักษณะเดียวกันอยู่ด้วยกัน อันเป็นผลจากการวิเคราะห์และสังเคราะห์ความรู้สึกมาแล้วเรียกชื่อใหม่กลายเป็นมโนภาพของคุณค่าใหม่ ซึ่งอาจเป็นนามธรรมทางภาษาหรือเป็นรูปสัญลักษณ์ก็ได้ เช่น การตัดสินใจในฐานะที่มีความรับผิดชอบต่อสังคมเพื่ออนุรักษ์แหล่งทรัพยากร

4.2 การจัดระบบค่านิยม เป็นการจัดค่านิยมที่สลับซับซ้อนให้อยู่ในระบบเดียวกัน เพื่อให้เกิดความสมดุลบางประการของความรู้สึก เช่น การยอมรับความจริงใจในด้านการปรับอารมณ์กับข้อจำกัดของความถนัด ความสามารถ ความสนใจ และเงื่อนไขทางด้านกายภาพของเขาเอง

5. การสร้างลักษณะนิสัยตามค่านิยม (Characterization by a Value or Value Complex) เมื่อมีการจัดระบบค่านิยมหลากหลายให้เป็นระบบและลำดับความสำคัญของค่านิยมที่สร้างขึ้นแล้ว ก็จะยึดถือและแสดงพฤติกรรมนั้นในสถานการณ์ต่าง ๆ จนสร้างเป็นลักษณะนิสัยกลายเป็นส่วนหนึ่งของบุคลิกภาพและปรัชญาการดำเนินชีวิต ประกอบด้วย 2 ขั้นตอนย่อย คือ การสรุปนัยทั่วไป (Generalized Sat) และการสร้างลักษณะนิสัย (Characterization)

5.1 การสรุปนัยทั่วไป เป็นความรู้สึกซึ่งให้ความสอดคล้องภายในกับระบบของเจตคติและค่านิยม ณ เวลาใดเวลาหนึ่ง เป็นความรู้สึกตอบสนองต่อปรากฏการณ์ที่เกิดจากการเลือกสรรระดับสูงจากกลุ่มของเจตคติและค่านิยม ตามธรรมชาติคนมีเจตคติและค่านิยมอย่างมากมาย

ที่คัดเลือกไว้และยึดถือประพฤติปฏิบัติที่เห็นว่ามีดีงาม เมื่อเกิดเหตุการณ์หรือปัญหาใด ๆ ขึ้น เขาจะเอาความรู้สึกที่ยึดถือไปแก้ปัญหาในสถานการณ์ใหม่ได้ เช่น มีนิสัยแก้ปัญหายังเป็นระบบ

5.2 การสร้างลักษณะนิสัย เป็นระดับความรู้สึกขั้นสุดท้ายที่ผสมผสานสรุปรวมความรู้สึกที่ยึดเป็นอุดมการณ์ ปรัชญาชีวิต เช่น การพัฒนาความมีสติ การดำรงชีวิตด้วยคุณธรรม ซึ่งบุคลิกลักษณะทั้งหลายจะเกิดขึ้นในระดับนี้

1. การรับรู้	1.1 การตระหนัก					
	1.2 ความเต็มใจในการรับรู้					
	1.3 การควบคุมหรือเลือกให้ความใส่ใจ					
2. การตอบสนอง	2.1 ความยินยอม					
	2.2 ความเต็มใจที่จะตอบสนอง					
	2.3 การสร้างความพึงพอใจในการตอบสนอง					
3. การเห็นคุณค่า	3.1 การรับรู้คุณค่า					
	3.2 การชื่นชมคุณค่า					
	3.3 การผูกพันยึดถือ					
4. การจัดระบบ	4.1 การสร้างมโนทัศน์ในค่านิยม					
	4.2 การจัดระบบค่านิยม					
5. การสร้างลักษณะนิสัยตามค่านิยม	5.1 การสรุพบัญญัติทั่วไป					
	5.2 การสร้างลักษณะนิสัย					

แผนภาพที่ 2.5 แนวคิดการจัดลำดับความรู้สึกของแคโรลและคณะ

สมพร สุทัศนีย์ (2544) อธิบายถึงการวัดทางจิตวิทยาว่า การวัดทางจิตวิทยาเป็นการกำหนดค่าแก่พฤติกรรมต่าง ๆ ตามเกณฑ์การกำหนดตัวเลขให้แก่พฤติกรรม ซึ่งการวัดทางจิตวิทยาสามารถบอกระดับความมากน้อยของพฤติกรรม เพื่อประโยชน์ในการเปรียบเทียบระหว่างคน หรือระหว่างกลุ่ม สามารถทราบความสามารถด้านต่าง ๆ รวมทั้งความรู้สึกนึกคิด ความจำ ความต้องการ ความสนใจ ค่านิยม บุคลิกภาพ ซึ่งการวัดพฤติกรรมยังสามารถทำให้อธิบายได้ว่าพฤติกรรมเกิดขึ้นได้อย่างไร หากกล่าวถึงประโยชน์กว้าง ๆ ของการวัดทางจิตวิทยา คือทำให้รู้จักและเข้าใจความแตกต่างของพฤติกรรมของบุคคลเพื่อประโยชน์ในด้านการจัดการเรียนการสอน จัดวางตัวบุคคลให้เหมาะกับความสามารถ ความสนใจ ทำให้รู้จักบุคลิกภาพของบุคคลให้เด่นชัดยิ่งขึ้นเพื่อประโยชน์ในการพัฒนาบุคคลได้อย่างถูกต้องเหมาะสม และทำให้ช่วยในการตัดสินใจต่าง ๆ

สงบ ลักษณะ (2529) ได้กล่าวถึงการวัดคุณลักษณะทางด้านการรู้สึกว่าคุณลักษณะทางด้านการรู้สึกเป็นความโน้มเอียงทางอารมณ์ของบุคคลที่ชักจูงให้พอใจที่จะทำพฤติกรรมเข้าใกล้หรือหนีห่างจากเป้าหมาย ซึ่งพฤติกรรมทางด้านการรู้สึกจะประกอบด้วยองค์ประกอบ 3 ส่วนคือ ความรู้ความเข้าใจในสิ่งนั้น ความรู้สึกพอใจซึ่งชอบในสิ่งนั้น และการแสดงพฤติกรรมการปฏิบัติเกี่ยวกับสิ่งนั้น ซึ่งองค์ประกอบทั้งสามส่วนจะเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันเสมอ องค์ประกอบหนึ่งอาจนำไปสู่การเกิดคุณสมบัติในอีกประกอบหนึ่งได้ การกำหนดพฤติกรรมเพื่อวัดผลจึงควรระบุให้ครบทั้ง 3 ส่วน โดยเน้นเป็นพิเศษในองค์ประกอบที่สอง คือความรู้สึกซึ่งชอบในสิ่งนั้น ซึ่งองค์ประกอบของจิตสำนึกสามารถแบ่งได้เป็น 3 ระดับ คือ

1. องค์ประกอบทางด้านการคิด หรือ ด้านพุทธิพิสัย (Cognition) คือ การที่ได้รับรู้หรือมีประสบการณ์ตรงกับสิ่งต่าง ๆ ทำให้บุคคลมีความเข้าใจ สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้
2. องค์ประกอบด้านท่าทีความรู้สึก หรือ ด้านจิตพิสัย (Affection) คือ ส่วนประกอบด้านอารมณ์ ความรู้สึกที่มีปฏิกิริยาตอบสนองการเห็นหรือการให้คุณค่า
3. องค์ประกอบด้านการปฏิบัติ หรือ ด้านทักษะพิสัย (Psycho-motor) คือ การเกิดแนวโน้มในทางปฏิบัติเมื่อมีสิ่งเร้าที่เหมาะสม

ในปัจจุบันการวัดทางจิตวิทยามีหลายวิธี ได้แก่ การสังเกต การรายงานตนเอง การสัมภาษณ์ การใช้แบบสอบถาม และ การใช้แบบทดสอบ (ณัฐภรณ์ หลาวทอง, 2546: 199 - 201)

การสังเกตเป็นวิธีการศึกษาพฤติกรรมที่ใช้ได้ง่ายและใช้กันมากในการศึกษาวิจัย ซึ่งการสังเกตแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ การสังเกตตามสภาพธรรมชาติซึ่งมีทั้งแบบไม่เป็นการและสังเกตอย่างมีวัตถุประสงค์ และการสังเกตในห้องทดลองเมื่อต้องการศึกษาพฤติกรรมใดพฤติกรรมหนึ่งที่ยากแก่การสังเกตในสถานการณ์ธรรมดา

การสังเกตตนเองหรือรายงานตนเอง เป็นวิธีการศึกษาพฤติกรรมภายในที่เป็นข้อมูลส่วนตัว แต่จะมีข้อจำกัดตรงที่มีอคติส่วนตัวเข้ามาเกี่ยวข้องมากกว่าการสังเกตจากผู้อื่น แต่การฝึกการสังเกตด้วยตนเองให้ถูกต้องและมีระบบจะทำให้บุคคลสามารถจำแนกสิ่งที่เขารู้สึก คิด หรือกระทำแล้วรายงานด้วยตนเองได้

การสัมภาษณ์ เป็นการได้รับข้อมูลจากคำพูดของผู้รับการสัมภาษณ์หรือการกระทำของตนเอง และทำให้ผู้สัมภาษณ์สังเกตเห็นกริยาท่าทางการเคลื่อนไหว

การใช้แบบสอบถาม เป็นเครื่องมือที่ใช้ประเมินพฤติกรรม สามารถเก็บรวบรวมพฤติกรรมได้รวดเร็วและประหยัดกว่าการสังเกตและการสัมภาษณ์ และสามารถเก็บข้อมูลได้ครั้งละมาก ๆ เสียเวลาและค่าใช้จ่ายน้อย

การใช้แบบทดสอบ มักเป็นแบบทดสอบความสามารถที่มีคำตอบถูกและผิด มักเป็นแบบทดสอบเชาวน์ปัญญา ความถนัดและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ (2543) ได้กล่าวถึงการวัดอารมณ์ความรู้สึกของ คนว่าเป็นการวัดด้านจิตใจ ประกอบด้วยความสนใจ เจตคติหรือทัศนคติ ค่านิยม จริยธรรมและ บุคลิกภาพ ซึ่งสรุปถึงธรรมชาติของความรู้สึกของมนุษย์รวมถึงวิธีการวัดย่อ ๆ ดังนี้

1. ความสนใจ

ความสนใจเป็นความรู้สึก การเกิดความรู้สึกจึงเริ่มจากการรับรู้ก่อน เมื่อรับรู้สิ่งเร้า นั้นอย่างต่อเนื่องความรู้สึกก็จะเกิดขึ้น และถ้าความรู้สึกเกิดการตอบสนองอย่างเต็มใจ เกิดความพึง พอใจ ความสนใจก็จะเกิดติดตามมา การจัดลำดับความรู้สึกของแครชโวลและคณะให้ความสนใจ เป็นความรู้สึกขั้นแรก มีทิศทางเข้มข้นตั้งแต่การรับรู้จนถึงการชื่นชอบในคุณค่า ความสนใจเป็นสิ่งที่ หนึ่งที่จะทำให้คนกระทำอะไรออกมาได้ การวัดความสนใจจึงมีความจำเป็นและเป็นการวัดว่าใคร มีความสนใจด้านใดมากน้อยแค่ไหน

2. เจตคติ

เจตคติเป็นความรู้สึกที่เกิดการรับรู้จากสิ่งเร้าตั้งแต่ขั้นต้น ๆ จนถึงขั้นสูง ๆ คือ เกิด ความสนใจ ความซาบซึ้งพอใจ และเจตคติติดตามมา การวัดเจตคติจะต้องนิยามให้ชัดเจน ส่วนมาก นิยามเจตคติจะเน้นการเตรียมพร้อม ความพร้อมในการกระทำ มีความคงทน มีความคงเส้นคงวาและ มีทิศทาง เนื่องจากเจตคติเป็นมโนภาพ (Concept) ที่วัดได้ยาก เครื่องมือในการวัดจึงมีได้หลาย รูปแบบแล้วแต่สถานการณ์ที่ต้องการวัด เครื่องมือที่นิยมใช้กันมีอยู่ 5 ชนิดคือ การสัมภาษณ์ การ สังเกต การรายงานตนเอง เทคนิคการจินตนาการ และการวัดทางสรีระภาพ โดยการกำหนดเป้าแล้ว เขียนแสดงความรู้สึกต่อเป้าแล้วเลือกใช้วิธีของเทอร์สโตนหรือของลิเกิร์ตหรือของออสกูด ก็ได้ แล้วแต่ความเหมาะสม

3. ค่านิยม

ค่านิยมหรือคุณค่า คือความรู้สึกต่อความเชื่อที่สังคมเห็นว่าดี-เลว มีความสำคัญ ไม่สำคัญ พึงปรารถนา-ไม่พึงปรารถนา ซึ่งเป็นอุดมการณ์หรือวิถีชีวิตของมนุษย์ เจตคติหลาย ๆ เจตคติ จัดกลุ่มกันเป็นค่านิยม ค่านิยมจึงเป็นความรู้สึกหนักแน่นกว่าเจตคติ และมีบทบาทสำคัญต่อการ กระทำของบุคคล ต่อการตัดสินใจ ค่านิยมเกิดจากบุคคลมีศรัทธาต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งซึ่งเป็นสิ่งที่เกิด การกระทำหรือปฏิบัติตามกันมา ค่านิยมของแต่ละคนแตกต่างกันไปตามแหล่งที่มาของค่านิยม แหล่งใหญ่จึงเป็นครอบครัว โรงเรียน เพื่อนสนิทและสื่อต่าง ๆ เครื่องมือที่นิยมใช้คือการสร้าง แบบทดสอบวัดค่านิยม

4. จริยธรรม

จริยธรรมเป็นการพิจารณาตัดสินประพฤติกิริยาหรือการลงมือกระทำโดยอาศัยหลักของ ค่านิยมและหลักศีลธรรมเมื่อพบสถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่ง การวัดจริยธรรมเป็นการวัดที่ ยุ่งยาก เพราะบางครั้งวัดได้จริยธรรมสูงแต่การปฏิบัติจริง ๆ ขาดจริยธรรม ทั้งนี้เพราะการนิยาม

คำว่าจริยธรรมไม่ค่อยแน่นอนนั่นเอง การวัดจริยธรรมจึงมี 3 รูปแบบ คือ การวัดเนื้อหาความรู้ จริยธรรมโดยการสร้างข้อสอบ การวัดความรู้สึกทางจริยธรรมโดยการกำหนดเป้าแล้วเขียนแสดง ความรู้สึกต่อเป้าแล้วเลือกใช้วิธีของเทอร์สโตนหรือของลิเคิร์ตหรือของออสกูด ก็ได้แล้วแต่ความเหมาะสม สิ่งที่ต้องระวังคือต้องหาข้อความแสดงความรู้สึกต่อเป้าให้มีความเป็นไปได้มากที่สุด

สำหรับการสร้างเครื่องมือในการศึกษาจิตสำนึกจะศึกษาจากการสร้างเครื่องมือวัด ที่เกี่ยวกับความคิด ความรู้สึก ซึ่งมีวิธีการสร้างแบบวัดที่นิยมใช้มากที่สุด 3 แบบ (ล้วน สายยศ และ อังคณา สายยศ, 2543; ฌัญฐภรณ์ หลาวทอง, 2544) คือ

1. วิธีการแบบเทอร์สโตน (Thurstone's Method) เป็นการกำหนดช่วงความรู้สึก ของคนที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ส่วนดีของเครื่องมือวัดนี้คือไม่ต้องมีมาตรตัวเลขติดไว้ให้ผู้ตอบเห็น จะมี แต่ข้อความแสดงความรู้สึกทั้งทางบวก กลาง และลบ ครอบคลุมจำนวนมาตราตามที่กำหนดไว้ตอน สร้างตอนแรกเท่านั้น ส่วนใหญ่จะกำหนดช่วงไว้ 11 ช่วง จากน้อยที่สุดจนถึงมากที่สุด มีขั้นตอน การสร้างเครื่องมือวัด 5 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 กำหนดเป้าหมายหรือประเด็นที่ต้องการวัดให้ชัดเจนให้ชัดเจน

ขั้นที่ 2 กำหนดโครงสร้างของเรื่องที่ต้องการจะวัดให้ชัดเจน และสร้างข้อความ ที่แสดงความรู้สึกต่อเป้าหมายนั้นทั้งทางบวก เป็นกลาง และทางลบ

ขั้นที่ 3 นำมาเขียนคำชี้แจงและเลือกมาตราว่าจะเอาจำนวนเท่าไร โดยแนวคิด เริ่มแรกของเทอร์สโตนใช้ 11 มาตรา แต่อาจกำหนดเป็นอย่างอื่นก็ได้ตามความต้องการ การเขียน คำชี้แจงควรบอกด้วยว่าข้อความนี้วัดเรื่องใด มีกี่ข้อความ แนวการพิจารณาทำอย่างไร

ขั้นที่ 4 ให้ผู้เชี่ยวชาญซึ่งมีประสบการณ์ในเรื่องนั้น ๆ พิจารณา และควรมี จำนวนอย่างน้อย 30 คน

ขั้นที่ 5 คำนวณค่ามาตราประจำข้อ ซึ่งจะจะต้องได้ครบทุกตัว เช่น ตั้งไว้ 11 มาตร ต้องได้ค่าทั้ง 11 ค่า ซึ่งค่าแต่ละตัวจะต้องได้ค่ากระจายน้อย ๆ ใกล้ 0 ค่ากระจายอย่างสูงไม่ควรเกิน 2.0 และทำการเลือกข้อความเหล่านั้นขั้นสุดท้าย

2. วิธีการแบบลิเคิร์ต (Likert's Method) เป็นวิธีที่นิยมใช้กันมากที่สุดเนื่องจากมี ความเชื่อมั่นสูงและพัฒนาเพื่อวัดด้านความรู้สึกได้หลายอย่าง เป็นวิธีประเมินน้ำหนักความรู้สึกของ ข้อความหลังจากเอาเครื่องมือไปวัดแล้ว เป็นลักษณะข้อความที่ให้ผู้ตอบตอบว่าเห็นด้วยหรือไม่กับ แต่ละข้อความ โดยกำหนดช่วงความรู้สึกของคนเป็น 5 ช่วง มีวิธีการสร้างเครื่องมือวัด 7 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 กำหนดเป้าหมายให้ชัดเจนว่าต้องการศึกษาเรื่องใด และให้ความหมาย ของสิ่งที่ต้องการวัดเพื่อให้ทราบว่สิ่งที่ต้องการวัดประกอบด้วยคุณลักษณะใดบ้าง

ขั้นที่ 2 เขียนข้อความที่มีความหมายทางบวกหรือทางลบต่อเป้าหมาย จำนวนข้อความควรมีประมาณ 2 เท่าของข้อความที่ต้องการใช้จริง

ขั้นที่ 3 การให้ค่าน้ำหนัก จะเป็นการให้คะแนนในแต่ละข้อ อาจให้คะแนนเป็น 5 4 3 2 1 สำหรับข้อความทางบวก หรือคะแนน 1 2 3 4 5 สำหรับข้อความทางลบก็ได้ แล้วแต่ความเหมาะสม

ขั้นที่ 4 ทดลองสร้างข้อคำถาม ซึ่งผู้วิจัยอาจนำไปให้ผู้มีความรู้ตรวจสอบความถูกต้องครบถ้วนของคุณลักษณะที่ต้องการวัด และทดสอบโดยการนำไปให้กลุ่มตัวอย่างทดลองใช้

ขั้นที่ 5 นำคำตอบของกลุ่มตัวอย่างมาให้คะแนนตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้ แล้วรวมคะแนน และหาค่าสหสัมพันธ์ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนทั้งหมด

ขั้นที่ 6 ทำการคัดเลือกข้อความ โดยนำผลการคำนวณสหสัมพันธ์ระหว่างบางส่วนกับทั้งหมดมาคัดเลือก

ขั้นที่ 7 นำข้อคำถามมาตรวจสอบความเที่ยงและความตรงของมาตรวัด

3. วิธีการแบบออสกู๊ด (Osgood's Method) เป็นการสร้างมาตรวัดเจตคติแบบนัยจำแนก อาศัยทฤษฎีและผลงานวิจัยเกี่ยวกับความหมายของคำ วิธีการสร้างเครื่องมือวัดมี 5 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นที่ 1 ศึกษาคำตรงข้ามที่เกี่ยวกับมโนภาพหรือเป้าเจตคติ เพื่อให้ได้คำที่มีความหมายเกี่ยวข้องกับเป้าหมายมากที่สุด

ขั้นที่ 2 หาความถี่ของคำที่เกี่ยวข้องแต่ละคำ เลือกคำที่มีความถี่สูง

ขั้นที่ 3 นำคำที่เลือกไว้มาจัดเป็นคำตรงกันข้ามเป็นคู่ ๆ แล้วให้ผู้เชี่ยวชาญทางภาษาไทยแสดงความคิดเห็น

ขั้นที่ 4 นำคำตรงข้ามแต่ละคู่มาสร้างเป็นมาตรวัดความรู้สึกรู้สึกต่อเป้าเจตคติ มาตรการที่ใช้อาจเป็น 3-7 ช่อง แล้วแต่ความต้องการ

ขั้นที่ 5 นำไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างแล้วหาอำนาจจำแนก และศึกษาคุณภาพอื่น ๆ เช่น ความเชื่อมั่น ความเที่ยง

ตอนที่ 2 กระบวนการพัฒนาจิตสำนึกต่อสังคม

จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการพัฒนาจิตสำนึกต่อสังคม(สุพจน์ ทรายแก้ว, 2546; ไพบุลย์ วัฒนศิริธรรม, 2543; นพมาศ ชีรเวทิน, 2539; ชาวลา เวชยันต์, 2544; นิภา สุขพิทักษ์, 2535) พบว่า ลักษณะหรือพฤติกรรมที่แสดงถึงความรับผิดชอบต่อการพัฒนาสังคม มีดังนี้

1. มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นในการพัฒนาสังคม
2. แนะนำให้ประชาชนปฏิบัติตนเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม
3. ให้ความร่วมมือแก่ทางราชการในการพัฒนาสังคม
4. ชักชวนให้คนอื่นเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาสังคม
5. มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเมือง
6. ติดตามความเคลื่อนไหวของสังคม
7. ยอมเสียสละเวลาส่วนหนึ่งเพื่อทำประโยชน์ให้แก่สังคม
8. เข้าร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับสังคม
9. ช่วยอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ
10. ช่วยบำรุงรักษาสาธารณสมบัติ

ในการเสริมสร้าง พัฒนาสำนึกของคนจะต้องอาศัยหลายฝ่ายร่วมกันเกิดขึ้นจากการคลุกคลีอยู่กับความถูกต้อง การปลูกฝังอบรม การฝึกปฏิบัติ การได้เห็นตัวอย่าง กระบวนการเหล่านี้จะค่อย ๆ โน้มนำใจของบุคคลให้เกิดจิตสำนึกที่ถูกต้อง และสร้างจิตสำนึกต่อสังคมให้เกิดขึ้น สำหรับกระบวนการที่สำคัญประกอบด้วย

1. สถาบันครอบครัว ความอบอุ่นของสถาบันครอบครัวมีความสำคัญเป็นอันดับแรก เพราะเป็นจุดเริ่มต้นที่ช่วยให้บุคคลเกิดจิตสำนึกเห็นความสำคัญของส่วนรวม ความใกล้ชิดระหว่างพ่อแม่กับลูกเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งในการอบรมลูก เพราะความใกล้ชิดระหว่างพ่อแม่กับลูกจึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งในการเลี้ยงอบรมลูก เพราะความใกล้ชิดจะเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดความเข้าใจซึ่งกันและกัน และกลายเป็นเกิดความเห็นใจซึ่งกันและกัน สถาบันครอบครัวเป็นพื้นฐานของสังคม ถ้าครอบครัวมีแต่ความคลอนแคลนสังคมก็จะคลอนไปด้วย ผู้ใหญ่ในครอบครัวมีพฤติกรรมอย่างไรเด็กมักจะเลียนแบบ

2. สถาบันการศึกษา การศึกษาเป็นรากฐานของการพัฒนา ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาในรูปแบบใดจำเป็นต้องเริ่มด้วยการศึกษา การกำหนดเป้าหมายการศึกษาที่ถูกต้องสามารถนำไปสู่การพัฒนาที่แท้จริง การจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาจิตใจ พัฒนาคณะให้เกิดจิตสำนึกต่อสังคมเป็นการจัดการศึกษาที่เน้นในทางจริยธรรม โดยการบรรจุเนื้อหาในหลักสูตรทุกระดับการศึกษาตั้งแต่อนุบาลจนถึงอุดมศึกษา

3. กลุ่มเพื่อน เป็นกลุ่มที่บ่งบอกถึงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล โดยที่ความสัมพันธ์อาจจะดีหรือระหว่างบุคคลเพียงชั่วครู่ไปจนถึงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่ลึกซึ้งและยาวนาน เป็นกลุ่มที่มีอิทธิพลในด้านอารมณ์ ความคิด ทักษะคติ ฯลฯ หลังจากที่เด็กเริ่มเปลี่ยนจากสังคมครอบครัวมาสู่ที่โรงเรียน จนกระทั่งเข้าสู่สังคมที่กว้างขึ้น

4. สื่อมวลชน ในปัจจุบันถือว่ามีอิทธิพลอย่างยิ่งในการกระจายความคิด ความรู้ หรือสิ่งใดสิ่งหนึ่งสู่การรับรู้ของประชาชน บทบาทหน้าที่ของสื่อคือ การเปิดโลกทัศน์ให้บุคคลรับรู้

ข้อมูลข่าวสารจากโลกภายนอกมากขึ้น กว้างไกลขึ้น หากพิจารณาตลอดระยะเวลาเจริญเติบโตของ คนจะเห็นว่าถูกรอบงำจากสื่อไม่ทางตรงก็ทางอ้อม เป็นการสะสมที่ไม่เห็นการเปลี่ยนแปลงแบบ นับพลันแต่เป็นการเปลี่ยนแปลงแบบไม่รู้ตัว

ตอนที่ 3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยและกระบวนการในการพัฒนาจิตสำนึกต่อสังคม

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยและกระบวนการในการพัฒนาจิตสำนึกต่อ สังคม พบว่ามีตัวแปรหลายตัวที่มีความเกี่ยวข้องกันดังนี้

วรรณิ จงศักดิ์สวัสดิ์ (2536) ซึ่งได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาผลของสื่อมวลชนในการ พัฒนาจิตสำนึกของประชาชนต่อปัญหามลพิษทางน้ำ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีการเปิดรับข่าวสารด้วยความถี่พอสมควรและบ่อยมาก และเมื่อจำแนกตามประเภทของสื่อพบว่ากลุ่มตัวอย่างได้รับ ข่าวสารจากสื่อโทรทัศน์มากที่สุด รองลงมาได้แก่ หนังสือพิมพ์และวิทยุ และพบว่า เพศ สาขาวิชาที่ ศึกษา และการเข้าร่วมกิจกรรมในมหาวิทยาลัยของกลุ่มตัวอย่างมีความสัมพันธ์กับความสนใจใน ปัญหามลพิษทางน้ำอย่างมีนัย สำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และการทดสอบสมมติฐานยังพบด้วยว่า ความสนใจในปัญหามลพิษทางน้ำเป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสาร ด้านปัญหามลพิษทางน้ำ กล่าวคือ ผู้ที่มีความสนใจปัญหามลพิษทางน้ำมากมีแนวโน้มที่จะเปิดรับ ข่าวสารด้านปัญหามลพิษทางน้ำมากกว่าผู้ที่มีความสนใจในปัญหามลพิษทางน้ำน้อย

วรรณิ งามขจรกุลกิจ (2538) ได้ศึกษาเรื่อง การรณรงค์ประชาสัมพันธ์สิ่งแวดล้อม ของสื่อมวลชนเพื่อสร้างจิตสำนึกต่อนักศึกษานิเทศศาสตร์ พบว่า พฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารการ รณรงค์ประชาสัมพันธ์สิ่งแวดล้อมศึกษาจากสื่อโทรทัศน์เท่านั้นที่มีความสัมพันธ์กับจิตสำนึกเรื่อง สิ่งแวดล้อมของนักศึกษานิเทศศาสตร์โดยมีทิศทางความสัมพันธ์ไปในทางบวก และโทรทัศน์เป็น สื่อมวลชนที่นักศึกษานิเทศศาสตร์นิยมสนใจเปิดรับสูงที่สุดพร้อมทั้งมีบทบาทและความน่าเชื่อถือ ในการสร้างจิตสำนึกเรื่องสิ่งแวดล้อมสูงกว่าหนังสือพิมพ์และวิทยุ ส่วนความสัมพันธ์ระหว่าง ปัจจัยทางด้านลักษณะประชากร สังคม และเศรษฐกิจกับพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารทั่วไปและ ข่าวสารรณรงค์ประชาสัมพันธ์สิ่งแวดล้อมศึกษาจากสื่อมวลชนของนักศึกษานิเทศศาสตร์พบว่า นักศึกษานิเทศศาสตร์ที่มีภูมิลำเนาเดิมต่างกันมีพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารทั่วไปและข่าวสารการ รณรงค์ประชาสัมพันธ์สิ่งแวดล้อมศึกษาจากหนังสือพิมพ์แตกต่างกัน อีกทั้งนักศึกษาในชั้นปีที่ ต่างกันมีพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารทั่วไปจากวิทยุแตกต่างกัน

มัลลิกา มัติโก (บรรณธการ: 2541) ได้ศึกษาเรื่อง จิตสำนึกทางสังคมของนักศึกษา ระดับบัณฑิตศึกษา เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพโดยการศึกษาจิตสำนึกในมิติทางสังคม วัฒนธรรม เศรษฐศาสตร์ และสุขภาพกับสิ่งแวดล้อม ในประเด็นของความรู้สึนึกคิดที่มีต่อปรากฏการณ์ต่าง ๆ ทางสังคม ตลอดจนแนวทางการแก้ไขสภาพการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม พบว่า จิตสำนึกทาง สังคมของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยมหิดลที่มีต่อตนเองและสังคม มีทั้งด้านบวก

และด้านลบ ซึ่งนักศึกษาส่วนใหญ่มีจิตสำนึกที่ดีต่อการให้คุณค่าของสถาบันทางสังคมวัฒนธรรมไทย ที่มีศาสนาพุทธเป็นแกนหลักค้ำจุนสังคม โดยพิจารณาว่าสถาบันครอบครัว โรงเรียน และวัดเป็นตัวกำเนิดให้กับจิตสำนึกของบุคคล

สุนทนา หลบภัย (2543) ได้ศึกษาเรื่อง จิตสำนึกในการอนุรักษ์ตลาดน้ำดำเนินสะดวกของผู้ประกอบการค้าบริเวณตลาดน้ำดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี พบว่า ผู้ประกอบการค้ามีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ตลาดน้ำดำเนินสะดวกในระดับปานกลาง โดยมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ตลาดน้ำดำเนินสะดวกแตกต่างกันเนื่องจากตัวแปร อายุ ระดับการศึกษา ประเภทของผู้ประกอบการ และเมื่อพิจารณาจิตสำนึกในการอนุรักษ์ตลาดน้ำดำเนินสะดวกด้านความรู้แล้วพบว่า ผู้ประกอบการค้ามีความรู้ในการอนุรักษ์ตลาดน้ำดำเนินสะดวกในระดับปานกลาง และมีความรู้แตกต่างกันเนื่องจากตัวแปรอายุ ระดับการศึกษา รายได้ ระยะเวลาที่ผู้ประกอบการค้า บริเวณที่ขายสินค้า และประเภทของผู้ประกอบการ ผู้ประกอบการมีเจตคติในการอนุรักษ์ตลาดน้ำดำเนินสะดวกในระดับสูง โดยมีเจตคติในการอนุรักษ์ตลาดน้ำดำเนินสะดวกแตกต่างกันเนื่องจากตัวแปรภูมิฐานะเดิม และประเภทของผู้ประกอบการ ผู้ประกอบการค้ามีการปฏิบัติในการอนุรักษ์ตลาดน้ำดำเนินสะดวกในระดับต่ำ โดยมีการปฏิบัติในการอนุรักษ์ตลาดน้ำดำเนินสะดวกแตกต่างกันเนื่องมาจากตัวแปรเพศ ระดับการศึกษา ภูมิฐานะเดิม บริเวณที่ขายสินค้า ประเภทของผู้ประกอบการ และการรับรู้ข้อมูลข่าวสารด้านการอนุรักษ์ตลาดน้ำดำเนินสะดวก

วิรัตน์ คำศรีจันทร์ (2544) ได้ศึกษาเรื่อง จิตสำนึกพลเมืองในบริบทประชาสังคมไทย พบว่า คุณลักษณะของการมีจิตสำนึกพลเมืองนั้น มีอยู่หลายมิติ ได้แก่ การมีวินัยในตน ทั้งในเรื่องส่วนตัวและส่วนรวม เคารพกติกาที่ร่วมกันสร้างขึ้น ปฏิบัติสิทธิ และหน้าที่อย่างเต็มความสามารถ ด้วยจิตใจอาสา ให้ความสำคัญต่อผลประโยชน์ของส่วนรวมมากกว่าส่วนตน ใส่ใจกิจสาธารณะ การมีส่วนร่วมและให้ความร่วมมือเพื่อประโยชน์สุขของชุมชน ทั้งในเชิงเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง การมีความกล้าหาญทางจริยธรรม ปกป้องความถูกต้อง เพื่อความดี ความยุติธรรม และสันติภาพของสังคม การมีความผูกพันและยึดมั่นในอุดมการณ์ ประชาธิปไตย ปฏิบัติต่อผู้อื่นเยี่ยงกัลยาณมิตร เท่าเทียม และเอื้อเพื่อเกื้อกูลกัน เงื่อนไขการก่อเกิดจิตสำนึกพลเมืองที่สำคัญในบริบทประชาสังคมไทยคือ การมีชีวิตของชุมชน ซึ่งทำให้สมาชิกมีความสัมพันธ์กันในแนวราบ การปฏิบัติจิตสำนึกพลเมืองอยู่ในวิถีชีวิต ความเป็นชุมชนซึ่งสมาชิกเชื่อมโยงกันในฐานะพลเมือง มีความเท่าเทียมและเสมอภาคในเชิงการเมือง มีความเป็นเอกภาพและสมานสามัคคี เชื่อถือและไว้วางใจกันผูกมัดตนกับความเป็นหมู่คณะ การมีทุนทางสังคม การมีส่วนร่วมทางการเมือง และกระบวนการหล่อหลอมทางการเมือง ลักษณะดั้งเดิมบางประการของระบบเครือญาติและระบบอุปถัมภ์ อาจส่งผลเชิงบวกในแง่ ต่อความเป็นประชาสังคมและการก่อเกิดจิตสำนึกพลเมือง โดยระบบเครือญาติอาจเป็นพื้นฐานในการ หล่อหลอมสำนึกในความเป็นเรา และการรักษาผลประโยชน์พวกพ้องก็อาจ

พัฒนาสู่การสร้าง ความสัมพันธ์แบบต่างตอบแทน ส่วนระบบอุปถัมภ์ซึ่งก่อให้เกิดสำนึกเกี่ยวกับอำนาจที่เกิดจากการให้ ก็อาจยกระดับไปสู่สำนึกในการเสียสละและให้แก่ผู้อื่นมากกว่ารับ

หฤทัย อาจปรุ (2544) ได้ศึกษาเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล ภาวะผู้นำ รูปแบบการดำเนินชีวิต และความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเอง กับการมีจิตสำนึกสาธารณะของนักศึกษาพยาบาล เขตกรุงเทพมหานคร พบว่า ตัวแปรที่สามารถร่วมกันพยากรณ์การมีจิตสำนึกสาธารณะของนักศึกษาพยาบาล ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มีความสำคัญตามลำดับดังนี้ ภาวะผู้นำ รูปแบบ การดำเนินชีวิตกลุ่มก้าวหน้า รูปแบบการดำเนินชีวิตกลุ่มกิจกรรม และความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยร่วมกันพยากรณ์ได้ร้อยละ 45.60

อัจฉรา โฉมแจ่ม (2544) ได้ศึกษาเรื่อง จิตสำนึกของนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ต่อการรวมกลุ่มกิจกรรมเพื่อสังคม พบว่า ลักษณะกิจกรรมที่ทำเพื่อสังคมซึ่งนักศึกษาปฏิบัติในปัจจุบันเป็นกิจกรรมด้านการพัฒนาพฤติกรรมมากที่สุด ซึ่งนักศึกษาที่เข้าร่วมกลุ่มกิจกรรมส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง สำหรับปัจจัยผลักดันให้เกิดจิตสำนึกในการรวมกลุ่มทำกิจกรรมเพื่อสังคมของนักศึกษาคือความรักที่มีต่อผู้อื่น และกลุ่มเพื่อนและสภาพแวดล้อม การทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลพื้นฐานของนักศึกษากับตัวแปรต่าง ๆ ที่ระดับนัยสำคัญ .05 พบว่า เพศและคะแนนเฉลี่ยสะสมครั้งสุดท้ายมีความสัมพันธ์กับความต้องการแรงเสริมในการดำเนินกิจกรรมเพื่อสังคมของนักศึกษา ขณะที่ศึกษามีความสัมพันธ์กับลักษณะกิจกรรมที่ทำเพื่อสังคม เหตุผลในการรวมกลุ่มกิจกรรมเพื่อสังคม และปัจจัยผลักดันให้เกิดจิตสำนึกในการรวมกลุ่มทำกิจกรรมเพื่อสังคม

นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาคุณธรรมของนิสิตนักศึกษาที่มีความเกี่ยวข้องกันดังนี้

สุวิมล ว่องวานิช และนางลักษณ์ วิรัชชัย (2543) ศึกษาปัจจัยและกระบวนการที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณธรรมระดับบุคคลเพื่อมุ่งหวังความสำเร็จของส่วนรวม พบว่า นิสิตนักศึกษาที่มีระดับคุณธรรมสูงส่วนใหญ่มีแนวโน้มที่จะเป็นผู้พยายามพัฒนาปรับปรุงตนเอง เป็นผู้ที่สนใจเรื่องคุณธรรม มีการบำเพ็ญประโยชน์ เป็นผู้ที่ได้รับการอบรมจากพ่อแม่ ครูอาจารย์ ครอบครัวมีความอบอุ่น และมีแนวโน้มว่าจะเป็นเพศชาย เกรดเฉลี่ยสูง มีพี่น้องมาก ในขณะที่นิสิตนักศึกษาที่มีคุณธรรมต่ำมีแนวโน้มว่าส่วนใหญ่จะเป็นผู้ที่มิถุมิลำเนาในกรุงเทพมหานคร การศึกษาอยู่ในสาขาวิชาวิทยาศาสตร์ การอยู่ในมหาวิทยาลัยที่สังกัดของรัฐ และพ่อแม่อยู่ด้วยกัน

อภิัญญา มานะโรจน์ (2539) ได้ศึกษากระบวนการในการปลูกฝังคุณธรรมแก่นิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พบว่า ปัจจัยที่มีส่วนในการพัฒนาคุณธรรมนิสิตคืออาจารย์ผู้สอนมีส่วนในการปลูกฝังคุณธรรมนิสิตมากที่สุด นอกจากนี้เพื่อนและสภาพแวดล้อมในมหาวิทยาลัยก็มีส่วนในการปลูกฝังคุณธรรมนิสิต และกิจกรรมนิสิตช่วยส่งเสริมคุณธรรมให้แก่ นิสิตซึ่งคุณธรรมที่ปรากฏคือ ความรับผิดชอบ เสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวม

ตารางที่ 2.1 ปัจจัยและกระบวนการที่เอื้อต่อการพัฒนาจิตสำนึกจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ชื่อผู้ทำวิจัย	ปัจจัยในการพัฒนาจิตสำนึกต่อสังคม								กระบวนการที่เอื้อต่อการพัฒนาจิตสำนึกต่อส่วนรวม				
	เพศ	ศาสนา	ภูมิลำเนา	สถานภาพครอบครัว	สาขาวิชา	คณะวิชา	ชั้นปี	เกรดเฉลี่ยสะสม	ครอบครัว	ครูอาจารย์	เพื่อน	สื่อ	ความสนใจส่วนตัว
มัลลิกา มัติโก (บรรณธิการ : 2541)		/							/	/			
วิรัตน์ คำศรีจันทร์ (2544)									/				/
อัจฉรา โคมแล้ม (2544)	/					/		/			/		
วรรณิ จงศักดิ์สวัสดิ์ (2536)	/				/							/	
ธัญภรณ์ วงศ์อกนิษฐ์ (2545)	/												
สุนันทา หลบภัย (2544)	/		/				(อายุ)						
วรรณิ งามขจรเกียรติ (2538)			/				/					/	
สุวิมล ว่องวานิช และนงลักษณ์ วิรัชชัย (2543)	/		/	/	/			/	/	/			/
อภิญญา มานะโรจน์ (2539)										/	/		
หฤทัย อาจปรุ (2544)													/

ตอนที่ 4 กรอบแนวคิดในการวิจัย

เมื่อวิเคราะห์ตัวแปรและปัจจัยต่าง ๆ ในงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับจิตสำนึกต่อสังคม ดังกล่าวรวมถึงแนวคิดทฤษฎีที่กล่าวมา สามารถนำมาเป็นกรอบแนวคิดในการกำหนดตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาจิตสำนึกต่อสังคมของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยออกเป็น 2 ประเภท คือ กลุ่มปัจจัยภูมิหลัง และกลุ่มกระบวนการ ซึ่งตัวแปรอิสระ 16 ตัวแปร ประกอบด้วย คือ เพศ ศาสนา บุคคลที่มีอิทธิพลต่อตนเอง ภูมิลำเนาเดิม สถานภาพของครอบครัว สาขาวิชาที่ศึกษาอยู่ ชั้นปี เกรดเฉลี่ยสะสม ประเภทของสื่อ กระบวนการจากพ่อแม่ กระบวนการจากครู กระบวนการจากเพื่อน กระบวนการจากสื่อ ความสนใจทำกิจกรรม ความสม่ำเสมอในการเข้าร่วมกิจกรรม และเวลาที่ใช้ในการติดตามข่าวสาร

แผนภาพที่ 2.6 ปัจจัยและกระบวนการพัฒนาจิตสำนึกต่อสังคมของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงบรรยาย (Descriptive Research) ใช้วิธีดำเนินการวิจัย ทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ เป็นการศึกษาปัจจัยและกระบวนการที่เอื้อต่อการพัฒนาจิตสำนึกต่อสังคมของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มีวัตถุประสงค์การวิจัย 2 ประการ คือ (1) เพื่อศึกษาระดับจิตสำนึกต่อสังคมของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2) เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยและกระบวนการที่เอื้อต่อการพัฒนาจิตสำนึกต่อสังคมของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย วิธีดำเนินการวิจัยแยกเป็น 2 ตอน คือ ตอนที่ 1 การวิจัยเชิงปริมาณโดยการสำรวจ และตอนที่ 2 การศึกษาเชิงคุณภาพ

ตอนที่ 1 การวิจัยเชิงสำรวจ

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้เป็นนิสิตระดับปริญญาตรีรุ่นปีการศึกษา 2547 ที่ศึกษาใน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ชั้นปีที่ 1 ถึงชั้นปีที่ 4 และชั้นปีที่สูงกว่ารวมเข้าด้วยกัน จำนวน 17 คณะวิชา 1 สำนักวิชา จำนวน 18,999 คน (www.reg.chula.ac.th)

กลุ่มตัวอย่าง

ในการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) โดยใช้สาขาวิชาเป็นเกณฑ์ในการแบ่งชั้น มี 4 ชั้นตอน คือ ชั้นกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง ชั้นแบ่งกลุ่มตัวอย่าง ชั้นกำหนดจำนวนตัวอย่างตามสัดส่วนของนิสิต และชั้นเก็บข้อมูล โดยมีรายละเอียดดังนี้

ขั้นที่ 1 กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยใช้สูตรของ Taro Yamane (1970) ในการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง โดยกำหนดให้ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และยอมให้ความคลาดเคลื่อนเกิดขึ้นไม่เกินร้อยละ 5 ของค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน จำนวนประชากร 18,999 คน ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างจำนวน 392 คน

ขั้นที่ 2 แบ่งนิสิตที่ศึกษาอยู่ในแต่ละคณะตามกลุ่มสาขาวิชา 4 กลุ่มวิชา คือ มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ประยุกต์

ตารางที่ 3.1 คณะวิชาของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยจำแนกตามกลุ่มสาขาวิชา

สาขาวิชามนุษยศาสตร์	สาขาวิชาสังคมศาสตร์	สาขาวิชาวิทยาศาสตร์	สาขาวิชา วิทยาศาสตร์ประยุกต์
- อักษรศาสตร์	- ครุศาสตร์	- วิทยาศาสตร์	- เกษศาสตร์
- ศิลปกรรมศาสตร์	- จิตวิทยา		- สัตวแพทยศาสตร์
- สถาปัตยกรรมศาสตร์	- นิติศาสตร์		- ทันตแพทยศาสตร์
	- รัฐศาสตร์		- แพทยศาสตร์
	- เศรษฐศาสตร์		- สหเวชศาสตร์
	- นิเทศศาสตร์		- วิศวกรรมศาสตร์
	- พาณิชยศาสตร์และการบัญชี		- วิทยาศาสตร์การกีฬา

ตารางที่ 3.1 แสดงการแบ่งคณะวิชาตามกลุ่มสาขาวิชาของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ออกเป็น 4 กลุ่ม คือ สาขาวิชามนุษยศาสตร์ สาขาวิชาสังคมศาสตร์ สาขาวิชาวิทยาศาสตร์ และ สาขาวิชาวิทยาศาสตร์ประยุกต์ (www.reg.chula.ac.th)

ขั้นที่ 3 กำหนดจำนวนตัวอย่างของนิสิตแต่ละสาขาวิชาตามสัดส่วน

ตารางที่ 3.2 จำนวนประชากรและจำนวนการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามกลุ่มสาขาวิชา

กลุ่มสาขาวิชา	ประชากร	กลุ่มตัวอย่าง
มนุษยศาสตร์	2,393	50
สังคมศาสตร์	7,194	149
วิทยาศาสตร์	2,236	46
วิทยาศาสตร์ประยุกต์	7,176	148
รวม	18,999	393

ตารางที่ 3.2 แสดงจำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่างของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยจำแนกตามกลุ่มสาขาวิชา

ขั้นที่ 4 เก็บข้อมูลกลุ่มตัวอย่างให้มีการกระจายตามคณะที่สังกัดในแต่ละกลุ่มสาขาวิชา โดยแจกแบบสำรวจเมื่อ 9 – 18 สิงหาคม 2547 จากแบบสอบถามที่ให้นิสิตตอบจำนวนทั้งหมด 393 คน ได้แบบสอบถามกลับคืนมาจำนวน 342 ฉบับ คิดเป็นอัตราการตอบกลับของกลุ่มตัวอย่างร้อยละ 87.02 มีรายละเอียดดังตารางที่ 3.3

ตารางที่ 3.3 จำนวนและร้อยละของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จำแนกตามตัวแปรภูมิหลังของ นิสิตด้านส่วนตัว ครอบครัว การศึกษา

ตัวแปรภูมิหลังของนิสิต	จำนวน	ร้อยละ
1. เพศ		
หญิง	199	58.2
ชาย	143	41.8
2. ศาสนา		
พุทธ	330	96.5
คริสต์	6	1.8
อิสลาม	6	1.8
3. ชั้นปี		
ชั้นปีที่ 1	122	35.7
ชั้นปีที่ 2	98	28.7
ชั้นปีที่ 3	65	19.0
ชั้นปีที่ 4 หรือสูงขึ้น	57	16.7
4. สาขาวิชา		
วิทยาศาสตร์ประยุกต์	131	38.3
สังคมศาสตร์	123	36.0
มนุษยศาสตร์	45	13.2
วิทยาศาสตร์	43	12.6
5. เกรดเฉลี่ยสะสม		
มากกว่า 3.00	199	58.2
2.51 – 3.00	98	28.7
2.01 – 2.50	37	10.8
ต่ำกว่า 2.00	8	2.3
6. สถานภาพของครอบครัว		
บิดาและมารดาอยู่ด้วยกัน	276	80.7
บิดาและ/หรือมารดาเสียชีวิต	40	11.7
บิดามารดาหย่าร้าง	26	7.6
7. ภูมิลำเนาเดิม		
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	113	33.0
ภาคกลาง	72	21.1
ภาคใต้	51	14.9
ภาคเหนือ	49	14.3
กรุงเทพฯและปริมณฑล	32	9.4
ภาคตะวันออก	25	7.3

ตารางที่ 3.3 (ต่อ)

ตัวแปรภูมิหลังของนิสิต		จำนวน	ร้อยละ
8. สถานภาพของครอบครัว			
	บิดาและมารดาอยู่ด้วยกัน	276	80.7
	บิดาและ/หรือมารดาเสียชีวิต	40	11.7
	บิดามารดาหย่าร้าง	26	7.6
9. บุคคลที่มีอิทธิพลในการคิดทำ			
ประโยชน์ต่อสังคม	เพื่อนฝูง	119	34.8
	ไม่มี (ตนเอง)	81	23.7
	มารดา	64	18.7
	บิดา	32	9.4
	ญาติ/ผู้ปกครอง	24	7.0
	ครูอาจารย์	12	3.5
	บุคคลสำคัญ/ดารานักร้อง	10	2.9
10. สื่อที่นิสิตติดตามข่าวสารการทำ			
ประโยชน์ต่อสังคม	หนังสือพิมพ์	134	39.2
	วิทยุ	77	22.5
	โทรทัศน์	100	29.2
	Internet	31	9.1
11. ความสนใจในการทำประโยชน์			
ต่อสังคม	เคยทำกิจกรรม	309	90.4
	ไม่เคยทำกิจกรรม	33	9.6
12. ความสม่ำเสมอในการทำ			
ประโยชน์ต่อสังคมในปัจจุบัน	เข้าร่วมกิจกรรมแต่ไม่บ่อยครั้ง	229	67.0
	เข้าร่วมกิจกรรมสม่ำเสมอ	82	24.0
	ไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรม	31	9.1
13. ระยะเวลาที่ใช้ในการติดตาม			
ข่าวสารจากสื่อในแต่ละวัน	มากกว่า 3 ชั่วโมง	15	4.4
	มากกว่า 2 ชั่วโมง – 3 ชั่วโมง	44	12.9
	1 – 2 ชั่วโมง	146	42.7
	น้อยกว่า 1 ชั่วโมง	137	40.1

ตารางที่ 3.3 แสดงจำนวนและร้อยละของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จำแนกตามเพศ ศาสนา ชั้นปี สาขาวิชาที่ศึกษา เกรดเฉลี่ยสะสม ภูมิลำเนาเดิม สถานภาพของครอบครัว บุคคลที่มีอิทธิพลในการคิดทำประโยชน์ต่อสังคม สื่อที่ใช้ในการติดตามสื่อ ความสนใจในการทำ

ประโยชน์ต่อสังคม ความสม่ำเสมอในการเข้าร่วมกิจกรรม และระยะเวลาที่ใช้ในการติดตามข่าว จากสื่อ พบว่า นิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นหญิง (ร้อยละ 58.2) นับถือศาสนาพุทธ คริสต์และอิสลาม โดยส่วนใหญ่ นับถือศาสนาพุทธ (ร้อยละ 96.5) นิสิตที่ตอบแบบสอบถามมีทุกระดับชั้นปี และครบทั้ง 4 สาขาวิชา นิสิตที่ตอบแบบสอบถามศึกษาส่วนใหญ่มีเกรดเฉลี่ยสะสมปัจจุบันอยู่ในระดับมากกว่า 3.00 (ร้อยละ 58.2) ภูมิลำเนาเดิมของนิสิตที่ตอบแบบสอบถามเป็นภาคตะวันออกเฉียงเหนือมากที่สุด (ร้อยละ 33.0) รองลงมาคือภาคกลาง สถานภาพของครอบครัวของนิสิตส่วนใหญ่บิดามารดาอยู่ด้วยกัน (ร้อยละ 80.7) ในด้านความสนใจส่วนตัวของนิสิตในการทำประโยชน์ต่อสังคมพบว่า นิสิตส่วนใหญ่เคยทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม (ร้อยละ 90.4) ซึ่งในปัจจุบันนิสิตส่วนใหญ่ยังทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมแต่ไม่บ่อยครั้ง (ร้อยละ 67.0) สำหรับบุคคลที่มีอิทธิพลต่อนิสิตในการคิดทำประโยชน์ต่อสังคมมากที่สุดคือเพื่อนฝูง (ร้อยละ 34.8) รองลงมาคือ ตนเอง นิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ติดตามข่าวสารการทำประโยชน์ต่อสังคมจากโทรทัศน์มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 39.2 รองลงมาคือหนังสือพิมพ์ ร้อยละ 29.2 วิทยุ ร้อยละ 22.5 และ Internet ร้อยละ 9.1 ในส่วนระยะเวลาที่ใช้ในการติดตามข่าวสารจากสื่อในแต่ละวัน นิสิตส่วนใหญ่ใช้เวลา 1-2 ชั่วโมง ร้อยละ 42.7 รองลงมาคือใช้นานน้อยกว่า 1 ชั่วโมง ร้อยละ 40.1 ใช้นานมากกว่า 2 ชั่วโมง – 3 ชั่วโมง ร้อยละ 12.9 ใช้นานมากกว่า 3 ชั่วโมง ร้อยละ ตามลำดับ

เครื่องมือที่ใช้ในการสำรวจ

เครื่องมือในการสำรวจ คือ แบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามที่มีข้อความเกี่ยวกับตัวแปรปัจจัยที่เอื้อต่อการพัฒนาจิตสำนึกต่อสังคม ประกอบด้วยข้อมูลของผู้ตอบ เพศ ศาสนา ภูมิลำเนา สถานภาพของครอบครัว สาขาวิชาที่ศึกษาอยู่ ชั้นปี เกรดเฉลี่ยสะสม ความสนใจในการทำกิจกรรม ความสม่ำเสมอในการทำกิจกรรม บุคคลที่มีอิทธิพลต่อการทำประโยชน์ต่อสังคม

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามที่มีข้อความเกี่ยวกับกระบวนการที่เอื้อต่อการพัฒนาจิตสำนึกจากครอบครัว ครูอาจารย์ เพื่อน และจากสื่อมวลชน

ตอนที่ 3 เป็นแบบวัดจิตสำนึกต่อสังคมซึ่งใช้โมเดลระดับสำนึกของ Kihlstrom (1984) เป็นกรอบโครงสร้างแบบวัดซึ่งมีทั้งหมด 8 ด้าน ได้แก่ 1. ด้านความทรงจำระยะสั้น 2. ด้านความตระหนักชั่วขณะ 3. ด้านความตั้งใจที่จะรับรู้ 4. ด้านความรู้สึกลึก 5. ด้านการระลึกได้ 6. ด้านความคิดภายใน 7. ด้านการพิจารณาความคิดตน และ 8. ด้านความตระหนักของตน ซึ่งนำมาจากงานวิจัยของไตรรงค์ เถวียงหงส์ ซึ่งเป็นการสร้างแบบวัดจิตสำนึกต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบท

ขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือ

ผู้วิจัยดำเนินการสร้างแบบสอบถาม 3 ขั้นตอน คือ ขั้นกำหนดนิยามและโครงสร้างของการวัด ขั้นสร้างข้อคำถาม และขั้นให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 กำหนดนิยามและโครงสร้างของการวัด

แบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอนย่อยคือ กำหนดนิยามและโครงสร้างของจิตสำนึกต่อสังคม และกำหนดนิยามและโครงสร้างของกระบวนการที่เอื้อต่อการพัฒนาจิตสำนึกต่อสังคม มีรายละเอียดดังนี้

1.1 กำหนดนิยามและโครงสร้างของจิตสำนึกต่อสังคม

ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องเพื่อกำหนดนิยามของจิตสำนึกและจิตสำนึกต่อสังคม โดยให้คำนิยามว่าจิตสำนึก หมายถึง ภาวะที่รู้ตัวของบุคคลที่มีความโน้มเอียงทางความคิด ความรู้สึกก่อนที่จะแสดงออกเชิงพฤติกรรมต่อสิ่งเร้า ส่วนนิยามคำว่าจิตสำนึกต่อสังคม หมายถึง ภาวะที่รู้ตัวของบุคคลที่มีความโน้มเอียงทางความคิด ความรู้สึกก่อนที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่มีส่วนช่วยให้ผู้คนในสังคมเกิดการเปลี่ยนแปลง หรือได้รับการส่งเสริมด้านต่าง ๆ ในทิศทางที่ดีขึ้น

สำหรับโครงสร้างของการวัดจิตสำนึก ผู้วิจัยนำแนวคิดของโมเดลระดับจิตสำนึกของ Kihlstrom มาใช้เป็นโครงสร้างในการวัด เนื่องจากเป็นแนวคิดทางจิตวิทยาที่กล่าวถึงจิตสำนึกโดยตรง ซึ่งได้แบ่งระดับจิตสำนึกเป็น 3 ระดับ คือ

1. จิตสำนึกขั้นความตระหนักภายนอก เป็นจิตสำนึกขั้นต่ำสุด ยังไม่ถือว่าเป็นความตระหนักที่ชัดเจน ลักษณะของจิตสำนึกขั้นนี้ประกอบด้วยความจำระยะสั้น และความตระหนักต่อสิ่งเร้าชั่วขณะ

2. จิตสำนึกขั้นต้น เป็นความสำนึกที่ความตระหนักต่อสิ่งเร้าต่าง ๆ ชัดเจนขึ้น มีการรับรู้ ความรู้สึก ความคิด ความทรงจำ เป็นการแสดงออกทางความคิดต่อวัตถุหรือเหตุการณ์ต่าง ๆ ลักษณะของจิตสำนึกขั้นนี้ประกอบด้วย ความตั้งใจจากการรับรู้ทางประสาทสัมผัส ความรู้สึก การระลึกได้ และความรู้สึกภายใน; จินตภาพ

3. จิตสำนึกขั้นสะท้อน เป็นการแสดงความคิดจากบุคคลต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง นำไปสู่การประเมินการปฏิบัติตนเองและวางแผนตัดสินใจในการปฏิบัติตนเองในอนาคต จิตสำนึกขั้นนี้ประกอบด้วย การพิจารณาความคิดตนเอง และความตระหนักของตนเอง

สำหรับมาตรที่จะใช้วัดจิตสำนึก ผู้วิจัยใช้มาตรวัดของลิเคิร์ต (Likert scale) เป็นรูปแบบในการเลือกแบบวัด เนื่องจากจิตสำนึกเป็นการวัดความรู้สึก ซึ่งข้อดีของมาตรวัดของลิเคิร์ตคือ ได้ข้อมูลจากกลุ่มผู้ตอบทุกคนทุกข้อเป็นฐานในการคัดเลือกข้อความ และการหาค่ารายข้อที่มี

ความเข้ม ทำให้มาตรวัดมีทั้งความตรง มีช่องคะแนนกว้างและใช้ข้อความไม่มากนัก เป็นการ จัดลำดับวัดตามความรู้สึก เช่น มาตรฐานค่า 5 ช่อง จัดแบ่งความรู้สึกเป็น 1-เห็นด้วยอย่างยิ่ง 2-เห็นด้วย 3-ยังไม่ตัดสินใจ 4-เห็นด้วย 5-ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง (อุทุมพร จามรมาน, 2537: 55-56)

ซึ่งจากความสำคัญของการวัดทางจิตวิทยาและการใช้มาตรวัดแบบลิเคิร์ต ทำให้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาจากแบบวัดจิตสำนึกที่มีผู้ทำวิจัยไว้แล้ว พบว่า ไตรรงค์ เถวียงหงส์ (2544) ได้ ทำการศึกษาเรื่อง การพัฒนาแบบวัดจิตสำนึกต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบทสำหรับนิสิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งสร้างแบบวัดจิตสำนึกโดยใช้ทฤษฎีทางจิตวิทยาของ Kihlstrom (1984) และแนวคิดของนักจิตวิทยาที่เกี่ยวข้องกับลักษณะจิตสำนึกในด้านต่าง ๆ เป็นกรอบในการสร้างแบบวัด สามารถอธิบายความแตกต่างของระดับจิตสำนึกได้ชัดเจนและใช้กับกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นนิสิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยไตรรงค์ เถวียงหงส์ ได้ทำการวิจัยสร้างแบบวัดจิตสำนึกต่อการมีส่วนร่วม ในการพัฒนาชนบทของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยไว้ในปี 2544 ใช้มาตรฐานค่าแบบ ลิเคิร์ตเช่นกัน ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้นำแบบวัดดังกล่าวมาเป็นแนวทางในการสร้างแบบวัดจิตสำนึกต่อ สังคม

การตรวจสอบคุณภาพแบบวัดจากงานวิจัยของไตรรงค์ เถวียงหงส์

1. ความเที่ยง (reliability) สร้างได้หาความสอดคล้องภายในของแบบวัดโดยการ หาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha – Coefficient) ของแบบวัดทั้งฉบับมี ค่าเท่ากับ .93 มีความคลาดเคลื่อนมาตรฐานในการวัด (SEM) เท่ากับ 6.19

2. ความตรง (validity) เป็นการหาความตรงใน 2 วิธีคือ

2.1 ความตรงตามสภาพ (concurrent validity) เป็นการหาความตรงโดยใช้ เทคนิคกลุ่มรู้ชัดซึ่งเป็นกลุ่มเปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนสองกลุ่ม คือนิสิตกลุ่มรู้ชัดและ นิสิตกลุ่มทั่วไป ใช้สถิติ t-test ทดสอบ พบว่าสามารถจำแนกนิสิตทั้งสองกลุ่มได้ โดยกลุ่มรู้ชัดมี จิตสำนึกต่อการพัฒนาชนบทมากกว่าอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01

2.2 ความตรงเชิงโครงสร้าง (construct validity) เป็นการหาความสอดคล้อง ระหว่างข้อมูลเชิงประจักษ์กับโมเดลโครงสร้างจิตสำนึกที่ใช้เป็นกรอบการสร้างแบบวัด โดยใช้ โปรแกรม LISRELL 8.10 พบว่า มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ มีค่า ไค-สแควร์ เท่ากับ .024 ($P = .988$) ท้องศาอิสระ 2 ค่าดัชนีวัดความกลมกลืน (GFI) เท่ากับ 1 ดัชนีวัดระดับความ กลมกลืนที่ปรับแก้แล้ว (AGFI) เท่ากับ 1 และดัชนีรากของกำลังสองเฉลี่ย (RMR) เท่ากับ .0007 และองค์ประกอบจิตสำนึกอันดับที่หนึ่งทั้ง 8 ด้านและองค์ประกอบจิตสำนึกอันดับที่สองทั้ง 3 ชั้น เป็นองค์ประกอบสำคัญของจิตสำนึก

ผู้วิจัยได้นำโครงสร้างเนื้อหาของแบบวัดจิตสำนึกของไตรรงค์ เถวียงหงส์ มาเป็นแนวคิดในการพัฒนาข้อคำถาม โดยปรับข้อคำถามให้สอดคล้องกับรายการพฤติกรรมที่ต้องการวัดเกี่ยวกับจิตสำนึกต่อสังคม และจัดทำเป็นแบบวัดจิตสำนึก ดังตาราง

ตารางที่ 3.4 โครงสร้างและพฤติกรรมที่ต้องการวัดของแบบวัดจิตสำนึกต่อสังคม

ลักษณะที่ต้องการวัด	ประเด็นที่มุ่งวัด
ชั้นความตระหนักรู้ภายนอก	
1. ความทรงจำต่อการมีส่วนร่วมในการทำประโยชน์ต่อสังคม	- เคยมีประสบการณ์การรับรู้เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการทำประโยชน์ต่อสังคม
	1.1 เคยเห็น
	1.2 เคยได้ยินได้ฟัง
	1.3 เคยถูกชักชวน
	1.4 เคยได้รับคำแนะนำ
2. ความตระหนักต่อการมีส่วนร่วมในการทำประโยชน์ต่อสังคม	- เคยมีความต้องการ สนใจ หรือตั้งใจเข้าไปมีส่วนร่วมในการทำประโยชน์ต่อสังคม
	2.1 เคยอยากเชิญชวนประชาสัมพันธ์
	2.2 เคยคิดที่จะทำ
	2.3 เคยอยากเข้าไปสังเกต
	2.4 เคยอยากเข้าร่วม
จิตสำนึกขั้นต้น	
3. ความตั้งใจที่จะรับรู้เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการทำประโยชน์ต่อสังคม	- มีความสนใจต่อข่าวสารหรือเหตุการณ์เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการทำประโยชน์ต่อสังคม
	3.1 ติดตามข่าวสาร
	3.2 อ่านบอร์ดประชาสัมพันธ์
	3.3 สนใจเนื้อหาสาระ
	3.4 ติดตามรายการจากสื่อต่าง ๆ
4. ความรู้สึกต่อการมีส่วนร่วมในการทำประโยชน์ต่อสังคม	- มีอารมณ์ในเชิงบวกต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน
	4.1 ชอบเข้าร่วม
	4.2 มีความกระตือรือร้น
	4.3 ยินดีที่จะเข้าร่วม
	4.4 ภาคภูมิใจที่เข้าร่วม
5. การระลึกถึงการมีส่วนร่วมในการทำประโยชน์ต่อสังคม	- มีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องต่อการมีส่วนร่วมในการทำประโยชน์ต่อสังคม
	5.1 เข้าใจหลักการสำคัญ
	5.2 เข้าใจในสภาพ
	5.3 รู้หลักการดำเนินงาน
	5.4 รู้หลักเป้าหมาย
6. ความคิดภายใน จินตภาพต่อการทำประโยชน์ต่อสังคม	- รับรู้ว่าตนเองมีความสามารถหรือมีความสำเร็จต่อการมีส่วนร่วมในการทำประโยชน์ต่อสังคม
	6.1 ความสามารถในการประสานงาน
	6.2 ความสามารถในการปลูกจิตสำนึก
	6.3 ความสามารถในการเชิงวิชาการ
	6.4 ความสามารถในการดำเนินงาน

ตารางที่ 3.4 (ต่อ)

ลักษณะที่ต้องการวัด	ประเด็นที่มุ่งวัด	
จิตสำนึกขั้นสะท้อน		
7. การพิจารณาความคิดตนเอง การทำประโยชน์ต่อสังคม	7.1 รับรู้ว่าการทำประโยชน์ต่อสังคมเป็นความรับผิดชอบของตน	
	7.1.1 ถือเป็นหน้าที่	
	7.1.2 เสียสละ	
	7.1.3 ใช้ความรู้เพื่อการทำประโยชน์ต่อสังคม	
	7.1.4 มีจุดมุ่งหมายในการปฏิบัติ	
	7.1.5 เห็นความสำคัญของตนเองต่อการทำประโยชน์ต่อสังคม	
	7.2 เห็นประโยชน์และคุณค่าของการทำประโยชน์ต่อสังคม	
	7.2.1 ทำกิจกรรมควบคู่กับการเรียน	
	7.2.2 ถือเป็นบทบาทสำคัญ	
	7.2.3 เห็นประโยชน์จากกิจกรรม	
8. ความตระหนักต่อการทำ ประโยชน์ต่อสังคม	8.1 มีความสนใจ, ตั้งใจหรือต้องการเข้าร่วมในการทำประโยชน์ต่อสังคม	
	8.1.1 ปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง	8.1.2 อดทนแก้ไขปัญหา
	8.1.3 มุ่งมั่นที่จะปฏิบัติ	8.1.4 อวยกร่วมแก้ไขปัญหา
	8.1.5 ให้ความสำคัญ	
	8.2 มีความเป็นไปได้และพร้อมที่จะทำประโยชน์ต่อสังคม	
	8.2.1 ปฏิบัติด้วยความเสียสละ	
	8.2.2 ปฏิบัติเมื่อมีโอกาส	
	8.2.3 เลือกที่จะปฏิบัติ	

1.2 กำหนดนิยามและโครงสร้างของกระบวนการที่เอื้อต่อการพัฒนาจิตสำนึกต่อสังคม

ผู้วิจัยได้กำหนดนิยามของกระบวนการพัฒนาจิตสำนึกต่อสังคม หมายถึง ขั้นตอนในการอบรม ประพฤติเป็นแบบอย่าง และการสนับสนุนให้บุคคลเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่มีส่วนช่วยให้ผู้คนในสังคมเกิดการเปลี่ยนแปลง หรือได้รับการส่งเสริมด้านต่าง ๆ ในทิศทางที่ดีขึ้น วัดได้จากแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ซึ่งประกอบด้วย กระบวนการพัฒนาจิตสำนึกจากครอบครัว กระบวนการพัฒนาจิตสำนึกจากครูอาจารย์ กระบวนการพัฒนาจิตสำนึกจากเพื่อน และกระบวนการพัฒนาจิตสำนึกจากสื่อ

สำหรับโครงสร้างของกระบวนการที่เอื้อต่อการพัฒนาจิตสำนึกต่อสังคม ผู้วิจัยได้กำหนดตามนิยามและได้สร้างข้อคำถามให้สอดคล้องกับรายการที่ต้องการวัด ดังตาราง

ตารางที่ 3.5 โครงสร้างและพฤติกรรมที่ต้องการวัดของกระบวนการที่เอื้อต่อการพัฒนาจิตสำนึกต่อสังคม

ลักษณะที่ต้องการวัด	ประเด็นที่มุ่งวัด
กระบวนการที่เอื้อต่อการพัฒนาจิตสำนึกต่อสังคมจากพ่อแม่/ผู้ปกครอง	ได้รับการอบรม ประพฤติเป็นแบบอย่าง และให้การสนับสนุนการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมกิจกรรมที่มีส่วนช่วยให้ผู้คนในสังคมเกิดการเปลี่ยนแปลง หรือได้รับการส่งเสริมด้านต่าง ๆ ในทิศทางที่ดีขึ้นจากพ่อแม่/ผู้ปกครอง 1. เคยได้ยิน ได้ฟัง/ได้รับคำแนะนำ 2. เคยเห็น 3. เคยได้รับการชื่นชม
กระบวนการที่เอื้อต่อการพัฒนาจิตสำนึกต่อสังคมจากครูอาจารย์	ได้รับการอบรม ประพฤติเป็นแบบอย่าง และให้การสนับสนุนการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมกิจกรรมที่มีส่วนช่วยให้ผู้คนในสังคมเกิดการเปลี่ยนแปลง หรือได้รับการส่งเสริมด้านต่าง ๆ ในทิศทางที่ดีขึ้นจากครูอาจารย์ 1. เคยได้ยิน ได้ฟัง/ได้รับคำแนะนำ 2. เคยเห็น 3. เคยได้รับการชื่นชม
กระบวนการที่เอื้อต่อการพัฒนาจิตสำนึกต่อสังคมจากเพื่อน	ได้รับคำแนะนำ ประพฤติเป็นแบบอย่าง และให้การสนับสนุนการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมกิจกรรมที่มีส่วนช่วยให้ผู้คนในสังคมเกิดการเปลี่ยนแปลง หรือได้รับการส่งเสริมด้านต่าง ๆ ในทิศทางที่ดีขึ้นจากเพื่อน 1. เคยได้ยิน ได้ฟัง/ได้รับคำแนะนำ 2. เคยเห็น 3. เคยได้รับการชื่นชม 4. เคยได้รับการชักชวน
กระบวนการที่เอื้อต่อการพัฒนาจิตสำนึกต่อสังคมจากสื่อ	ได้เห็น ได้ฟัง คำแนะนำ การประพฤติเป็นแบบอย่าง และให้การสนับสนุนการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมกิจกรรมที่มีส่วนช่วยให้ผู้คนในสังคมเกิดการเปลี่ยนแปลง หรือได้รับการส่งเสริมด้านต่าง ๆ ในทิศทางที่ดีขึ้นของสื่อ 1. เคยได้เห็น ได้ฟังคำแนะนำ 2. เคยได้เห็น ได้ฟังการประพฤติเป็นแบบอย่าง 3. เคยได้เห็น ได้ฟังการชื่นชม 4. สื่อที่มีอิทธิพลต่อท่านมากที่สุด

หลังจากได้ข้อความเกี่ยวกับการวัดจิตสำนึกต่อสังคม และกระบวนการที่เอื้อต่อการพัฒนาจิตสำนึกต่อสังคมแล้ว ผู้วิจัยได้สร้างข้อความเพื่อวัดปัจจัยที่เอื้อต่อการพัฒนาจิตสำนึกต่อสังคม เพื่อวัดภูมิหลังของผู้ตอบด้านข้อมูลส่วนตัว ข้อมูลครอบครัว และข้อมูลการศึกษา เพื่อตอบคำถามการวิจัย โครงสร้างของแบบวัดทั้งหมดนี้ รายละเอียดดังนี้

ตารางที่ 3.6 โครงสร้างของเนื้อหาในแบบสอบถาม

ตอนที่	เนื้อหา	จำนวนข้อ	รูปแบบคำตอบ
1	ปัจจัยที่เอื้อต่อการพัฒนาจิตสำนึกต่อส่วนรวม	10 ข้อ	ปลายเปิดผสมปลายปิด
2	กระบวนการที่เอื้อต่อการพัฒนาจิตสำนึกต่อส่วนรวม	24 ข้อ	มาตรฐานค่า 5 ระดับ 22 ข้อ แบบสอบถามปลายเปิด 2 ข้อ
3	แบบวัดระดับจิตสำนึก	40 ข้อ	มาตรฐานค่า 5 ระดับ

ขั้นตอนที่ 3 การศึกษาคุณภาพของเครื่องมือ

3.1 นิยามกลุ่มผู้เชี่ยวชาญและให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ

ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามที่สร้างแล้วมาปรึกษาหารือกับอาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา ความครอบคลุมของเนื้อหา และความชัดเจนของเนื้อหาและข้อคำถาม หลังจากปรับปรุงตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามไปให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจสอบความถูกต้อง ความเหมาะสม ความครอบคลุมเชิงเนื้อหา ซึ่งมีผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน โดยมีเกณฑ์ในการเลือกผู้เชี่ยวชาญดังนี้

1. เป็นผู้ที่มีความรู้ในศาสตร์สาขาต่าง ๆ ได้แก่ การศึกษา วัฒนธรรมและประเพณีผลจิตวิทยา หรือสาขาที่มีความเกี่ยวข้องกับจิตสำนึกต่อสังคม เป็นต้น

2. เป็นผู้ที่มีประสบการณ์เกี่ยวกับการพัฒนานิสิตนักศึกษา

โดยการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา ผู้วิจัยได้เขียนข้อคำถามแยกเป็นรายชื่อในช่องตารางที่สามารถให้ผู้เชี่ยวชาญให้คำวิจารณ์เป็นรายชื่อและจัดระดับความสอดคล้องเป็น สอดคล้อง (+1) ไม่แน่ใจ (0) และไม่สอดคล้อง (-1) จากการตรวจสอบความเหมาะสมความครอบคลุมของโครงสร้างเนื้อหา และความเหมาะสมของปริมาณข้อคำถามทั้ง 52 ข้อ ประกอบด้วยเนื้อหา 2 ส่วน คือ ส่วนกระบวนการที่เอื้อต่อการพัฒนาจิตสำนึกต่อสังคม และส่วนแบบวัดจิตสำนึก

ในด้านกระบวนการที่เอื้อต่อการพัฒนาจิตสำนึก แบ่งออกเป็น 4 ด้าน จำนวน 13 ข้อ ประกอบด้วยกระบวนการที่เอื้อต่อการพัฒนาจิตสำนึกต่อสังคมจากพ่อ/แม่/ผู้ปกครอง จำนวน 3 ข้อ ข้อคำถามที่ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่ามี ความตรงเชิงเนื้อหาโดยพิจารณาจากค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับเนื้อหา (IOC) มีค่าเป็น 1.00 ทั้ง 3 ข้อ กระบวนการที่เอื้อต่อการพัฒนาจิตสำนึกจากครูอาจารย์ จำนวน 3 ข้อ มีข้อคำถามที่มีค่า IOC เป็น 1.00 ทั้ง 3 ข้อ กระบวนการที่เอื้อต่อการพัฒนาจิตสำนึกจากเพื่อน จำนวน 4 ข้อ มีข้อคำถามที่มีค่า IOC เป็น 1.00 ทั้ง 4 ข้อ และกระบวนการที่เอื้อต่อการพัฒนาจิตสำนึกจากสื่อมวลชน จำนวน 3 ข้อ มีข้อคำถามที่มีค่า IOC เป็น 1.00 ทั้ง 3 ข้อ

การตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาในส่วนของกระบวนการที่เอื้อต่อการพัฒนาจิตสำนึกต่อสังคม เกณฑ์ที่ใช้ในการตัดสินคือค่าดัชนี IOC ที่คำนวณได้ต้องมากกว่า 0.5 (ศิริชัย กาญจนาวดี, 2544) ดังนั้นข้อคำถาม 13 ข้อ จึงผ่านการพิจารณาความตรงเชิงเนื้อหาตามเกณฑ์ข้างต้น อย่างไรก็ตาม ผู้เชี่ยวชาญได้เสนอแนะให้มีการปรับปรุงแก้ไขข้อคำถามและเพิ่มข้อคำถามดังรายละเอียดในตาราง

ตารางที่ 3.7 ความเหมาะสมและความครอบคลุมของนิยามและข้อคำถามที่สร้างขึ้นตอนที่ 2

ข้อคำถาม	ผลการตัดสินความตรงเชิงเนื้อหา			IOC
	สอดคล้อง	ไม่แน่ใจ	ไม่สอดคล้อง	
แบบสอบถามตอนที่ 2 กระบวนการที่เอื้อต่อการพัฒนาจิตสำนึก				
ต่อสังคม				
1. พ่อ/แม่/ผู้ปกครอง ของท่านเคยสนทนา กับท่านเกี่ยวกับปัญหาคุณธรรม ศีลธรรมในสังคมปัจจุบัน (ปรับปรุงแก้ไขข้อคำถามเล็กน้อย)	3	-	-	1.00
2. ท่านเคยเห็นการใช้สิทธิและหน้าที่ในการเลือกตั้งทุกครั้งจากพ่อ/แม่/ผู้ปกครอง ของท่าน	3	-	-	1.00
3. ท่านเคยได้รับการชื่นชมจากพ่อ/แม่/ผู้ปกครอง ของท่านในการทำประโยชน์ต่อสังคมของท่าน (ปรับปรุงแก้ไขข้อคำถามเล็กน้อย)	3	-	-	1.00
4. ครูอาจารย์ของท่านเคยสอนในห้องเรียน เกี่ยวกับปัญหาทางสังคมที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน (ปรับปรุงแก้ไขข้อคำถามเล็กน้อย)	3	-	-	1.00
5. ท่านเคยเห็นครูอาจารย์ของท่านอุทิศตนในการเข้าช่วยเหลือกิจกรรมที่เป็นปัญหาสังคมในปัจจุบัน	3	-	-	1.00
6. ท่านเคยได้รับการชื่นชม จากครูอาจารย์ของท่าน ในการทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่นของท่าน	3	-	-	1.00
7. เพื่อนของท่านเคยสนทนาถึงประโยชน์ของการทำกิจกรรมค่ายพัฒนาชนบท (ปรับปรุงแก้ไขข้อคำถามเล็กน้อย)	3	-	-	1.00
8. ท่านเคยเห็นเพื่อนของท่านร่วมกิจกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม	3	-	-	1.00
9. ท่านเคยเห็นเพื่อนของท่านทำกิจกรรมที่ช่วยแก้ปัญหาสังคม	3	-	-	1.00
10. ท่านเคยได้รับการชื่นชมจากเพื่อน ที่ท่านได้ทำประโยชน์ต่อผู้อื่น (ปรับปรุงแก้ไขข้อคำถามเล็กน้อย)	3	-	-	1.00
11. ท่านเคยเห็นการนำเสนอข่าว/รายการจากโทรทัศน์ให้เห็นถึงปัญหาสังคม ปัญหาสิ่งแวดล้อมในปัจจุบัน	3	-	-	1.00
12. ท่านเคยอ่านข่าว/บทความจากหนังสือพิมพ์ให้เห็นถึงปัญหาสังคม ปัญหาสิ่งแวดล้อมในปัจจุบัน (ปรับปรุงแก้ไขข้อคำถามเล็กน้อย)	3	-	-	1.00
13. สื่อต่าง ๆ ในปัจจุบันให้ความสำคัญกับบุคคลที่ประพฤติตนเป็นแบบอย่างในการทำกิจกรรมการที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม (ปรับปรุงแก้ไขข้อคำถามเล็กน้อย)	3	-	-	1.00

นอกจากนี้ผู้เชี่ยวชาญได้ให้ข้อเสนอแนะให้เพิ่มข้อคำถามเพื่อความชัดเจนขึ้น ดังนี้

1. ท่านเคยเห็นพ่อ/แม่/ผู้ปกครอง ของท่านเข้าร่วมกิจกรรมบำเพ็ญ ประโยชน์ในชุมชนของท่าน
2. พ่อ/แม่/ผู้ปกครอง ของท่านให้การสนับสนุนท่านให้เข้าร่วมกิจกรรมการทำประโยชน์ต่อสังคม
3. พ่อ/แม่/ผู้ปกครอง ของท่านเคยชักชวนท่านรณรงค์อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในบ้านและในชุมชน
4. ครูอาจารย์ของท่านเคยให้คำแนะนำในการเข้าร่วมกิจกรรมการทำประโยชน์ของนิสิตต่อสังคม
5. ท่านเคยเห็นครูอาจารย์ของท่านรณรงค์รักษาความสะอาดและประหยัดพลังงานในมหาวิทยาลัย
6. ครูอาจารย์ของท่านเคยให้คำปรึกษาแก่ท่านในการเข้าร่วมกิจกรรมค่ายอาสาพัฒนาชนบท
7. เพื่อนของท่านเคยให้คำแนะนำท่านถึงบทบาทของนิสิตในการแก้ปัญหาสังคมที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน
8. เพื่อนของท่านเคยชักชวนท่านทำกิจกรรมของชมรมอาสาพัฒนาชนบท
9. ท่านเคยรับฟังการนำเสนอข่าวสาร/รายการจากวิทยุถึงปัญหาสังคมปัญหาสิ่งแวดล้อมในปัจจุบัน

ในด้านแบบวัดจิตสำนึกแบ่งออกเป็น 3 ด้าน จำนวน 40 ข้อ มีข้อคำถามที่มีค่า IOC เป็น 1.00 จำนวน 29 ข้อ มีข้อคำถามที่มีค่า IOC เป็น 0.67 จำนวน 11 ข้อ

การตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาในส่วนของแบบวัดจิตสำนึกต่อสังคม เกณฑ์ที่ใช้ในการตัดสินคือค่าดัชนี IOC ที่คำนวณได้ต้องมากกว่า 0.5 ดังนั้นข้อคำถาม 40 ข้อ จึงผ่านการพิจารณาความตรงเชิงเนื้อหาตามเกณฑ์ข้างต้น นอกจากนี้ผู้เชี่ยวชาญได้เสนอแนะให้มีการปรับปรุงแก้ไขข้อคำถาม ดังรายละเอียดในตาราง

ตารางที่ 3.8 ความเหมาะสมและความครอบคลุมของนิยามและข้อคำถามที่สร้างขึ้นตอนที่ 3

ข้อคำถาม	ผลการตัดสินความตรงเชิงเนื้อหา			IOC
	สอดคล้อง	ไม่แน่ใจ	ไม่สอดคล้อง	
ตอนที่ 3 แบบวัดจิตสำนึก				
ตอนที่ 3.1				
1. ท่านมีโอกาสได้เห็นการร่วมกิจกรรมการทำประโยชน์ต่อสังคมบ่อยครั้งเพียงใด	3	-	-	1.00
2. ท่านเคยรับฟังการสนทนา หรือปรึกษาหารือเกี่ยวกับกิจกรรมการทำประโยชน์ต่อสังคมบ่อยครั้งเพียงใด	3	-	-	1.00
3. ท่านเคยถูกชักชวนให้เข้าร่วมกิจกรรมการทำประโยชน์ต่อสังคมบ่อยครั้งเพียงใด	3	-	-	1.00
4. ท่านเคยได้รับคำแนะนำจากบุคคลรอบข้างให้เห็นความสำคัญเกี่ยวกับกิจกรรมการทำประโยชน์ต่อสังคมบ่อยครั้งเพียงใด	3	-	-	1.00
5. ท่านอยากเข้าไปสังเกตการทำงานของชมรมที่เกี่ยวกับกิจกรรมการทำประโยชน์ต่อสังคมบ่อยครั้งเพียงใด (ปรับปรุงแก้ไขข้อคำถามเล็กน้อย)	3	-	-	1.00

ตารางที่ 3.8 (ต่อ)

ข้อความ	ผลการตัดสินความตรงเชิงเนื้อหา			
	สอดคล้อง	ไม่แน่ใจ	ไม่สอดคล้อง	IOC
6. ท่านอยากชวนเพื่อนนิสิตให้เข้าเป็นสมาชิกชมรมที่มีกิจกรรมการทำประโยชน์ต่อสังคมบ่อยครั้งเพียงใด (ปรับปรุงแก้ไขข้อความเล็กน้อย)	3	-	-	1.00
7. ท่านอยากลองร่วมกิจกรรมการทำประโยชน์ต่อสังคมบ่อยครั้งเพียงใด (ปรับปรุงแก้ไขข้อความเล็กน้อย)	3	-	-	1.00
8. ท่านเคยมีแนวคิดที่จะจัดกิจกรรมการทำประโยชน์ต่อสังคมบ่อยครั้งเพียงใด	3	-	-	1.00
ตอนที่ 3.2				
1. เมื่อมีบอร์ดหรือโปสเตอร์ประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมของชมรมต่าง ๆ ท่านจะเข้าไปอ่าน ทุกครั้ง	2	1	-	0.67
2. ท่านติดตามความเคลื่อนไหวเกี่ยวกับกิจกรรมที่ทำประโยชน์ต่อสังคมอยู่เสมอ	2	1	-	0.67
3. เมื่อมีโอกาสท่านจะอ่านข่าวสารจากสิ่งพิมพ์ที่เกี่ยวกับการทำประโยชน์ต่อสังคมอยู่เสมอ	2	1	-	0.67
4. เมื่อมีโอกาสท่านจะติดตามรายการโทรทัศน์ที่เกี่ยวกับกิจกรรม การทำประโยชน์ต่อสังคมเสมอ	2	1	-	0.67
5. ท่านชอบเข้าร่วมกิจกรรมของชมรมอื่นมากกว่าชมรมอาสาพัฒนา ชมรม (ปรับปรุงแก้ไขข้อความเล็กน้อย)	3	-	-	1.00
6. ท่านจะกระตือรือร้นในการช่วยเหลือและสนับสนุนกิจกรรมการทำประโยชน์ต่อสังคมเสมอ	3	-	-	1.00
7. ท่านรู้สึกยินดี เมื่อได้ช่วยเหลือเพื่อน ๆ ในการเตรียมความพร้อมเพื่อไปร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม	3	-	-	1.00
8. ท่านมีความภาคภูมิใจที่ได้เข้าไปมีบทบาทในการประสานความร่วมมือในโครงการ/กิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม	3	-	-	1.00
ตอนที่ 3.3				
1. หลักการทำประโยชน์ต่อสังคมที่สำคัญคือ การเรียนรู้ร่วมกัน คิดร่วมกัน ทำร่วมกันของคนในสังคมให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ต่อตนเอง (ปรับปรุงแก้ไขข้อความเล็กน้อย)	3	-	-	1.00
2. สิ่งสำคัญที่สุดในการทำประโยชน์ต่อสังคมของนิสิต คือการที่นิสิตเห็นความสำคัญและเข้าร่วมในกิจกรรมการทำประโยชน์ต่อสังคม (ปรับปรุงแก้ไขข้อความเล็กน้อย)	2	1	-	0.67
3. การที่นิสิตเห็นความสำคัญของการทำประโยชน์ต่อสังคมจะทำให้การทำกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ของชมรมเกิดได้ง่าย (ปรับปรุงแก้ไขข้อความเล็กน้อย)	3	-	-	1.00
4. การที่นิสิตเข้าไปมีส่วนร่วมในการทำประโยชน์ต่อสังคมเป็นการช่วยให้คนในชุมชนมีวิถีชีวิตที่ดีขึ้น เกิดประโยชน์ร่วมกัน (ปรับปรุงแก้ไขข้อความเล็กน้อย)	2	1	-	0.67

ตารางที่ 3.8 (ต่อ)

ข้อความ	ผลการตัดสินความตรงเชิงเนื้อหา			
	สอดคล้อง	ไม่แน่ใจ	ไม่สอดคล้อง	IOC
5. ถึงแม้การทำประโยชน์ต่อสังคมจะมีปัญหาและอุปสรรค แต่เราจะไม่ทอดทิ้ง เพราะถือเป็นหน้าที่ที่นิสิตต้องมีส่วนแก้ไข (ปรับปรุงแก้ไขข้อความเล็กน้อย)	2	1	-	0.67
6. ท่านคิดว่ากิจกรรมที่ต้องทำควบคู่ไปกับการศึกษาตามหลักสูตร คือการเข้าร่วมกิจกรรมที่ทำประโยชน์ต่อสังคม (ปรับปรุงแก้ไขข้อความเล็กน้อย)	3	-	-	1.00
7. การเข้าร่วมกิจกรรมที่ทำประโยชน์ต่อสังคมไม่ได้ทำให้ท่านเกิดความรู้สึกเสียสละเพื่อผู้อื่นมากขึ้น (ปรับปรุงแก้ไขข้อความเล็กน้อย)	2	1	-	0.67
8. ความรู้ที่ท่านได้เรียนในมหาวิทยาลัยนั้น ท่านจะนำไปใช้เพื่อการทำงานที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม (ปรับปรุงแก้ไขข้อความเล็กน้อย)	3	-	-	1.00
9. การทำประโยชน์ต่อสังคม ไม่ใช่บทบาทหน้าที่สำคัญของนิสิตในขณะที่กำลังศึกษาในมหาวิทยาลัย	3	-	-	1.00
10. ท่านมีความมุ่งมั่นที่จะทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมให้กับผู้อื่นในสังคม (ปรับปรุงแก้ไขข้อความเล็กน้อย)	3	-	-	1.00
11. การเข้าร่วมกิจกรรมที่ทำประโยชน์ต่อสังคม ไม่ได้ช่วยให้เรารู้สึกและเข้าใจปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม	3	-	-	1.00
12. จุดมุ่งหมายในชีวิตการทำงานของท่านในอนาคต คือการได้ทำงานเพื่อประโยชน์แก่สังคม	3	-	-	1.00
13. ท่านสามารถประสานงานกับหน่วยงานอื่น เพื่อจัดกิจกรรมเพื่อประโยชน์ต่อสังคมได้	3	-	-	1.00
14. ท่านสามารถส่งเสริมให้นิสิตในมหาวิทยาลัยได้เข้ามามีส่วนร่วมในการทำประโยชน์ต่อสังคมได้ (ปรับปรุงแก้ไขข้อความเล็กน้อย)	3	-	-	1.00
15. ท่านสามารถให้ความรู้ ความเข้าใจแก่นิสิตในมหาวิทยาลัยด้านการทำประโยชน์ต่อสังคมต่อผู้อื่นได้ (ปรับปรุงแก้ไขข้อความเล็กน้อย)	3	-	-	1.00
16. ท่านสามารถจัดกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมให้บรรลุตามจุดมุ่งหมายได้ (ปรับปรุงแก้ไขข้อความเล็กน้อย)	3	-	-	1.00
17. การเข้าร่วมกิจกรรมการทำประโยชน์ต่อสังคมเป็นกิจกรรมที่ท่านตั้งใจจะปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง	3	-	-	1.00
18. ในอนาคตท่านต้องไปทำงานที่เกี่ยวข้องกับการทำประโยชน์ต่อสังคมไม่ว่าจะเป็นงานอะไร ท่านก็พร้อมที่จะทำ (ปรับปรุงแก้ไขข้อความเล็กน้อย)	2	1	-	0.67
19. ท่านพึงพอใจกับการดำเนินชีวิตในปัจจุบัน ดังนั้นจึงไม่ได้มุ่งหวังที่จะทำงานเพื่อประโยชน์ต่อสังคม	2	1	-	0.67
20. ถ้าเลือกได้ท่านจะเลือกทำงานที่สามารถทำประโยชน์ต่อสังคมได้มาก (ปรับปรุงแก้ไขข้อความเล็กน้อย)	3	-	-	1.00
21. เมื่อมีโอกาสท่านจะเข้าร่วมคิดแก้ปัญหาความเดือดร้อนจากปัญหาต่าง ๆ ให้กับคนในชุมชน (ปรับปรุงแก้ไขข้อความเล็กน้อย)	3	-	-	1.00
22. ท่านสนใจเข้าร่วมกิจกรรมกับชมรมอื่นมากกว่าเข้าร่วมกิจกรรมที่ทำประโยชน์ต่อสังคม	3	-	-	1.00

ตารางที่ 3.8 (ต่อ)

ข้อความ	ผลการตัดสินความตรงเชิงเนื้อหา			
	สอดคล้อง	ไม่แน่ใจ	ไม่สอดคล้อง	IOC
23. ท่านสามารถทำงาน และมีความอดทนต่อความยากลำบาก เพื่อที่จะทำประโยชน์ต่อสังคมได้	2	1	-	0.67
24. งานอะไรก็ตามที่ท่านสามารถเข้าไปช่วยคนที่มีความเดือดร้อน ท่านก็พร้อมที่จะทำงานนั้น	3	-	-	1.00

3.2 ทดลองใช้แบบสอบถามและวิเคราะห์คุณภาพของแบบสอบถาม

นำแบบวัดไปทดลองใช้โดยได้ทดลองใช้กับนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จำนวน 30 คน ซึ่งได้ทำการทดลองเมื่อเดือน 4 สิงหาคม 2547 พร้อมสัมภาษณ์นิสิต โดยกลุ่มนิสิตมีความเห็นว่าแบบสอบถามมีจำนวนหน้ามากเกินไป ทำให้ไม่อยากทำ และในข้อคำถามปลายปิดที่ให้เลือกตอบบางข้อจะไม่แน่ใจว่าให้เลือกตอบได้หลายข้อหรือตอบได้ข้อเดียว ซึ่งผู้วิจัยได้นำมาปรับรูปแบบการพิมพ์ตัวอักษรให้มีขนาดเล็กลงเพื่อให้จำนวนหน้าลดลง และระบุในข้อคำถามปลายปิดเป็นวงเล็บท้ายคำถามให้เลือกตอบเพียงข้อเดียว และเมื่อพิจารณาผลการวิเคราะห์ความเที่ยง (reliability) โดยค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha – Coefficient) ของแบบวัดทั้งฉบับมีค่าเท่ากับ .83 มีความคลาดเคลื่อนมาตรฐานในการวัด (SEM) เท่ากับ 6.94 แสดงว่าแบบสอบถามนี้มีความเหมาะสมที่จะนำไปใช้เก็บข้อมูล เนื่องจากเกณฑ์การพิจารณาความเที่ยงที่ใช้ได้ควรมีค่าไม่ต่ำกว่า .50 (ศิริชัย กาญจนวาสี, 2541)

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงสำรวจได้ดำเนินการโดยทำบันทึกข้อความจากคณบดี คณะครุศาสตร์เพื่อขอความร่วมมือกับคณะวิชาต่าง ๆ ในการเก็บรวบรวมข้อมูล พร้อมกับติดต่อประสานงานขอเก็บข้อมูลจากคณะวิชาต่าง ๆ หลังจากนั้นจึงนำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นไปเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง และประสานงานในการเก็บแบบสอบถามคืนในระหว่างวันที่ 9-18 สิงหาคม 2547

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามลงรหัสเพื่อทำการวิเคราะห์ โดยมีกระบวนการวิเคราะห์ดังนี้

1. วิเคราะห์คะแนนระดับจิตสำนึกต่อสังคมตามช่วงคะแนนของกลุ่มตัวอย่าง รวมถึงตามปัจจัยและกระบวนการพัฒนาจิตสำนึก จากแบบสอบถามซึ่งใช้มาตรวัดแบบลิเคิร์ต โดยใช้สถิติเชิงบรรยาย ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่ามัธยฐาน ฐานนิยม ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสูงสุด ค่าต่ำสุด ค่าพิสัย ค่าความเบ้ ค่าความโด่ง และแบ่งกลุ่มระดับจิตสำนึกต่อสังคมตามเกณฑ์ที่กำหนด

2. วิเคราะห์อิทธิพลของตัวแปรปัจจัยและกระบวนการที่เอื้อต่อการพัฒนาจิตสำนึกต่อสังคม โดยหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรปัจจัยและกระบวนการทุกตัวแปรว่ามีความสัมพันธ์กันหรือไม่ มีทิศทางและขนาดของความสัมพันธ์อย่างไร โดยใช้สถิติสหสัมพันธ์เพียร์สัน (Pearson's product moment correlation) และทำการศึกษาว่าตัวแปรทั้งหมดจากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เมื่อทำการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) โดยใช้วิธี Stepwise ตัวแปรดังกล่าวเข้าไปในสมการแล้ววิเคราะห์ว่ามีความสามารถในการทำนายตัวแปรจิตสำนึกต่อสังคมได้เป็นอย่างไร

ในการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณนั้นมีเงื่อนไขว่าตัวแปรทุกตัวต้องอยู่ในรูปตัวเลข ดังนั้นถ้าตัวแปรตัวใดเป็นตัวแปรเชิงปริมาณอยู่แล้วจะสามารถใช้ในคำสั่ง SPSS ได้เลย แต่หากตัวแปรใดเป็นตัวแปรเชิงกลุ่ม อยู่ในรูปข้อความ ต้องมีการแปลงข้อความดังกล่าวให้อยู่ในรูป 0 และ 1 เท่านั้น ดังนั้นเมื่อวิเคราะห์ Correlation และ Multiple Regression จึงมีตัวแปรทั้งสิ้น 32 ตัวแปร

เกณฑ์การแปลผล

ในการแปลความหมายของระดับจิตสำนึกต่อสังคมที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์ของการแปลผลจากคะแนนที่คำนวณได้โดยแต่ละข้อมีคะแนนเท่ากับ 5 4 3 2 1 ตามลำดับ หากข้อใดเป็นนิเสธจะให้ค่าคะแนนกลับกัน ซึ่งข้อคำถามมีทั้งหมด 40 ข้อ คิดเป็นคะแนนรวม 200 คะแนน สามารถแบ่งกลุ่มและแปลผลได้ดังนี้

คะแนนเฉลี่ย	0.00 – 40.00	หมายถึง	มีจิตสำนึกต่อสังคมระดับต่ำมาก
คะแนนเฉลี่ย	40.01 – 80.00	หมายถึง	มีจิตสำนึกต่อสังคมระดับต่ำ
คะแนนเฉลี่ย	80.01 – 120.00	หมายถึง	มีจิตสำนึกต่อสังคมระดับปานกลาง
คะแนนเฉลี่ย	120.01 – 160.00	หมายถึง	มีจิตสำนึกต่อสังคมระดับสูง
คะแนนเฉลี่ย	160.01 – 200.00	หมายถึง	มีจิตสำนึกต่อสังคมระดับสูงมาก

ตอนที่ 2 การศึกษาเชิงคุณภาพ

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยที่เต็มใจให้ข้อมูล โดยกรอกรายละเอียดเกี่ยวกับตนเองและที่อยู่ให้ติดต่อในแบบสอบถาม ผู้วิจัยกำหนดการเลือกตัวอย่างไม่ต่ำกว่า 8 กรณี โดยพยายามให้กระจายตามระดับจิตสำนึกซึ่งแบ่งเป็นระดับสูง และต่ำ และสาขาวิชาที่ศึกษาอยู่ แต่เนื่องจากผู้ที่ได้คะแนนต่ำไม่เต็มใจที่จะให้ข้อมูลจึงใช้กลุ่มระดับปานกลาง

เกณฑ์การเลือกกลุ่มตัวอย่าง

1. เลือกจากกลุ่มตัวอย่างที่เต็มใจให้ข้อมูล โดยให้สถานที่ที่สามารถติดต่อได้

2. ใช้คะแนนระดับจิตสำนึกที่วัดได้จากแบบสอบถาม โดยเรียงคะแนนจากมากไปน้อย แบ่งออกเป็นกลุ่มที่มีจิตสำนึกสูง และต่ำ และแยกเป็น 4 สาขาวิชา

3. เลือกกลุ่มตัวอย่างจากกลุ่มที่มีระดับจิตสำนึกทั้ง 2 กลุ่ม คือกลุ่มจิตสำนึกสูง จำนวน 4 คน และกลุ่มจิตสำนึกปานกลางจำนวน 4 คน โดยให้กระจายทั้ง 4 สาขาวิชา รวมเป็น 8 คน ซึ่งได้คัดเลือกจากนิสิตที่มีระดับจิตสำนึกต่อสังคมระดับสูงมาก 4 คน จำแนกตามสาขาวิชา และระดับปานกลาง 4 คน จำแนกตามสาขาวิชา ดังนี้

ตารางที่ 3.9 กลุ่มตัวอย่างจากการศึกษาเชิงคุณภาพ

ระดับจิตสำนึกต่อสังคม	กรณีตัวอย่าง	ปัจจัย	กระบวนการ
สูงมาก	นางสาวจิต	ศึกษาอยู่ในสาขาวิชาสังคมศาสตร์ ชั้นปีที่ 2 ภูมิลำเนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	เข้าร่วมกิจกรรมการทำประโยชน์ต่อสังคมอย่างสม่ำเสมอ บิดาเสียชีวิต มารดาเป็นบุคคลที่มีอิทธิพลในการคิดทำประโยชน์ต่อส่วนรวม
	นางสาวปัด	ศึกษาอยู่ในสาขาวิชามนุษยศาสตร์ ชั้นปีที่ 1 ภูมิลำเนา ภาคใต้	เข้าร่วมกิจกรรมการทำประโยชน์ต่อสังคมอย่างสม่ำเสมอ มารดาเป็นบุคคลที่มีอิทธิพลในการคิดทำประโยชน์ต่อส่วนรวม
	นางสาวดา	ศึกษาอยู่ในสาขาวิชาวิทยาศาสตร์ ชั้นปีที่ 3 ภูมิลำเนาภาคใต้	เข้าร่วมกิจกรรมการทำประโยชน์ต่อสังคมอย่างสม่ำเสมอ บิดาเป็นบุคคลที่มีอิทธิพลในการคิดทำประโยชน์ต่อส่วนรวม
	นายไทย	ศึกษาอยู่ในสาขาวิชาวิทยาศาสตร์ประยุกต์ ชั้นปีที่ 1 ภูมิลำเนาภาคใต้	เข้าร่วมกิจกรรมการทำประโยชน์ต่อสังคมอย่างสม่ำเสมอ บุคคลสำคัญในสังคมเป็นบุคคลที่มีอิทธิพลในการคิดทำประโยชน์ต่อส่วนรวม

ตารางที่ 3.9 (ต่อ)

ระดับจิตสำนึกต่อสังคม	กรณีตัวอย่าง	ปัจจัย	กระบวนการ
ปานกลาง	นายยุทธ	ศึกษาอยู่ในสาขาวิชาวิทยาศาสตร์ประยุกต์ ชั้นปีที่ 2 ภูมิลำเนา ภาคกลาง	ปัจจุบันไม่เข้าร่วมกิจกรรมใด ๆ มารดาเป็นบุคคลที่มีอิทธิพลในการคิดทำประโยชน์ต่อส่วนร่วม
	นางสาวแฉ่น	ศึกษาอยู่ในสาขาวิชามนุษยศาสตร์ ชั้นปีที่ 2 ภูมิลำเนา ภาคกลาง	เข้าร่วมกิจกรรมการทำประโยชน์ต่อสังคมแต่ไม่บ่อยครั้ง ไม่มีบุคคลที่มีอิทธิพลในการคิดทำประโยชน์ต่อส่วนร่วม
	นายสงบ	ศึกษาอยู่ในสาขาวิชาวิทยาศาสตร์ ชั้นปีที่ 2 ภูมิลำเนาภาคใต้	ปัจจุบันไม่เข้าร่วมกิจกรรมใด ๆ ไม่มีบุคคลที่มีอิทธิพลในการคิดทำประโยชน์ต่อส่วนร่วม
	นายพล	ศึกษาอยู่ในสาขาวิชาสังคมศาสตร์ ชั้นปีที่ 3 ภูมิลำเนาภาคใต้	ปัจจุบันไม่เข้าร่วมกิจกรรมใด ๆ ไม่มีเป็นบุคคลที่มีอิทธิพลในการคิดทำประโยชน์ต่อส่วนร่วม

เครื่องมือและการจัดเก็บข้อมูล

- เตรียมประเด็นข้อคำถามในการสัมภาษณ์เกี่ยวกับประวัติของกลุ่มตัวอย่าง โดยเน้นถึงกระบวนการที่เอื้อต่อการพัฒนาจิตสำนึกต่อสังคม
- นัดหมายกลุ่มตัวอย่างเพื่อสัมภาษณ์ตามที่อยู่ที่ได้ให้ไว้ อธิบายให้กลุ่มตัวอย่างทราบถึงวัตถุประสงค์ของการวิจัย กระบวนการในการเก็บข้อมูล โดยให้สัญญาว่าข้อมูลที่ได้รับจะเป็นความลับ และชื่อที่ใช้ในการวิจัยจะเป็นชื่อสมมติ
- ทำการสัมภาษณ์และขออนุญาตอัดเทป เนื้อหาในการสัมภาษณ์จะเน้นถึงกระบวนการที่ช่วยในการปลูกฝังจิตสำนึกต่อสังคมของนิสิตจากครอบครัว เพื่อน ครู สื่อ โดยผู้สัมภาษณ์จะไม่เปิดเผยระดับคะแนนจิตสำนึกของกลุ่มตัวอย่างให้ทราบ

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์การวิจัย 2 ประการ คือ (1) เพื่อศึกษาระดับจิตสำนึกต่อสังคมของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2) เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยและกระบวนการที่เอื้อต่อการพัฒนาจิตสำนึกต่อสังคมของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ผลการวิเคราะห์ข้อมูล แบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ ตอนที่หนึ่ง เป็นผลการวิเคราะห์ระดับจิตสำนึกต่อสังคมของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ตอนที่สอง เป็นผลการวิเคราะห์ปัจจัยและกระบวนการที่มีอิทธิพลต่อจิตสำนึกต่อสังคมของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ตอนที่สาม เป็นผลการวิเคราะห์ลักษณะกระบวนการที่เอื้อต่อการพัฒนาจิตสำนึกต่อสังคมของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตอนที่ 1 ระดับจิตสำนึกต่อสังคมของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 4.1 ค่าสถิติพื้นฐานของจิตสำนึกต่อสังคมของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

	ค่าที่คำนวณได้
N	342
Mode	148
Median	146
Mean	144.89
Min.	8
Max.	186
Range	118
SD	17.4
Skewness	-0.462
Kurtosis	1.11

ตารางที่ 4.1 แสดงสถิติพื้นฐานของคะแนนจิตสำนึกต่อสังคมของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย บ่งชี้ว่า นิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยที่ตอบแบบสอบถาม 342 คน ส่วนใหญ่ได้คะแนนเท่ากับ 148 ค่ากลางเท่ากับ 146 มีค่าเฉลี่ยระดับจิตสำนึกต่อสังคมเท่ากับ 144.9 จากคะแนนเต็ม 200 คะแนน แสดงว่าอยู่ในระดับมีจิตสำนึกต่อสังคมสูง

ตอนที่ 2 ปัจจัยและกระบวนการที่มีอิทธิพลต่อจิตสำนึกต่อสังคมของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 4.2 สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สันระหว่างคะแนนจิตสำนึกต่อสังคมกับตัวแปรปัจจัยและกระบวนการที่เอื้อต่อการพัฒนาจิตสำนึกต่อสังคม
ของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตัวแปร	จิตสำนึกต่อสังคม	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
จิตสำนึกต่อสังคม	1.000																
1.เพศ	.057	1.000															
2.ศาสนาพุทธ	-.103	-.032	1.000														
3.ศาสนาคริสต์	.105	.067	-.071*	1.000													
4.สาขาวิชาวิทยาศาสตร์ประยุกต์	.068	.149*	.019	.032	1.000												
5.สาขาวิชาวิทยาศาสตร์	.021	.036	-.024	-.051	-.299*	1.000											
6.สาขาวิชามนุษยศาสตร์	-.031	-.067	.027	-.052	-.307*	-.148*	1.000										
7.GPA ต่ำกว่า 2.00	.000	.065	-.076	.127*	.037	.000	.054	1.000									
8. GPA 2.00 – 2.50	-.110*	.182*	.015	.025	.093	.067	-.024	-.054	1.000								
9. GPA 2.51 – 3.00	.054	-.039	.051	-.035	.126	-.104	-.055	-.098	-.221	1.000							
10.ภาคใต้	.085	.045	-.188	.069	-.060	.039	.128*	-.065	-.040	-.120*	1.000						
11.ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	.147*	.047	-.100	-.047	.163*	-.098	-.126*	.097	.116*	.077	-.294*	1.000					
12.ภาคเหนือ	-.122*	.076	.033	.009	-.048	-.029	-.036	-.008	-.089	.018	-.171*	-.287*	1.000				
13.กรุงเทพมหานครและปริมณฑล	-.053	-.045	.059	-.014	-.036	.042	.075	-.080	.051	.022	-.216	-.363*	-.211*	1.000			
14.ภาคกลาง	-.111*	-.048	-.048	-.043	-.129*	-.001	.023	.017	-.080	-.004	-.135	-.226*	-.131*	-.166*	1.000		
15.ติดตามรถตู้ด้วยกัน	-.024	.054	-.093	.065	-.026	.029	.059	.027	.003	-.051	.101	.013	-.096	-.075	.004	1.000	
16.ติดตามรถแท็กซี่	.065	-.042	.055	-.038	.001	-.042	-.014	-.044	-.100	.062	-.027	.010	.103	.014	-.054	-.587*	1.000

*p < .05

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

ตัวแปร	จิตสำนึก ต่อสังคม	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
17.แบบอย่างจากพ่อ	.138*	-.048	-.102	.186*	-.047	.060	-.066	.017	-.047	-.004	.006	-.012	.012	-.018	.000	.055	-.054
18.แบบอย่างจากแม่	.003	-.133*	.010	-.064	-.054	.112*	-.032	-.025	.002	-.122	-.011	-.082	.039	.010	-.077	-.107	.060
19.แบบอย่างจากญาติพี่น้อง	.027	.046	.052	-.307	-.028	.034	.029	-.043	-.022	.028	.078	-.047	.084	-.030	-.010	-.011	.008
20.แบบอย่างจากครู	-.037	.096	.036	-.025	.046	-.024	.114*	-.030	.036	-.015	-.035	.001	.013	.057	-.061	-.068	.065
21.แบบอย่างจากเพื่อน	-.105	-.022	.039	-.004	.043	-.147*	-.048	-.032	-.037	.134*	-.082	.139*	-.053	-.046	.060	.031	-.024
22.แบบอย่างจากบุคคลสำคัญ	.185*	.170*	-.061	-.023	.006	.039	-.016	-.027	-.005	-.033	.074	.063	-.071	-.090	.063	.041	-.050
23. โทรทัศน์	-.206*	.057	.026	.027	-.006	-.094	.176*	.031	.080	-.017	.060	-.041	.006	.002	-.017	.112	-.144
24. วิทยุ	.141*	-.072	.068	-.070	.001	.047	-.109	-.016	-.034	-.037	-.013	-.003	.001	.018	.007	.117*	.087
25. หนังสือพิมพ์	.076	.011	-.069	.015	.021	.065	-.072	-.002	-.021	.046	-.063	.101	-.057	-.048	.026	.011	.055
26. ความสนใจร่วมกิจกรรม	.388*	-.056	.008	.032	-.054	-.064	-.069	.015	-.018	-.010	.030	-.082	.092	.026	-.003	.059	-.056
27. ความสัมพันธ์ขอ-กิจกรรม	.450*	.242*	.023	-.036	.059	.089	-.058	.028	.042	.016	.006	.125*	-.005	-.010	-.159	-.055	.042
28. กระบวนการจากครอบครัว	.492*	-.077	.006	-.001	.033	.083	-.029	.007	-.038	-.060	.010	.171*	-.050	-.061	-.210*	.078	-.081
29. กระบวนการจากครู	.488*	.119*	-.055	.021	.131*	-.012	-.037	-.016	-.093	.044	.062	.162*	-.030	-.107*	-.107*	-.047	-.001
30. กระบวนการจากเพื่อน	.501*	.120*	-.053	.056	.138*	-.056	-.040	-.043	-.055	.099	-.047	.210*	-.044	-.101	-.093	.020	-.045
31. กระบวนการจากสื่อ	.391*	.075	-.089	.136*	.004	.046	-.021	.077	-.081	-.011	-.003	.121*	-.053	-.042	-.077	.032	-.071
32. เวลาที่ใช้ติดตามข่าวจากสื่อ	.168*	-.019	-.101	.030	.001	.085	-.155*	-.036	-.094	.056	-.066	.037	.010	-.006	.011	-.065	.132

*p < .05

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

ตัวแปร	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32
17.แบบอย่างจากพ่อ	1.000															
18.แบบอย่างจากแม่	-.010	1.000														
19.แบบอย่างจากญาติพี่น้อง	-.088	-.074	1.000													
20.แบบอย่างจากครู	.166*	.020	-.124*	1.000												
21.แบบอย่างจากเพื่อน	-.161*	.030	-.268*	.180*	1.000											
22.แบบอย่างจากบุคคลสำคัญ	-.003	.049	.026	-.044	.005	1.000										
23.โทรทัศน์	.047	-.084	.025	-.009	.041	-.127*	1.000									
24.วิทยุ	-.056	.025	.023	-.109*	.012	.048	.048	1.000								
25.หนังสือพิมพ์	-.242*	-.012	-.056	-.098	.060	.094	.049	.388*	1.000							
26.ความสนใจร่วมกิจกรรม	.031	-.030	.027	-.062	.011	-.057	-.004	.038	-.066	1.000						
27.ความสม่ำเสมอ-กิจกรรม	-.032	.087	-.012*	.035	-.030	.110*	-.069	-.013	-.086	-.338*	1.000					
28.กระบวนการจากครอบครัว	.089	.213*	.075	-.058	-.092	.014	-.222*	-.222*	-.305*	-.201*	.243*	1.000				
29.กระบวนการจากครู	.087	.032	-.005	.037	-.047	.027	-.153*	-.153*	-.288*	-.222*	.305*	.474*	1.000			
30.กระบวนการจากเพื่อน	.090	.004	-.064	-.019	.093	.054	-.109*	-.109*	-.106*	-.153*	.288*	.428*	.601*	1.000		
31.กระบวนการจากสื่อ	.093	.025	.111*	-.034	-.069	.089	-.074	.118*	.023	.109	.106*	.358*	.407*	.007	1.000	
32.เวลาที่ใช้ติดตามข่าวจากสื่อ	.121*	-.011	.034	-.015	-.053	-.060	.024	.011	.073	-.011	.150*	.168*	.141*	.195*	-.146*	1.000

*p < .05

ตารางที่ 4.2 แสดงผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างคะแนนจิตสำนึกต่อสังคมกับตัวแปรอิสระ 32 ตัว ซึ่งตัวแปรทั้งหมดมีขนาดของความสัมพันธ์ตั้งแต่ 0.003 ถึง 0.601 สำหรับตัวแปรที่มีความสัมพันธ์ทางบวกกับจิตสำนึกต่อสังคมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และเรียงลำดับจากมากไปน้อย ได้แก่ ภาระงานที่เอื้อต่อการพัฒนาจิตสำนึกต่อสังคมจากครอบครัว(.953) ภาระงานที่เอื้อต่อการพัฒนาจิตสำนึกต่อสังคมจากครูอาจารย์(.447) ภาระงานที่เอื้อต่อการพัฒนาจิตสำนึกต่อสังคมจากเพื่อน(.426) ความสนใจในการทำกิจกรรม (.338) ภาระงานที่เอื้อต่อการพัฒนาจิตสำนึกต่อสังคมจากสื่อมวลชน(.332) ความสม่ำเสมอในการเข้าร่วมกิจกรรม(.221) แบบอย่างจากบุคคลสำคัญ (.185) เวลาที่ใช้ในการติดตามข่าวสาร (.168) ภูมิฐานะทางครอบครัวนอกเหนือ (147) สื่อวิทยุ (.141) แสดงว่า หากตัวแปรเหล่านี้สูงระดับจิตสำนึกต่อสังคมจะสูงและในทางตรงข้ามหากตัวแปรเหล่านี้ต่ำระดับจิตสำนึกจะต่ำ

สำหรับตัวแปรที่มีความสัมพันธ์ทางลบกับจิตสำนึกต่อสังคมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และเรียงลำดับจากมากไปน้อย ได้แก่ เกรดเฉลี่ยสะสมระดับมากกว่า 2 - 2.5 (-.110) ภูมิฐานะทางกลาง (-.111)

สำหรับตัวแปรที่ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติกับจิตสำนึกต่อสังคม คือ เพศ ศาสนา สาขาวิชา เกรดเฉลี่ยสะสม สถานภาพของครอบครัว และสื่อที่ใช้ติดตามข่าวสารการทำประโยชน์ต่อสังคม

ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ 33 ตัว ตัวแปรคู่ที่มีความสัมพันธ์กันสูงสุดคือ ภาระงานจากเพื่อนกับภาระงานจากครูอาจารย์ โดยความสัมพันธ์มีทิศทางเดียวกัน ตัวแปรคู่ที่มีความสัมพันธ์กันต่ำสุดคือ สถานภาพของครอบครัวกับจิตสำนึกต่อสังคม โดยความสัมพันธ์มีทิศทางเดียวกัน และตัวแปรภูมิฐานะกับเพศ โดยความสัมพันธ์มีทิศทางตรงข้าม

ตารางที่ 4.3 ผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ

ตัวแปร	b	SE _b	β	R	R ²	R ² Change
constant	74.894	6.665				
กระบวนการจากเพื่อน	.972	.165	.249	.501	.251	.251
ความสม่ำเสมอในการร่วมกิจกรรม	7.464	1.329	.239	.594	.353	.102
กระบวนการจากครอบครัว	1.088	.210	.232	.650	.423	.071
กระบวนการจากสื่อมวลชน	1.126	.268	.176	.674	.455	.032
ความสนใจในการทำกิจกรรม	8.614	2.418	.146	.688	.474	.019
บุคคลที่มีอิทธิพล(บุคคลสำคัญ)	12.588	4.006	.122	.689	.487	.014
บุคคลที่มีอิทธิพล(พ่อ)	6.125	2.309	.103	.705	.497	.010
สถานภาพครอบครัว (พ่อแม่อยู่ด้วยกัน)	6.754	2.532	.103	.712	.507	.010
ภูมิตำเนา(ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ)	4.474	1.874	.092	.718	.515	.008

F = 39.22*

* p < .05

ตารางที่ 4.3 แสดงผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ ในสมการแรก เป็นการนำตัวแปรกระบวนการที่เอื้อต่อการพัฒนาจิตสำนึกต่อสังคมจากเพื่อน เข้าในสมการถดถอย พบว่า ตัวแปรดังกล่าวสามารถทำนายระดับจิตสำนึกของนิสิตได้ร้อยละ 25.1 โดยมีสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเท่ากับ .501 เมื่อเพิ่มตัวแปรความสม่ำเสมอในการทำกิจกรรมในสมการถดถอย พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเท่ากับ .594 สามารถทำนายระดับจิตสำนึกได้ร้อยละ 35.3 เพิ่มขึ้นจากเดิมร้อยละ 10.2 เมื่อเพิ่มตัวแปรชุดที่สาม กระบวนการที่เอื้อต่อการพัฒนาจิตสำนึกต่อสังคมจากครอบครัว พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเท่ากับ .650 สามารถทำนายระดับจิตสำนึกได้ร้อยละ 42.3 เพิ่มขึ้นจากเดิมร้อยละ 7.1 เมื่อเพิ่มตัวแปรชุดที่สี่ กระบวนการที่เอื้อต่อการพัฒนาจิตสำนึกต่อสังคมจากสื่อมวลชน พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเท่ากับ .674 สามารถทำนายระดับจิตสำนึกได้ร้อยละ 45.5 เพิ่มขึ้นจากเดิมร้อยละ 3.2 เมื่อเพิ่มตัวแปรชุดที่ห้า ความสนใจในการทำกิจกรรม พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเท่ากับ .688 สามารถทำนายระดับจิตสำนึกได้ร้อยละ 47.4 เพิ่มขึ้นจากเดิมร้อยละ 1.9 เมื่อเพิ่มตัวแปรชุดที่หก บุคคลที่มีอิทธิพลในการคิดทำประโยชน์ต่อสังคม (บุคคลสำคัญในสังคม) พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเท่ากับ .698 สามารถทำนายระดับจิตสำนึกได้ร้อยละ 48.7 เพิ่มขึ้นจากเดิมร้อยละ 1.4 เมื่อเพิ่มตัวแปรชุดที่เจ็ด บุคคลที่มีอิทธิพลในการคิดทำประโยชน์ต่อสังคม (บิดา) พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเท่ากับ .705 สามารถทำนายระดับจิตสำนึกได้ร้อยละ 49.7 เพิ่มขึ้นจากเดิมร้อยละ 1 เมื่อเพิ่มตัวแปรชุดที่แปด สถานภาพของครอบครัว (พ่อแม่อยู่ด้วยกัน) พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์

พหุคูณเท่ากับ .712 สามารถทำนายระดับจิตสำนึกได้ร้อยละ 50.7 เพิ่มขึ้นจากเดิมร้อยละ 1 และเมื่อเพิ่มตัวแปรชุดที่เก้า ภูมิสำเนา (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ) พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเท่ากับ .718 สามารถทำนายระดับจิตสำนึกได้ร้อยละ 51.5 เพิ่มขึ้นจากเดิมร้อยละ 0.8

สรุปได้ว่าเมื่อตัวแปรตามและตัวแปรอิสระ 33 ตัว ผลการวิเคราะห์พบว่าตัวแปรทั้ง 9 ตัว ซึ่งเรียงลำดับตามความสำคัญคือ กระบวนการที่เอื้อต่อการพัฒนาจิตสำนึกต่อสังคมจากเพื่อน ความสม่ำเสมอในการทำกิจกรรม กระบวนการที่เอื้อต่อการพัฒนาจิตสำนึกต่อสังคมจากครอบครัว กระบวนการที่เอื้อต่อการพัฒนาจิตสำนึกต่อสังคมจากสื่อมวลชน ความสนใจในการทำกิจกรรม บุคคลที่มีอิทธิพลในการคิดทำประโยชน์ต่อสังคม (บุคคลสำคัญในสังคม) บุคคลที่มีอิทธิพลในการคิดทำประโยชน์ต่อสังคม (บิดา) สถานภาพของครอบครัว (พ่อแม่อยู่ด้วยกัน) และ ภูมิสำเนา (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ) เป็นตัวแปรที่สามารถทำนายระดับจิตสำนึกต่อสังคมของนิสิตได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยร่วมกันพยากรณ์ได้ร้อยละ 51.5

ตอนที่ 3 ลักษณะกระบวนการที่เอื้อต่อการพัฒนาจิตสำนึกต่อสังคม

3.1 ลักษณะกระบวนการที่เอื้อต่อการพัฒนาจิตสำนึกต่อสังคมจากการศึกษาเชิงสำรวจ

3.1.1 กระบวนการพัฒนาจิตสำนึกต่อสังคมจากครอบครัว

ตารางที่ 4.4 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความคิดเห็นต่อกระบวนการพัฒนาจิตสำนึกจากครอบครัวของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ข้อความ	N	Mean	S.D.	ระดับ กระบวนการ
ท่านเคยเห็นการใช้สิทธิและหน้าที่ในการเลือกตั้งทุกครั้งจากพ่อ/แม่/ผู้ปกครองของท่าน	342	4.50	.866	สูงมาก
พ่อ/แม่/ผู้ปกครอง ของท่านให้การสนับสนุนท่านให้เข้าร่วมกิจกรรมการทำประโยชน์ต่อสังคม	342	4.10	.886	สูงมาก
ท่านเคยเห็นพ่อ/แม่/ผู้ปกครอง ของท่านเข้าร่วมกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ในชุมชนของท่าน	342	3.72	.961	สูง
พ่อ/แม่/ผู้ปกครอง ของท่านเคยสนทนา กับท่านเกี่ยวกับปัญหาคุณธรรม ศีลธรรม ในสังคมปัจจุบัน	342	3.62	.982	สูง
ท่านเคยได้รับการชื่นชมจากพ่อ/แม่/ผู้ปกครอง ของท่านในการทำประโยชน์ต่อสังคมของท่าน	342	3.48	.989	สูง
พ่อ/แม่/ผู้ปกครอง ของท่านเคยชักชวนท่านรณรงค์อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในบ้านและในชุมชน	342	3.28	1.07	สูง

ตารางที่ 4.4 แสดงความคิดเห็นต่อกระบวนการพัฒนาจิตสำนึกต่อสังคมของนิสิตจากครอบครัว พบว่า นิสิตได้รับการอบรม ประพฤติเป็นแบบอย่าง และให้การสนับสนุนการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่มีส่วนช่วยให้ผู้คนที่สังคมเกิดการเปลี่ยนแปลง หรือได้รับการส่งเสริมด้านต่าง ๆ ในทิศทางที่ดีขึ้นจากพ่อ/แม่/ผู้ปกครอง อยู่ในระดับสูงถึงสูงมาก

3.1.2 กระบวนการพัฒนาจิตสำนึกจากครูอาจารย์

ตารางที่ 4.5 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความคิดเห็นต่อกระบวนการพัฒนาจิตสำนึกจากครูอาจารย์ของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ข้อความ	N	Mean	SD	ระดับ กระบวนการ
ครูอาจารย์ของท่านเคยสอนในห้องเรียน เกี่ยวกับปัญหาทางสังคมที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน	342	4.26	2.33	สูงมาก
ครูอาจารย์ของท่านเคยให้คำแนะนำในการเข้าร่วมกิจกรรมการทำประโยชน์ของนิสิตต่อสังคม	342	3.75	0.97	สูง
ท่านเคยเห็นครูอาจารย์ของท่านอุทิศตนในการเข้าช่วยเหลือกิจกรรมที่เป็นปัญหาสังคมในปัจจุบัน	342	3.41	0.95	สูง
ท่านเคยเห็นครูอาจารย์ของท่านรณรงค์รักษาความสะอาดและประหยัดพลังงานในมหาวิทยาลัย	342	3.33	1.06	สูง
ท่านเคยได้รับการชื่นชม จากครูอาจารย์ของท่าน ในการทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่นของท่าน	342	2.94	1.03	ปานกลาง
ครูอาจารย์ของท่านเคยให้คำปรึกษาแก่ท่านในการเข้าร่วมกิจกรรมค่ายอาสาพัฒนาชนบท	342	2.77	1.22	ปานกลาง

ตารางที่ 4.5 แสดงความคิดเห็นต่อกระบวนการพัฒนาจิตสำนึกของนิสิตจากครูอาจารย์ พบว่า นิสิตได้รับการอบรม ประพฤติเป็นแบบอย่าง และให้การสนับสนุนการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่มีส่วนช่วยให้ผู้คนที่สังคมเกิดการเปลี่ยนแปลง หรือได้รับการส่งเสริมด้านต่าง ๆ ในทิศทางที่ดีขึ้นจากครูอาจารย์ อยู่ในระดับปานกลางถึงสูงมาก

3.1.3 กระบวนการพัฒนาจิตสำนึกจากเพื่อน

ตารางที่ 4.6 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความคิดเห็นต่อกระบวนการพัฒนาจิตสำนึกจากเพื่อนของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ข้อความ	N	Mean	SD	ระดับ กระบวนการ
เพื่อนของท่านเคยชักชวนท่านทำกิจกรรมของชมรมอาสาพัฒนา ชนบท	342	3.59	1.12	สูง
เพื่อนของท่านเคยสนทนาดังประโยชน์ของการทำกิจกรรมค่าย พัฒนาชนบท	342	3.55	1.01	สูง
ท่านเคยเห็นเพื่อนของท่านร่วมกิจกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม	342	3.42	0.995	สูง
ท่านเคยเห็นเพื่อนของท่านทำกิจกรรมที่ช่วยแก้ปัญหาสังคม	342	3.38	1.01	สูง
ท่านเคยได้รับการชื่นชมจากเพื่อนที่ท่านได้ทำประโยชน์ต่อผู้อื่น	342	3.06	1.02	สูง
เพื่อนของท่านเคยให้คำแนะนำท่านถึงบทบาทของนิสิตในการ แก้ปัญหาสังคมที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน	342	3.05	1.12	สูง

ตารางที่ 4.6 แสดงความคิดเห็นต่อกระบวนการพัฒนาจิตสำนึกของนิสิตจากเพื่อนพบว่า นิสิตได้รับการอบรม ประพฤติเป็นแบบอย่าง และให้การสนับสนุนการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมกิจกรรมที่มีส่วนช่วยให้ผู้คนในสังคมเกิดการเปลี่ยนแปลง หรือได้รับการส่งเสริมด้านต่าง ๆ ในทิศทางที่ดีขึ้นจากเพื่อน อยู่ในระดับสูง

3.1.4 กระบวนการพัฒนาจิตสำนึกจากสื่อมวลชน

ตารางที่ 4.7 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความคิดเห็นต่อกระบวนการพัฒนาจิตสำนึกจากสื่อมวลชนของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ข้อความ	N	Mean	SD	ระดับ กระบวนการ
ท่านเคยเห็นการนำเสนอข่าว/รายการจากโทรทัศน์ให้เห็นถึง ปัญหาสังคมปัญหาสิ่งแวดล้อมในปัจจุบัน	342	4.24	0.82	สูงมาก
ท่านเคยรับฟังการนำเสนอข่าวสาร/รายการจากวิทยุถึงปัญหา สังคมปัญหาสิ่งแวดล้อมในปัจจุบัน	342	3.99	0.93	สูง
ท่านเคยอ่านข่าว/บทความจากหนังสือพิมพ์ให้เห็นถึงปัญหา สังคม ปัญหาสิ่งแวดล้อมในปัจจุบัน	342	3.93	0.87	สูง
สื่อต่าง ๆ ในปัจจุบันให้ความสำคัญกับบุคคลที่ประพฤติตน เป็นแบบอย่างในกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม	342	3.75	0.91	สูง

ตารางที่ 4.7 แสดงความคิดเห็นต่อกระบวนการพัฒนาจิตสำนึกของนิสิตจากสื่อมวลชน พบว่า นิสิตได้รับการอบรม ประพฤติเป็นแบบอย่าง และให้การสนับสนุนการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมกิจกรรมที่มีส่วนช่วยให้ผู้คนในสังคมเกิดการเปลี่ยนแปลง หรือได้รับการส่งเสริมด้านต่าง ๆ ในทิศทางที่ดีขึ้นจากสื่อมวลชน อยู่ในระดับสูงถึงสูงมาก

3.2 ลักษณะกระบวนการที่เอื้อต่อการพัฒนาจิตสำนึกต่อสังคมจากการศึกษาเชิงคุณภาพ

จากการศึกษาเชิงคุณภาพจากนิสิต 8 คน เป็นนิสิตที่มีจิตสำนึกต่อสังคมสูงมาก 4 คน และมีจิตสำนึกต่อสังคมปานกลาง 4 คน พบว่า กระบวนการที่มีอิทธิพลที่เอื้อต่อการพัฒนาจิตสำนึกต่อสังคมของนิสิตคือครอบครัว กลุ่มเพื่อน ความสนใจในการเข้าร่วมกิจกรรมและเข้าร่วมกิจกรรมอย่างสม่ำเสมอ

3.2.1 กระบวนการพัฒนาจิตสำนึกจากครอบครัว

จากการวิจัยพบว่า ความสัมพันธ์ภายในครอบครัวของกลุ่มตัวอย่างที่มีระดับจิตสำนึกต่อสังคมสูงทั้ง 4 คน เติบโตมาจากครอบครัวที่อบอุ่น พ่อแม่มีความใกล้ชิดติดลูก บางครอบครัวเป็นครอบครัวขนาดใหญ่ ในขณะที่กรณีตัวอย่างที่มีระดับคะแนนปานกลาง จะเติบโตมาด้วยครอบครัวที่พ่อแม่หรือผู้ปกครองไม่มีเวลาให้ความรัก ความใกล้ชิด

“พ่อกับแม่เป็นครูคะ หนูมีน้องสาวอีกคน ..ตอนเด็กสนุกมากเพราะในหมู่บ้านหนูส่วนใหญ่ก็เป็นญาติพี่น้องกัน วิ่งเข้าบ้านโน้นออกบ้านนี้ได้ ส่วนใหญ่เป็นญาติฝ่ายพ่อ แม่เป็นคนอีกจังหวัดหนึ่ง”

น.ศ.ดา/จากกลุ่มสูง

“เห็นพ่อทำโน่นทำนี่มาตลอด พ่อเป็นครูก็จริงแต่เหมือนเป็นผู้นำทางความคิดของคนในหมู่บ้าน เป็นคนที่ใคร ๆ นับถือ พ่อยังเคยเป็นแกนนำในการสร้างศาลาให้หมู่บ้าน”

น.ศ.ดา/จากกลุ่มสูง

“พ่อตายตั้งแต่หนูอยู่อนุบาล แม่ก็เลี้ยงหนูกับน้องมาตลอด สนุกกับแม่มาก มีอะไรก็คุยกับแม่ตลอด คุยได้ทุกเรื่อง”

น.ศ.จิต/จากกลุ่มสูง

“พ่อผมเป็นทหารครับ แม่เป็นครู ตอนนี้อยู่บ้านพักในค่ายทหารเพราะน้องจะได้ไปเรียนสะดวก แต่ต้องไปหาปู่ย่าสลับกับไปบ้านยาย เมื่อก่อนที่จะย้ายมาก็อยู่บ้านในรั้วเดียวกับปู่ย่า ลุง สนุกดีครับญาติพี่น้องเยอะ วันเสาร์นี่ที่ผมต้องขอเลื่อนนัดที่ขึ้นมาเพราะต้องกลับไปทำบุญให้ตา”

นายไทย/จากกลุ่มสูง

“ที่บ้านอยู่ในตัวตลาด พ่อกับแม่เปิดร้านขายของ อยู่บ้านก็ช่วยแม่ขายของ ตอนนี้อยู่กับแม่อยู่กัน 2 คน มีเด็กที่จ้างมาช่วยขายของอีกคน เพราะลูก ๆ อยู่ที่อื่นกันหมด...พี่ชายเป็นตำรวจอยู่ที่ชุมพร ส่วนพี่สาวเป็นหมอที่กรุงเทพฯ หนูมาเรียนที่นี่อีกคน..ก็คงเหงา...แม่โทรมาหาบ่อยอาทิตย์หนึ่งคุยกัน 2-3 ครั้ง”

น.ส.ปัด/จากกลุ่มสูง

“พ่อกับแม่เลิกกันคะ ตอนเรียนมัธยมต้องไปอยู่กับป้า แต่ตอนนี้แม่มาอยู่ด้วยแล้ว ก็คุยกับแม่บ้าง ส่วนลุงกับป้าเขาเป็นผู้ใหญ่มาก ไม่ค่อยคุยกันเท่าไร”

น.ส.แวน/จากกลุ่มปานกลาง

“พ่อแม่ค้าขาย ต้องออกไปส่งผักที่ต่างจังหวัด เดือนหนึ่งถึงจะกลับบ้านครั้ง ลุงจะเป็นผู้ปกครองให้ผม ลุงจะเป็นคนเค็ดขาดมาก มีอะไรทำให้ผมไม่ค่อยปรึกษาเขา ตอนนี้อยู่กับแม่ไม่ต้องไปขายผักแล้วเลยได้กลับไปอยู่กับพ่อแม่”

นายพล/จากกลุ่มปานกลาง

3.2.2 กระบวนการพัฒนาจิตสำนึกจากเพื่อน

จากการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีระดับจิตสำนึกต่อสังคมสูงได้รับอิทธิพลจากเพื่อนในการคิดทำกิจกรรม ในขณะที่กรณีตัวอย่างที่มีระดับคะแนนปานกลางไม่ได้รับอิทธิพลจากเพื่อนและจะมีความคิดเป็นของตนเองสูง เชื่อมั่นในความคิดตนเองมากกว่าคนรอบข้าง เกิดความคิดว่าการทำสิ่งใดก็ตามควรทำตนเองให้ดีให้พร้อมก่อนที่จะไปช่วยเหลือคนอื่น

“ เพื่อนมีส่วนในการให้หนูคิดทำกิจกรรมนะ เพราะเพื่อนสนิทเป็นประธานโครงการตั้งหลายโครงการ เขามาชวนให้ลองไปทำกิจกรรมด้วยกัน ตอนแรกทีไปก็คิดว่าไปสนุก ๆ ตอนนี้อยู่เริ่มเข้าใจแล้วว่ามันช่วยให้เรามีประสบการณ์ตั้งหลายอย่าง”

น.ส.ปัด/จากกลุ่มสูง

“ผมอยู่ในค่ายทหาร เขาก็จะมีกิจกรรมเยอะมาก ทั้งทำความสะอาด ไปช่วยขุดลอกคลอง ออกไปช่วยผู้ประสบภัย ก็ชวนเพื่อน ๆ ไปด้วย สนุกดี ได้ทั้งช่วยคนและได้เจออะไรใหม่ๆ”

นายไทย/จากกลุ่มสูง

“ผมคิดว่าสิ่งที่คิดจะทำอะไร ตัวผมจะยึดตัวเองเป็นหลัก ถ้าสิ่งไหนที่อยากทำผมก็ทำ ถ้าไม่อยากทำใครจะมาพูดยังไงก็ไม่ทำ ถ้าพูดแล้วเขาไม่เข้าใจเราก็ไม่พูดเสียเลยดีกว่า”

นายพล/จากกลุ่มปานกลาง

“ตัวเองทำอะไรตัดสินใจเองมาตลอด ถ้ามีเรื่องอะไรก็ไม่ค่อยบอกใคร กับพ่อแม่ก็ไม่ค่อยบอก ถ้าไม่ไหวจริง ๆ อาจเล่าให้เพื่อนฟังบ้าง แต่ส่วนใหญ่ก็กับเพื่อนแต่ละคนก็จะมีความคิดเป็นของตัวเอง ไม่มีใครก้าวก่ายใคร”

นายสงบ/จากกลุ่มปานกลาง

3.2.3 ความสนใจในการเข้าร่วมกิจกรรม

จากการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีระดับจิตสำนึกต่อสังคมสูงมีความสนใจในการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่ทำเพื่อพัฒนาตนเองหรือเพื่อพัฒนาสังคม เห็นว่าการทำกิจกรรมเป็นการพัฒนาตนเอง เกิดความรู้สึกเสียสละ และเข้าร่วมกิจกรรมอย่างสม่ำเสมอ ในขณะที่กรณีตัวอย่างที่มีระดับคะแนนปานกลางในปัจจุบันไม่สนใจในการทำกิจกรรม หรือมีความคิดต่อสังคมในทางลบ

“สำหรับผมบุคคลที่ผมคิดว่าเป็นแบบอย่างที่ดีที่สุดในการทำประโยชน์เพื่อสังคมส่วนรวมคือ ในหลวง ประทับใจท่านมาก เวลาดูสารคดีหรือดูข่าวแล้วรู้สึกดีจริง ๆ”

นายไทย/จากกลุ่มสูง

“ตัวเองสนใจอยากทำกิจกรรมเพราะอยากค้นหาตัวเอง อยากรู้ว่าเราจะชอบทำงานที่ต้องช่วยเหลือคนหรือเปล่า มีความสามารถในการประสานงานแค่ไหน”

น.ส.จิต/จากกลุ่มสูง

“ผมชอบทำกิจกรรมทุกอย่าง ที่ผ่านมาก็ร่วมกิจกรรมของโครงการ To Be Number One สนุกกับการทำกิจกรรม โดยปกติผมเล่นกีฬาอยู่แล้ว แล้วตอนนี้ก็ไปเล่นดนตรีไทย เขาก็จะมีกิจกรรมออกไปเล่นตามงานต่าง ๆ ส่วนปิดเทอมก็จะไปค่ายอีก”

นายไทย/จากกลุ่มสูง

“เพิ่งไปค่ายผู้นำด้านยาเสพติดมาคะ ก็จะเป็นแกนนำในการให้ความรู้แก่เยาวชนเกี่ยวกับยาเสพติด ตัวหนูเองทำกิจกรรมพวกนี้มาตลอด เห็นถึงความลำบากของคนเลยคิดว่าอยากช่วย ปกติตอนนี้นูหนูจะไปค่ายที่พัทลุง หนูเป็นประธานค่าย...ก็เป็นค่ายที่ไปให้บริการเกี่ยวกับสุขภาพแก่ชาวบ้าน ประสานงานไปทางสาธารณสุขของอำเภอ”

น.ศ.ดา/จากกลุ่มสูง

“หนูทำกิจกรรมของคณะมาตลอด สิ่งใดที่หนูช่วยได้ก็ยินดี จะให้ทำงานแผนกไหนก็ได้ เป็นพวกทำงานได้ทุกรูปแบบ”

น.ศ.จิต/จากกลุ่มสูง

“คิดว่าการทำกิจกรรมทำให้เรามีความคิดเสียสละ ไม่เห็นแก่ตัว มันเกิดขึ้นจากการได้ฝึกทำงานร่วมกับผู้อื่นจริง ๆ นะ ปัจจุบันก็เรียนไปทำกิจกรรมไป คิดว่าแบ่งเวลาได้ดีพอควร เพราะไม่ได้ทำให้การเรียนตกลง”

น.ศ.ปัด/จากกลุ่มสูง

“ปัจจุบันไม่อยากทำอะไรกับใครเขา ก็ทำอะไรกับเพื่อนสนิทซะมากกว่า ส่วนใหญ่ก็อ่านหนังสือ ไปดูหนัง เคยเข้าไปร่วมทำงานของคณะกับเขาเหมือนกัน แต่เบื่อกัน โน้นจะเอาอย่างนั้น คนนี้จะเอาอย่างนี้ ความคิดมันต่างกัน เลยกลายเป็นวุ่นวาย”

นายยุทธ/จากกลุ่มปานกลาง

“ส่วนตัวคิดว่าการที่จะช่วยอะไรใคร เราควรเอาตัวเองให้รอดก่อน ตอนนี้อายุยากเรียนทำเกรดให้ดีขึ้นก่อน ถ้าพร้อมเมื่อไรคงลองไปทำกิจกรรมกับเขาดูบ้าง”

นายสงบ/จากกลุ่มปานกลาง

“ก็ทำกิจกรรมของคณะบ้างคะ ประเภทช่วยงานเล็ก ๆ น้อย ๆ ตอนนี้อยู่เรียนหนักมากเลยอยากทำเกรดให้ดี แต่ถ้าเปิดเทอมใหญ่ว่าง ๆ อาจลองขออนุญาตลงไปทำกิจกรรมค่ายกับเขาดูบ้าง ...ไม่แน่ใจเหมือนกันว่าลุงจะให้ไปหรือเปล่านั้น เพราะลุงบอกว่ามีหน้าที่เรียนก็เรียนให้ดีที่สุดก่อน ไม่ต้องคิดเรื่องอื่น”

น.ศ.แวน/จากกลุ่มปานกลาง

“ผมชอบอยู่คนเดียวเงียบ ๆ มากกว่า ไม่ทำกิจกรรมกับใครเลย ...ส่วนตัวผมไม่ชอบกิจกรรมโดยเฉพาะคำอาสา เพราะมันเป็นเหมือนการสร้างภาพว่าทำเพื่อสังคม ตอนนี้ผมเรียนไปแล้วมีโลกทัศน์ใหม่ มีนักคิดที่ซื่อสัตย์เขาเชื่อว่าเดิมมนุษย์ไม่ได้อยู่เป็นสังคม การมาอยู่ร่วมกันทำให้มนุษย์ขาดเสรีภาพ ผมเป็นคนรักการอิสระมาก”

นายพล/จากกลุ่มปานกลาง

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงบรรยาย (Descriptive Research) ใช้วิธีดำเนินการวิจัย ทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ เป็นการศึกษาปัจจัยและกระบวนการที่เอื้อต่อการพัฒนาจิตสำนึกต่อสังคมของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มีวัตถุประสงค์การวิจัย 2 ประการ คือ (1) เพื่อศึกษาระดับจิตสำนึกต่อสังคมของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2) เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยและกระบวนการที่เอื้อต่อการพัฒนาจิตสำนึกต่อสังคมของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นครั้งนี้เป็นนิสิตระดับปริญญาตรีรุ่นปีการศึกษา 2547 ที่ศึกษาใน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ชั้นปีที่ 1 ถึงชั้นปีที่ 4 และชั้นปีที่สูงกว่ารวมเข้าด้วยกัน จำนวน 342 คน สำหรับกลุ่มตัวอย่างที่ทำการสัมภาษณ์เพิ่มเติมเป็นนิสิตจำนวน 8 คน ซึ่งเป็นนิสิตที่มีจิตสำนึกต่อสังคมอยู่ในระดับสูง 4 คน ระดับต่ำ 4 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามที่แบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามที่มีข้อความเกี่ยวกับตัวแปรปัจจัยที่เอื้อต่อการพัฒนาจิตสำนึกต่อสังคม ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามที่มีข้อความเกี่ยวกับกระบวนการที่เอื้อต่อการพัฒนาจิตสำนึกจากครอบครัว ครูอาจารย์ เพื่อน และจากสื่อ ตอนที่ 3 เป็นแบบวัดจิตสำนึกต่อสังคมซึ่งใช้โมเดลระดับสำนึกของ Kihlstrom การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติภาคบรรยาย การวิเคราะห์ความแปรปรวน การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ

สรุปผลการวิจัย

ตอนที่ 1 ระดับจิตสำนึกต่อสังคมของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลคะแนนจิตสำนึกต่อสังคมของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จากกลุ่มตัวอย่าง 392 คน พบว่า มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 144.9 ซึ่งแปลความหมายว่านิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยส่วนใหญ่มีระดับจิตสำนึกต่อสังคมอยู่ในระดับสูง โดยค่าคะแนนมีการกระจาย โค้งมีลักษณะเบ้ซ้าย

ตอนที่ 2 ปัจจัยและกระบวนการที่มีอิทธิพลต่อจิตสำนึกต่อสังคมของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผลการวิเคราะห์สหสัมพันธ์พหุคูณ มีตัวแปรปัจจัยและกระบวนการที่อธิบายจิตสำนึกต่อสังคม 9 ตัวแปร คือ กระบวนการที่เอื้อต่อการพัฒนาจิตสำนึกต่อสังคมจากเพื่อน ความสม่ำเสมอในการทำกิจกรรม กระบวนการที่เอื้อต่อการพัฒนาจิตสำนึกต่อสังคมจากครอบครัว

กระบวนการที่เอื้อต่อการพัฒนาจิตสำนึกต่อสังคมจากสื่อมวลชน ความสนใจในการทำกิจกรรม บุคคลที่มีอิทธิพลในการคิดทำประโยชน์ต่อสังคม (บุคคลสำคัญในสังคม) บุคคลที่มีอิทธิพลในการคิดทำประโยชน์ต่อสังคม (บิดา) สถานภาพของครอบครัว (พ่อแม่อยู่ด้วยกัน) และภูมิฐานะ (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ) เรียงตามลำดับความสำคัญ ซึ่งเป็นตัวแปรที่สามารถทำนายระดับจิตสำนึกต่อสังคมของนิสิตได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยร่วมกันพยากรณ์ได้ร้อยละ 51.5

อภิปรายผลการวิจัย

1. ระดับจิตสำนึกต่อสังคมของนิสิต

ผลการวิจัยพบว่าในภาพรวมระดับจิตสำนึกต่อสังคมของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยอยู่ในระดับสูง อาจอธิบายได้จากกรณีที่นิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยมีระดับจิตสำนึกต่อสังคมสูงเกิดจากการที่มหาวิทยาลัยตระหนักถึงการพัฒนานิสิตนักศึกษาว่านอกจากการถ่ายทอดความรู้ทางด้านวิชาการแล้วการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมที่สร้างบัณฑิตให้เป็นทรัพยากรบุคคลที่ดีของสังคม ดังปณิธานของมหาวิทยาลัยและจากแผนพัฒนาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยฉบับที่ 9 (พ.ศ.2545-2549) ที่กล่าวถึงพันธกิจตอนหนึ่งว่าเพื่อเสริมสร้างนิสิตให้เป็นบัณฑิตที่สามารถครองตนอย่างมีคุณธรรมและเป็นผู้นำสังคมได้ ประกอบกับมหาวิทยาลัยสนับสนุนให้มีกิจกรรมส่งเสริมนักศึกษาในด้านต่าง ๆ หลายกิจกรรม ตามความสนใจของนักศึกษา ซึ่งทำให้นิสิตที่มีความสนใจในการทำกิจกรรมอยู่แล้วได้เข้าร่วมกิจกรรมอย่างเต็มที่ นอกจากนี้ การที่นิสิตได้รับการหล่อหลอมความคิดจากมหาวิทยาลัยแล้วอาจเกิดจากการที่นิสิตได้รับกระบวนการพัฒนาจิตสำนึกมาจากครอบครัว ซึ่งเป็นพื้นฐานของการปลูกฝังความคิด และกลุ่มเพื่อนซึ่งเป็นกลุ่มที่มีอิทธิพลต่อความคิดของนิสิต ซึ่งยังถือว่าอยู่ในช่วงวัยรุ่น

2. ปัจจัยและกระบวนการที่เอื้อต่อการพัฒนาจิตสำนึกต่อสังคมของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผลการวิจัยพบว่า ตัวแปรทั้งหมดที่เลือกมาศึกษามีตัวแปรที่สามารถทำนายระดับจิตสำนึกของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้ 9 ตัว เรียงลำดับความสำคัญจากมากไปหาน้อยคือ กระบวนการที่เอื้อต่อการพัฒนาจิตสำนึกต่อสังคมจากเพื่อน ความสม่ำเสมอในการทำกิจกรรม กระบวนการที่เอื้อต่อการพัฒนาจิตสำนึกต่อสังคมจากครอบครัว กระบวนการที่เอื้อต่อการพัฒนาจิตสำนึกต่อสังคมจากสื่อมวลชน ความสนใจในการทำกิจกรรม บุคคลที่มีอิทธิพลในการคิดทำประโยชน์ต่อสังคม (บุคคลสำคัญในสังคม) บุคคลที่มีอิทธิพลในการคิดทำประโยชน์ต่อสังคม (บิดา) สถานภาพของครอบครัว (พ่อแม่อยู่ด้วยกัน) และภูมิฐานะ เป็นตัวแปรที่สามารถทำนายระดับจิตสำนึกต่อสังคมของนิสิตได้ร้อยละ 51.5 อาจอธิบายได้ว่า การที่นิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยมีจิตสำนึกต่อสังคมสูงเกิดจากการได้รับอิทธิพลจากเพื่อนรวมถึงการเข้าร่วมกิจกรรมของนิสิตสูง ซึ่งอาจเป็นเพราะในวัยรุ่นกลุ่มเพื่อนเป็นกลุ่มที่นิสิตให้ความสำคัญมาก ในปัจจุบันนิสิตใช้เวลาส่วนใหญ่ในการศึกษาหาความรู้ที่มหาวิทยาลัยมากกว่าอยู่ที่บ้าน ดังนั้นการหล่อหลอม

ความคิดจากคนรอบข้าง โดยเฉพาะกลุ่มเพื่อนถือว่ามีส่วนในการช่วยพัฒนาจิตสำนึกต่อสังคมของ นิสิตได้ สอดคล้องกับการศึกษาของ อัจฉรา โจนแจ่ม (2544) อภิญญา มานะโรจน์ (2539) วัลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา (2543) ที่พบว่าเพื่อนและสภาพแวดล้อมในมหาวิทยาลัยก็มีส่วนในการ ปลุกฝังคุณธรรมนิสิต ปัจจัยผลักดันให้เกิดจิตสำนึกในการรวมกลุ่มทำกิจกรรมคือความรักที่มีต่อ กลุ่มเพื่อน ซึ่งกลุ่มเพื่อนเป็นลักษณะของวัยรุ่นที่มีความต้องการจะอยู่ในกลุ่มอย่างมีความสุข เพราะ กลุ่มเพื่อนให้ความมั่นใจและยอมรับในพฤติกรรมของเขา ทำให้มีความสบายใจ กลุ่มเพื่อนมีอิทธิพล ทำให้นิสิตมีความเชื่อในพฤติกรรมไปตามกลุ่มที่เขายึดอยู่ เป็นกลุ่มที่สนับสนุนสนองอารมณ์ จิตใจ และความต้องการของนิสิต ซึ่งอาจไม่ตรงกับอาจารย์ ห้องเรียน และมหาวิทยาลัย และกลุ่มเพื่อนยัง อาจมีอิทธิพลในการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ ของนิสิต กระตุ้นให้เกิดความคิดหรือประสบการณ์ ใหม่ ๆ ก็ได้

นอกจากนี้นิสิตซึ่งยังอยู่ในช่วงวัยรุ่น ต้องการแสวงหาตนเองตามอุดมคติของตน จึงอยากเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อตอบสนองความต้องการเหล่านั้น การที่นิสิตให้ความสนใจและ เข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมอย่างสม่ำเสมอเป็นการพัฒนาจิตสำนึกต่อสังคมได้ สอดคล้อง กับการศึกษาของ วรณี จงศักดิ์สวัสดิ์ (2536) ที่พบว่า การเข้าร่วมกิจกรรมในมหาวิทยาลัยของนิสิต มีความสัมพันธ์กับความสนใจในปัญหาสิ่งแวดล้อม มลพิษทางน้ำ และการศึกษาของ อภิญญา มานะโรจน์ (2539) ที่พบว่ากิจกรรมนิสิตเป็นส่วนหนึ่งที่จะส่งเสริมคุณธรรมให้แก่ นิสิตซึ่ง คุณธรรมที่ปรากฏคือ ความรับผิดชอบ เสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวม แต่อย่างไรก็ตามแม้ว่าในปัจจุบันนิสิตจะอยู่กับกลุ่มเพื่อนมากกว่าครอบครัว แต่การอบรมสั่งสอนจากครอบครัวถือว่าเป็น พื้นฐานที่หล่อหลอมให้นิสิตมีจิตสำนึกต่อสังคม สอดคล้องกับการศึกษาของ วิรัตน์ คำศรีจันทร์ (2544) ที่พบว่าลักษณะดั้งเดิมบางประการของระบบเครือญาติอาจส่งผลเชิงบวกในแง่ก่อเกิดจิตสำนึก พลเมือง โดยเป็นพื้นฐานในการหล่อหลอมสำนึกในความเป็นเรา และการรักษาผลประโยชน์พวก พ้องก็อาจพัฒนาสู่การสร้างความสัมพันธ์แบบต่างตอบแทน และการศึกษาของ สุวิมล ว่องวานิช และนางลัทธิน วิรัชชัย (2543) ที่พบว่า นิสิตนักศึกษาที่มีระดับคุณธรรมสูงส่วนใหญ่เป็นผู้ที่ได้รับ การอบรมจากพ่อแม่ ครอบครัวมีความอบอุ่น นอกจากนี้ สอดคล้องกับการศึกษาเอกสารจาก สุ พจน์ ทราญแก้ว (2546) ไพบุลย์ วัฒนศิริธรรม (2543) นพมาศ ชีรเวทิน (2539) ชวลา เวชยันต์ (2544) นิภา สุขพิทักษ์ (2535) ที่ได้กล่าวว่า ความอบอุ่นของสถาบันครอบครัวมีความสำคัญเป็น อันดับแรก เพราะเป็นจุดเริ่มต้นที่ช่วยให้บุคคลเกิดจิตสำนึกเห็นความสำคัญของส่วนรวม ความ ใกล้ชิดระหว่างพ่อแม่กับลูกเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งในการอบรมลูก เพราะความใกล้ชิดระหว่างพ่อ แม่กับลูกจึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งในการเลี้ยงอบรมลูก เพราะความใกล้ชิดจะเป็นสื่อที่ทำให้เกิด ความเข้าใจซึ่งกันและกัน และกลายเป็นเกิดความเห็นใจซึ่งกันและกัน สถาบันครอบครัวเป็น พื้นฐานของสังคม ถ้าครอบครัวมีแต่ความคลอนแคลนสังคมก็จะคลอนไปด้วย ผู้ใหญ่ในครอบครัว มีพฤติกรรมอย่างไรเด็กรักก็จะเลียนแบบเช่นนั้น

การวิจัยพบว่า นิสิตที่ได้รับกระบวนการพัฒนาจิตสำนึกจากสื่อมวลชนสูงมีความสัมพันธ์กับการมีจิตสำนึกต่อสังคมในทางบวกกับการมีจิตสำนึกต่อสังคม อภิปรายได้ว่า ในปัจจุบันสื่อมวลชนเข้ามามีอิทธิพลต่อความคิดของผู้คนในสังคมมากขึ้น การที่นิสิตได้รับข่าวสารจากสื่อในทางที่ดีและมีการนำเสนอบ่อย ๆ ก็มีส่วนทำให้นิสิตเกิดทัศนคติที่ดีต่อสิ่งนั้น ๆ ได้ในเวลาต่อมา สอดคล้องกับการศึกษาของ วรรณิ งามขจรเกียรติกุล (2539) วรรณิ จงศักดิ์สวัสดิ์ (2536) ที่พบว่าสื่อมวลชนมีส่วนการพัฒนาจิตสำนึกของประชาชนโดยได้รับอิทธิพลจากสื่อโทรทัศน์มากที่สุด นอกจากนี้สอดคล้องกับการวิเคราะห์เอกสารจากสุพจน์ ทราชแก้ว (2546) ไพบุลย์ วัฒนศิริธรรม (2543) นพมาศ ชีรเวทิน (2539) ชวลา เวชยันต์ (2544) นิภา สุขพิทักษ์ (2535) ได้กล่าวว่า สื่อมวลชนในปัจจุบันถือว่ามีอิทธิพลอย่างยิ่งในการกระจายความคิด ความรู้ หรือสิ่งใดสิ่งหนึ่งสู่การรับรู้ของประชาชน บทบาทหน้าที่ของสื่อคือ การเปิดโลกทัศน์ให้บุคคลรับรู้ข้อมูลข่าวสารจากโลกภายนอกมากขึ้น กว้างไกลขึ้น หากพิจารณาตลอดระยะเวลาการเจริญเติบโตของคนจะเห็นว่าถูกรอบงำจากสื่อไม่ทางตรงก็ทางอ้อม เป็นการสะสมที่ไม่เห็นการเปลี่ยนแปลงแบบฉับพลันแต่เป็นการเปลี่ยนแปลงแบบไม่รู้ตัว ซึ่งประมะ สตะเวทิน (อ้างถึงในวรรณิ งามขจรเกียรติกุล, 2539) ได้กล่าวอิทธิพลของสื่อมวลชนกับการรับสารไว้ว่า อิทธิพลของสื่อมวลชนที่มีต่อผู้รับสารนั้นไม่ใช่อิทธิพลโดยตรงแต่เป็นอิทธิพลโดยอ้อม เพราะมีปัจจัยต่าง ๆ ที่สัดกับอิทธิพลของสื่อมวลชนได้แก่ผู้รับสารมีความคิดเห็น ค่านิยม มีใจโน้มเอียงที่จะประพฤติปฏิบัติอย่างใดอย่างหนึ่งอยู่ก่อนแล้ว การเลือกรับสารที่สอดคล้องกับความคิดเห็นและความสนใจของตน และอิทธิพลของผู้ที่ทำหน้าที่ถ่ายทอดข่าวสารไปยังผู้รับสารอื่น ๆ นอกจากนี้สื่อมวลชนยังสามารถสร้างทัศนคติและค่านิยมใหม่ให้เกิดแก่ประชาชนผู้รับสารได้ในกรณีที่บุคคลนั้น ไม่มีความรู้หรือประสบการณ์เกี่ยวกับสิ่งนั้นมาก่อน แต่อย่างไรก็ตามการจะเกิดได้ก็ต่อเมื่อบุคคลได้รับสารในเรื่องเดียวกันซ้ำ ๆ

ผลการวิจัยที่พบว่า การที่นิสิตมีบุคคลสำคัญและบิดาเป็นแบบอย่างในการคิดทำประโยชน์ต่อส่วนรวม อภิปรายได้ว่า การที่นิสิตอยู่ในช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อจากการเป็นเด็กและจะพัฒนาไปสู่ผู้ใหญ่ ต้องทำงานร่วมกับผู้คนในสังคม นิสิตยังต้องการแบบอย่างที่ดีจากบุคคลรอบข้าง โดยเฉพาะบุคคลที่ใกล้ชิดไม่ว่าจะเป็นพ่อแม่ หรือการที่บุคคลสำคัญในสังคมที่เป็นแบบอย่างที่ดีให้กับนิสิตทำให้นิสิตพัฒนาตนเองให้มีคุณภาพได้ต่อไป

ในแง่ภูมิภานาของนิสิต ผลการวิจัยพบว่า นิสิตที่มีภูมิภานาเดิมอยู่ในต่างจังหวัดมีความสัมพันธ์กับการมีจิตสำนึกต่อสังคม ซึ่งอาจอภิปรายได้ว่า นิสิตที่มีภูมิภานาเดิมในกรุงเทพมหานครเติบโตมาจากสังคมที่มีการแก่งแย่งแข่งขันมากกว่านิสิตที่มีภูมิภานาต่างจังหวัด คิดถึงประโยชน์ส่วนตนมากกว่าประโยชน์ส่วนรวม ในขณะที่เดียวกันนิสิตที่เติบโตจากต่างจังหวัดยังมีกิจกรรมในสังคมที่ใกล้ชิดมากกว่า สอดคล้องกับการศึกษาของ สุมนทนา หลบภัย (2543) ที่ศึกษาถึงจิตสำนึกของผู้ประกอบการตลาดน้ำดำเนินสะดวก พบว่าผู้ประกอบการมีเจตคติและการปฏิบัติในการอนุรักษ์ตลาดน้ำดำเนินสะดวกแตกต่างกันตามภูมิภานาเดิม ส่วนการศึกษาสุวิมล

ว่องวานิชและนงลักษณ์ วิรัชชัย (2543) พบว่านิสิตนักศึกษาที่มีคุณธรรมต่ำมีแนวโน้มว่าส่วนใหญ่จะเป็นผู้ที่มิถุมิลาเนาในกรุงเทพมหานคร

สำหรับปัจจัยและกระบวนการที่ไม่มีความสัมพันธ์กับจิตสำนึกต่อสังคม คือ เพศ ศาสนา สาขาวิชา เกรดเฉลี่ยสะสม อธิบายได้ว่าการมีจิตสำนึกต่อสังคมของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยไม่ได้ขึ้นอยู่กับตัวแปรเหล่านี้ อาจเนื่องมาจากการมีจิตสำนึกนั้นเป็นระบบการรับรู้ที่ก่อให้เกิดระบบค่านิยมของบุคคล ส่วนหนึ่งได้รับอิทธิพลจากการควบคุมตนเอง เรียกว่าสำนึกที่ก่อเกิดจากภายใน เช่น การครุ่นคิด ไตร่ตรองของแต่ละคนในการพิจารณาตัดสินคุณค่าความดีงามซึ่งส่งผลต่อพฤติกรรมและการประพฤติปฏิบัติ โดยเฉพาะการปฏิบัติทางจิตใจเพื่อขัดเกลาตัวเองไปทางใดทางหนึ่ง ซึ่งมนุษย์ทุกคนสามารถสร้างสำนึกได้ด้วยตนเองโดยการนำพาการรับรู้จากการเรียนรู้ การมองเห็น การคิด ฯลฯ แล้วนำมาพิจารณาเพื่อตัดสินใจว่าต้องการสร้างสำนึกแบบใดก็จะมีวิธีการฝึกฝนและสั่งสมสำนึกแบบนั้น เช่น เดิมคน ๆ หนึ่ง เคยใช้ชีวิตฟุ้งเพื่อฟุ้งเพื่อขมาวันแต่มาวันหนึ่งเกิดได้สติว่าพฤติกรรมนั้นเป็นสิ่งไม่ดี ก็ปรับเปลี่ยนสำนึกของตัวเองให้ยึดถือในเรื่องประหยัด อดออม ยิ่งผ่านการตกย้ำและพัฒนาอย่างต่อเนื่องจนกลายเป็นนิสัยได้ (ไพบุลย์ วัฒนศิริธรรม, 2543)

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. มหาวิทยาลัยจัดรูปแบบกระบวนการเรียนการสอนที่เอื้อต่อการพัฒนาจิตสำนึกของนิสิต โดยส่งเสริมให้มีหลักสูตรที่สนับสนุนเกี่ยวกับการปลูกฝังจิตสำนึกต่อสังคมให้กับนิสิต ส่งเสริมกิจกรรมการทำประโยชน์ต่อสังคมให้กับนิสิต
2. มหาวิทยาลัยสนับสนุนอาจารย์ผู้สอนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นิสิตในการทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม และให้อาจารย์สร้างความเข้าใจแก่นิสิตว่าการเรียนเป็นหน้าที่หลักของนิสิตแต่ในขณะเดียวกันควรรู้จักคิดและทำงานเพื่อประโยชน์ต่อส่วนรวมด้วย
3. พ่อแม่ผู้ปกครองให้ความเอาใจใส่แก่ลูกหลาน เนื่องจากการที่นิสิตจะเติบโตไปเป็นสมาชิกในสังคมและเป็นสมาชิกที่ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน ครอบครัวถือว่าเป็นสถาบันแรกที่มีส่วนปลูกฝังความคิดเหล่านี้แก่สมาชิก
4. สโมสรนักศึกษาจัดกิจกรรมเชื่อมความสัมพันธ์ให้นิสิตเกิดความรัก ความสามัคคีในกลุ่มเพื่อน เพื่อให้เกิดความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในสังคม นำไปสู่ความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของสังคม
5. การนำเสนอของสื่อมวลชนควรเพิ่มหรือแทรกประเด็นที่เกี่ยวกับการปลูกฝัง การพัฒนาจิตสำนึกต่อสังคมทั้งทางตรงและทางอ้อมให้มากขึ้น และกระทำอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดความซึมซับการมีจิตสำนึกต่อสังคม

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยต่อไป

1. ศึกษาตัวแปรอื่นที่สามารถทำนายระดับจิตสำนึกต่อสังคมได้มากขึ้น เนื่องจากตัวแปรที่ศึกษาสามารถทำนายระดับจิตสำนึกต่อสังคมของนิสิตได้เพียงร้อยละ 51.5 แสดงว่ายังมีปัจจัยและกระบวนการอื่นอีกที่มีอิทธิพลต่อจิตสำนึกต่อสังคมของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยเฉพาะกระบวนการที่เอื้อต่อการพัฒนาจิตสำนึกต่อสังคมทั้งจากครอบครัว และเพื่อน ซึ่งอาจมีตัวแปรเฉพาะเจาะจงที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเหล่านี้ เช่น วิธีการอบรมเลี้ยงดูของครอบครัว ความสัมพันธ์กับเพื่อนในกลุ่ม จึงน่าจะทำการศึกษาและวิเคราะห์ตัวแปรให้ลึกซึ้งมากขึ้น เพราะครอบครัวถือเป็นพื้นฐานในการปลูกฝังความคิดของนิสิต และต่อมาเมื่อนิสิตได้เข้ามาศึกษาในสถานศึกษาก็ได้รับอิทธิพลจากโรงเรียนและได้เรียนรู้ที่จะปรับตัวเข้ากับกลุ่มเพื่อน เนื่องจากผลการวิจัยครั้งนี้ทั้งในเชิงปริมาณและในเชิงคุณภาพพบว่ากระบวนการพัฒนาจิตสำนึกต่อสังคมจากครอบครัวและจากเพื่อนมีอิทธิพลต่อจิตสำนึกต่อสังคมของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยมากที่สุด

2. ผลการศึกษาในครั้งนี้เป็นเพียงการศึกษาระดับจิตสำนึกต่อสังคมภายในกลุ่มของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยแบบวัดจิตสำนึกที่ใช้เป็นเพียงค่าปกติวิสัยของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ดังนั้นหากจะนำไปใช้กับกลุ่มประชากรกลุ่มอื่นควรสร้างเครื่องมือให้มีความน่าเชื่อถือเหมาะสมกับกลุ่มประชากรนั้น และควบคุมกลุ่มตัวอย่างให้ครอบคลุมประชากรที่ต้องการศึกษามากที่สุด

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- กรกช อัดตวิริยะนุภาพ. (2540). ความสัมพันธ์ระหว่างการมีส่วนร่วมในกิจกรรมนิตินักศึกษากับการพัฒนาตนเองของนิตินักศึกษาในกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กาญจนา แก้วเทพ. (2527). จิตสำนึกชาวนาไทย: ทฤษฎีและแนวการวิเคราะห์แบบเศรษฐศาสตร์การเมือง. กรุงเทพมหานคร: เจ้าพระยาการพิมพ์.
- จิราภา เต็งไตรรัตน์ และคณะผู้เขียน. (2544). จิตวิทยาทั่วไป. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ชวลา เวชยันต์. (2544). การพัฒนาแบบการเรียนการสอนที่ใช้เทคนิคการเรียนรู้ด้วยการรับใช้สังคม เพื่อส่งเสริมความตระหนักในการรับใช้สังคม ทักษะการแก้ปัญหา และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ณัฐภรณ์ หลาวทอง. (2544). การพัฒนามาตรสำนึกตามบริบทของสังคมวัฒนธรรมไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ณัฐภรณ์ หลาวทอง. (2546). การประเมินจิตพิสัย. ใน สุวิมล ว่องวานิช (บรรณาธิการ), การประเมินผลการเรียนรู้แนวใหม่, หน้า 193-214. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์ตำราและเอกสารทางการวิจัย คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ณัฐา ทับทอง. (2541). ผลการใช้โปรแกรมกิจกรรมกลุ่มที่มีต่อจิตสำนึกในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนนนทบุรีพิทยาคม จังหวัดนนทบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ไตรรงค์ เถวียงหงส์. (2544). การพัฒนาแบบวัดจิตสำนึกต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบทสำหรับนิตินักศึกษามหาวิทยาลัย. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธัญภรณ์ วงศ์กอนิชญ์. (2543). จิตสำนึกของมัคคุเทศก์ต่อการนำเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในระบบนิเวศแนวปะการัง. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหิดล.
- นพมาศ ชีรเวทิน. (2539). จิตวิทยาสังคมกับชีวิต. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- นพมาศ ชีรเวทิน. (2542). บทความเรื่องพฤติกรรมทางสังคม ใน จิตวิทยาทั่วไป. คณะศิลปศาสตร์: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

- นิภา สุขพิทักษ์. (2536). จิตสำนึกในความเป็นพลโลกของครูกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการประถมศึกษา
แห่งชาติ เขตการศึกษา 9 ตามการรับรู้ของตนเอง. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พันธ์ทิพย์ อธิปัญญาพงษ์. (2543). บทบาทของมัลติเทคกัในการส่งเสริมจิตสำนึกของนักท่องเที่ยว
ในการท่องเที่ยวอย่างอนุรักษ์ กรณีศึกษา สมาคมไทยท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และผจญภัย.
วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ไพบุลย์ วัฒนศิริธรรม และสังคม สัจจร. (2543). สำนึกไทยที่พึงปรารถนา. กรุงเทพมหานคร:
บริษัท โรงพิมพ์เดือนตุลา จำกัด.
- มัลลิกา มดีโก. (2541). จิตสำนึกทางสังคมของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล.
บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2538). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2524. กรุงเทพมหานคร:
อักษรเจริญทัศน์.
- ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. (2543). การวัดด้านจิตพิสัย. กรุงเทพมหานคร: ชมรมเด็ก
พับลิชชิงเฮ้าท์.
- วรรณิ จงศักดิ์สวัสดิ์. (2536). การศึกษาผลของสื่อมวลชนในการพัฒนาจิตสำนึกของประชาชนต่อ
ปัญหามลพิษทางน้ำ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วรรณิ งามขจรกุลกิจ. (2539). การรณรงค์ประชาสัมพันธ์สิ่งแวดล้อมศึกษาของสื่อมวลชนเพื่อสร้าง
จิตสำนึกต่อนักศึกษานิเทศศาสตร์. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วิรัตน์ คำศรีจันทร์. (2544). จิตสำนึกพลเมืองในบริบทประชาสังคมไทย. วิทยานิพนธ์ดุฎิบัณฑิต
มหาวิทยาลัยมหิดล.
- วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา. (2543). การพัฒนานิสิตนักศึกษา. กรุงเทพมหานคร: ภาควิชา
อุดมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศิริชัย กาญจนวาสี. (2544). ทฤษฎีการทดสอบแบบดั้งเดิม. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่ง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สงบ ลักษณะ. (2529). การวัดคุณลักษณะทางด้านความรู้สึก. วารสารการวิจัยทางการศึกษา.
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมพร สุทัศน์ีย์. (2544). การทดสอบทางจิตวิทยา. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.
- สุพจน์ ทรายแก้ว. (2545). จิตสำนึกสาธารณะ: การก่อรูปและกระบวนการเสริมสร้าง. แหล่งที่มา:
<http://www.lib.ripw.ac.th/special/e-ch3.html>. [14 สิงหาคม 2546]

- สุมนทา หลบภัย. (2543). **จิตสำนึกในการอนุรักษ์ตลาดน้ำดำเนินสะดวกของผู้ประกอบการค้าบริเวณตลาดน้ำดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี.** วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สุวิมล ว่องวานิช และนางลัดดา วัชรชัย. (2543). **ปัจจัยและกระบวนการที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณธรรมระดับบุคคลเพื่อมุ่งความสำเร็จของส่วนรวมของนักศึกษามหาวิทยาลัย: กรณีศึกษาเชิงปริมาณและคุณภาพ.** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สิทธิโชค วรานุสันติกุล. (2546). **จิตวิทยาสังคม: ทฤษฎีและการประยุกต์.** กรุงเทพมหานคร: ซีเอ็ดดูเคชั่น จำกัด.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2546). **พระราชดำริที่สำคัญเกี่ยวกับการศึกษา.** แหล่งที่มา: <http://www.onec.go.th/theking/k008.htm>. [10 ตุลาคม 2546]
- สำนักทะเบียนและประเมินผล. (2547). **จำนวนนิสิตระดับปริญญาตรี ปีการศึกษา 2547.** แหล่งที่มา: <http://www.reg.chula.ac.th>. [21 มิถุนายน 2547]
- สำนักเทคโนโลยีสารสนเทศ. (2547). **แผนพัฒนาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฉบับที่ 9 (พ.ศ.2545-2549).** แหล่งที่มา: <http://www.it.chula.ac.th>. [10 กันยายน 2547]
- สันตนิษฐ์ ผาสุข. (2534). **การปฏิบัติงานของครูตำรวจชายแดนในการพัฒนาจิตสำนึกต่อสิ่งแวดล้อมให้แก่เยาวชนในถิ่นทุรกันดาร.** วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เสาวลักษณ์ กุศลทรามาส. (2544). **ศึกษากลวิธีการสร้างจิตสำนึกและการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชน: กรณีศึกษาบ้านท่าวังไกร ตำบลวังหมี่ อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดนครราชสีมา.** วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยมหิดล.
- หฤทัย อาจปรุ. (2544). **ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล ภาวะผู้นำ รูปแบบการดำเนินชีวิตและความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเอง กับการมีจิตสำนึกสาธารณะของนักศึกษาพยาบาล เขตกรุงเทพมหานคร.** วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อภิญา มานะโรจน์. (2539). **การศึกษากระบวนการปลูกฝังคุณธรรมแก่นิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.** วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อุทุมพร จามรมาน. (2537). **ทฤษฎีการวัดทางจิตวิทยา.** กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด ฟันนี้พับบลิชชิง.
- อัจฉรา โฉมแจ่ม. (2544). **จิตสำนึกของนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ต่อการรวมกลุ่มกิจกรรมเพื่อสังคม.** วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ภาษาอังกฤษ

- Engler, B. (1985). (2 nd ed.). **Personality Theories and Introduction**. Boston: Houghton Mifflin Company.
- Farthing, G.W. (1992). **The Psychology of Consciousness**. New Jersey: Prentice Hall, Englewood Clifts.
- Feist, J. (1990). (2 nd ed.). **Theories of personality**. Orlando: Hoit, Rinehart and Winston, Inc.
- Ledford, J.B. (1970). (2 nd ed.). **Interpreting Personality Theories**. New York: Harper & Row Publishers.
- Liebert, Robert M. (1998). (8 th. Ed). **Libert & Spiegler's personalit: strategies and issues**. California: Brooks/Cole Publishing Company.
- Myer, M. G. (1988). **Social Psychology**. Singapore: Mc.Grow-Hill Book Cpmpany.
- Wallace, B. And Fisher, E.L. (1999). (4 th ed.). **Consciousnes and Behavior**. MA: A Viacom Company.
- Wolman, B.B. (1973). **Dictionary of Behavioral Science**. New York: Van Nostrand Reinhold Company.

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ก

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิในการตรวจสอบเครื่องมือ

1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์เพียงใจ สุขโรจน์	อาจารย์ประจำภาควิชาวิจัยการศึกษา
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อวยพร เรืองตระกูล	อาจารย์ประจำภาควิชาวิจัยการศึกษา
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
3. อาจารย์นัฐธิดา บุญอาพัทธ์เจริญ	อาจารย์ประจำสาขาวิชาสังคมศาสตร์
คณะศิลปศาสตร์
มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ข

ประเด็นข้อคำถามในการศึกษาเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์

1. พ่อแม่/ผู้ปกครองเลี้ยงดูอย่างไร
2. มีกิจกรรมที่ครอบครัวทำร่วมกันหรือไม่ อะไรบ้าง
3. พ่อแม่/ผู้ปกครองให้การสนับสนุนกับการทำกิจกรรมหรือไม่
4. ความสัมพันธ์ภายในครอบครัวเป็นอย่างไร สนับสนุนกับใครมากที่สุด
5. ปัจจุบันนิสิตทำกิจกรรมใดนอกเหนือจากการเรียนบ้าง
6. นิสิตคิดอย่างไรเกี่ยวกับกิจกรรมของมหาวิทยาลัย และการเข้าร่วมกิจกรรมของนิสิตในปัจจุบัน
7. กิจกรรมใดที่นิสิตชอบทำร่วมกันกับเพื่อนในกลุ่ม
8. เพื่อนสนิทของนิสิตเป็นคนอย่างไร
9. เนื้อหาที่นิสิตเรียนในปัจจุบันมีการพูดถึงสภาพปัญหาของสังคมมากน้อยเพียงใด
10. ครูอาจารย์ของนิสิตได้สอนให้ท่านตระหนักถึงการทำประโยชน์ต่อส่วนรวมหรือไม่บ่อยครั้งเพียงใด
11. นิสิตคิดอย่างไรกับบทบาทของสื่อมวลชนในปัจจุบัน
12. รายการใดที่นิสิตชอบดูหรือติดตามบ่อยที่สุด
13. ใครมีอิทธิพลต่อนิสิตในการเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิตมากที่สุด

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ก

สอบถามเพื่อวัดคุณลักษณะของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

คำชี้แจง

ขอขอบคุณที่ท่านได้สละเวลาอันมีค่าในการตอบแบบสอบถามฉบับนี้ ผู้วิจัยรับรองว่าข้อมูลการตอบของท่านถือเป็นความลับที่สุด และจะใช้ประโยชน์ในการศึกษาวิจัยเท่านั้น

แบบสอบถามนี้จัดทำเพื่อวัดคุณลักษณะบางประการของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ผลการตอบของท่านจะนำมาใช้เป็นข้อมูลในการทำวิทยานิพนธ์ หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย การแสดงความคิดเห็นของท่านในแต่ละข้อไม่มีคำตอบที่ถูกหรือผิด ดังนั้นจึงขอความกรุณาตอบตามความเป็นจริง

นอกจากนี้เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการวิจัย ผู้วิจัยจะทำการคัดเลือกนิสิตที่มีคุณสมบัติตามที่ผู้วิจัยกำหนดเพื่อเป็นกรณีตัวอย่างและจะต้องมีการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เพิ่มเติม เพื่อผู้วิจัยจะได้คัดเลือกเป็นกรณีตัวอย่างพร้อมมอบของสมนาคุณเป็นการตอบแทนต่อไป

น.ส.สุภัทรา ภูษิตรัตนาวลี

ผู้วิจัย

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

1. ชื่อ นามสกุล

ที่อยู่ที่สามารถติดต่อได้

บ้านเลขที่ ซอย..... ถนน.....

แขวง.....เขต.....จังหวัด.....

รหัสไปรษณีย์.....หมายเลขโทรศัพท์ที่ติดต่อได้.....

2. เพศ () 1. ชาย () 2. หญิง

3. นับถือศาสนา () 1. พุทธ () 2. คริสต์ () 3. อิสลาม () 4. อื่น ๆ

4. ชั้นปี () 1. ปี 1 () 2. ปี 2 () 3. ปี 3 () 4. ปี 4 หรือสูงกว่านั้น

5. ศึกษาอยู่ในสาขาวิชา คณะวิชา

1. สาขาวิทยาศาสตร์ประยุกต์

() 1.1 วิศวกรรมศาสตร์ () 1.2 แพทยศาสตร์ () 1.3 สัตวแพทยศาสตร์ () 1.4 ทันตแพทยศาสตร์

() 1.5 เกษศาสตร์ () 1.6 สหเวชศาสตร์ () 1.7 วิทยาศาสตร์การกีฬา

2. สาขาวิทยาศาสตร์บริสุทธิ์

() 2.1 วิทยาศาสตร์

3. สาขาวิชามนุษยศาสตร์

() 3.1 อักษรศาสตร์ () 3.2 ศิลปกรรมศาสตร์ () 3.3 สถาปัตยกรรมศาสตร์

4. สาขาวิชาสังคมศาสตร์

() 4.1 รัฐศาสตร์ () 4.2 ครุศาสตร์ () 4.3 นิติศาสตร์ () 4.4 พาณิชยศาสตร์และการบัญชี

() 4.5 นิเทศศาสตร์ () 4.6 เศรษฐศาสตร์ () 4.7 จิตวิทยา

6. เกรดเฉลี่ยสะสมปัจจุบัน (กรณีนี้สถิติปี 1 ใช้คะแนนเฉลี่ยสะสมระดับมัธยมปลาย)

- () 1. มากกว่า 3.00 () 2. 2.51 – 3.00 () 3. 2.00 – 2.50 () 4. ต่ำกว่า 2.00

7. ภูมิลำเนาเดิม

- () 1. กรุงเทพมหานครและปริมณฑล () 2. ภาคกลาง () 3. ภาคเหนือ
() 4. ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ () 5. ภาคใต้ () 6. ภาคตะวันออก

8. สถานภาพของครอบครัว

- () 1. บิดาและมารดาอยู่ด้วยกัน () 2. บิดามารดาหย่าร้าง () 3. บิดาและ/หรือมารดาเสียชีวิตแล้ว

9. ท่านเคยร่วมกิจกรรมที่ทำประโยชน์ต่อสังคมหรือไม่

- () 1. เคย เช่น
() 2. ไม่เคย

10. ในปัจจุบันท่านยังร่วมกิจกรรมที่ทำประโยชน์ต่อส่วนร่วมบ่อยหรือไม่

- () 1. เข้าร่วมกิจกรรมสม่ำเสมอ
() 2. เข้าร่วมกิจกรรม แต่ไม่บ่อยครั้ง
() 3. ไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมใดๆ

11. บุคคลต่อไปนี้ท่านใดมีอิทธิพลต่อท่านมากที่สุดในการคิดทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม (เลือกตอบเพียงข้อเดียว)

- () 1. บิดา () 2. มารดา () 3. ครู/ผู้ปกครอง () 4. ครูอาจารย์ () 5. เพื่อนฝูง
() 6. บุคคลสำคัญ/คารา/นักร้อง () 7. ไม่มี/ตนเอง

ตอนที่ 2

โปรดอ่านและพิจารณาข้อความต่อไปนี้ และตัดสินใจว่าบุคคลรอบตัวของท่านมีพฤติกรรมต่อข้อความในแต่ละข้อมากน้อยเพียงใด โดยทำเครื่องหมาย / ในช่องว่างทางขวามือที่ตรงกับพฤติกรรมที่เป็นจริง

พฤติกรรมการทำประโยชน์ต่อสังคม	เคยเป็นประจำ	เคยค่อนข้างบ่อยครั้ง	เคยปานกลาง	เคยค่อนข้างน้อย	ไม่เคย
	5	4	3	2	1
1. พ่อ/แม่/ผู้ปกครอง ของท่านเคยสนทนา กับท่านเกี่ยวกับปัญหาคุณธรรมศีลธรรมในสังคมปัจจุบัน					
2. ท่านเคยเห็นการใช้สิทธิและหน้าที่ในการเลือกตั้งทุกครั้งจากพ่อ/แม่/ผู้ปกครองของท่าน					
3. ท่านเคยเห็นพ่อ/แม่/ผู้ปกครอง ของท่านเข้าร่วมกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ในชุมชนของท่าน					
4. ท่านเคยได้รับการชื่นชมจากพ่อ/แม่/ผู้ปกครอง ของท่านในการทำประโยชน์ต่อสังคมของท่าน					

พฤติกรรมการทำประโยชน์ต่อสังคม	เคยเป็นประจำ	เคยค่อนข้างบ่อยครั้ง	เคยปานกลาง	เคยค่อนข้างน้อย	ไม่เคย
	5	4	3	2	1
5. พ่อ/แม่/ผู้ปกครอง ของท่านให้การสนับสนุนท่านให้เข้าร่วมกิจกรรมการทำประโยชน์ต่อสังคม					
6. พ่อ/แม่/ผู้ปกครอง ของท่านเคยชักชวนท่านรณรงค์อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในบ้านและในชุมชน					
7. ครูอาจารย์ของท่านเคยสอนในห้องเรียน เกี่ยวกับปัญหาทางสังคมที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน					
8. ครูอาจารย์ของท่านเคยให้คำแนะนำในการเข้าร่วมกิจกรรมการทำประโยชน์ของนิสิตต่อสังคม					
9. ท่านเคยเห็นครูอาจารย์ของท่านอุทิศตนในการเข้าช่วยเหลือกิจกรรมที่เป็นปัญหาสังคมในปัจจุบัน					
10. ท่านเคยเห็นครูอาจารย์ของท่านรณรงค์รักษาความสะอาดและประหยัดพลังงานในมหาวิทยาลัย					
11. ท่านเคยได้รับการชื่นชม จากครูอาจารย์ของท่าน ในการทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่นของท่าน					
12. ครูอาจารย์ของท่านเคยให้คำปรึกษาแก่ท่านในการเข้าร่วมกิจกรรมค่ายอาสาพัฒนาชนบท					
13. เพื่อนของท่านเคยสนทนาถึงประโยชน์ของการทำกิจกรรมค่ายพัฒนาชนบท					
14. เพื่อนของท่านเคยให้คำแนะนำท่านถึงบทบาทของนิสิตในการแก้ปัญหาสังคมที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน					
15. ท่านเคยเห็นเพื่อนของท่านร่วมกิจกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม					
16. ท่านเคยเห็นเพื่อนของท่านทำกิจกรรมที่ช่วยแก้ปัญหาสังคม					
17. ท่านเคยได้รับการชื่นชมจากเพื่อน ที่ท่านได้ทำประโยชน์ต่อผู้อื่น					
18. เพื่อนของท่านเคยชักชวนท่านทำกิจกรรมของชมรมอาสาพัฒนาชนบท					
19. ท่านเคยเห็นการนำเสนอข่าว/รายการจากโทรทัศน์ให้เห็นถึงปัญหาสังคม ปัญหาสิ่งแวดล้อมในปัจจุบัน					
20. ท่านเคยรับฟังการนำเสนอข่าวสาร/รายการจากวิทยุถึงปัญหาสังคม ปัญหาสิ่งแวดล้อมในปัจจุบัน					

พฤติกรรมการทำประโยชน์ต่อสังคม	เคยเป็นประจำ	เคยค่อนข้างบ่อยครั้ง	เคยปานกลาง	เคยค่อนข้างน้อย	ไม่เคย
	5	4	3	2	1
21. ท่านเคยอ่านข่าว/บทความจากหนังสือพิมพ์ให้เห็นถึงปัญหาสังคม ปัญหาสิ่งแวดล้อมในปัจจุบัน					
22. สื่อต่าง ๆ ในปัจจุบันให้ความสำคัญกับบุคคลที่ประพฤติตนเป็นแบบอย่างในการ กิจกรรมการที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม					

23. ในแต่ละวันท่านติดตามข่าวสารการทำประโยชน์ต่อสังคมจากสื่อใดมากที่สุด (เลือกตอบเพียงข้อเดียว)

- () 1. โทรทัศน์ () 2. วิดีโอ () 3. หนังสือพิมพ์ () 4. Internet

24. จากข้อ 23 ในแต่ละวันท่านใช้เวลาในการติดตามข่าวสารการทำประโยชน์ต่อสังคมจากสื่อที่เลือกมานั้นน้อยเพียงใด

- () 1. มากกว่า 3 ชั่วโมง () 2. มากกว่า 2 ชั่วโมง – 3 ชั่วโมง () 3. 1 – 2 ชั่วโมง () 4. น้อยกว่า 1 ชั่วโมง

ตอนที่ 3

โปรดอ่านและพิจารณาข้อความต่อไปนี้ และตัดสินใจว่าท่านมีการรับรู้ ความรู้สึก และพฤติกรรมต่อข้อความในแต่ละข้อมากน้อยเพียงใด โดยทำเครื่องหมาย / ในช่องว่างทางขวามือที่ตรงกับการรับรู้ ความรู้สึก และพฤติกรรมที่เป็นจริง

ตอนที่ 3.1

ลักษณะการรับรู้ ความรู้สึก และพฤติกรรม การทำประโยชน์ต่อสังคม	เคยเป็นประจำ	เคยค่อนข้างบ่อยครั้ง	เคยปานกลาง	เคยค่อนข้างน้อย	ไม่เคย
	5	4	3	2	1
1. ท่านมีโอกาสได้เห็นการร่วมกิจกรรมการทำประโยชน์ต่อสังคมบ่อยครั้งเพียงใด					
2. ท่านเคยรับฟังการสนทนา หรือปรึกษาหารือเกี่ยวกับกิจกรรมการทำประโยชน์ต่อ สังคมบ่อยครั้งเพียงใด					
3. ท่านเคยถูกชักชวนให้เข้าร่วมกิจกรรมการทำประโยชน์ต่อสังคมบ่อยครั้งเพียงใด					
4. ท่านเคยได้รับคำแนะนำจากบุคคลรอบข้างให้เห็นความสำคัญเกี่ยวกับกิจกรรมการทำประโยชน์ต่อสังคมบ่อยครั้งเพียงใด					
5. ท่านอยากเข้าไปสังเกตการทำงานของชมรมที่เกี่ยวกับกิจกรรมการทำประโยชน์ต่อสังคมบ่อยครั้งเพียงใด					
6. ท่านอยากชวนเพื่อนนิสิตให้เข้าเป็นสมาชิกชมรมที่มีกิจกรรมการทำประโยชน์ต่อสังคมบ่อยครั้งเพียงใด					

ลักษณะการรับรู้ ความรู้สึก และพฤติกรรม การทำประโยชน์ต่อสังคม	เคยเป็นประจำ	เคยค่อนข้างบ่อยครั้ง	เคยปานกลาง	เคยค่อนข้างน้อย	ไม่เคย
	5	4	3	2	1
7. ท่านอยากลองร่วมทำกิจกรรมการทำประโยชน์ต่อสังคมบ่อยครั้งเพียงใด					
8. ท่านเคยมีแนวคิดที่จะจัดกิจกรรมการทำประโยชน์ต่อสังคมบ่อยครั้งเพียงใด					

ตอนที่ 3.2

ลักษณะการรับรู้ ความรู้สึก และพฤติกรรม การทำประโยชน์ต่อสังคม	ปฏิบัติเป็นประจำ	ปฏิบัติค่อนข้างบ่อย	ปฏิบัติปานกลาง	ปฏิบัติค่อนข้างน้อย	ไม่ปฏิบัติ
	5	4	3	2	1
1. เมื่อมีบอร์ดหรือโปสเตอร์ประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมของชมรมต่าง ๆ ท่านจะเข้าไปอ่านทุกครั้ง					
2. ท่านติดตามความเคลื่อนไหวเกี่ยวกับกิจกรรมที่ทำประโยชน์ต่อสังคมอยู่เสมอ					
3. เมื่อมีโอกาสท่านจะอ่านข่าวสารจากสิ่งพิมพ์ที่เกี่ยวกับการทำประโยชน์ต่อสังคมอยู่เสมอ					
4. เมื่อมีโอกาสท่านจะติดตามรายการโทรทัศน์ที่เกี่ยวกับกิจกรรมการทำประโยชน์ต่อสังคมเสมอ					
5. ท่านชอบเข้าร่วมกิจกรรมของชมรมอื่นมากกว่าชมรมอาสาพัฒนาชนบท					
6. ท่านจะกระตือรือร้นในการช่วยเหลือและสนับสนุนกิจกรรมการทำประโยชน์ต่อสังคมเสมอ					
7. ท่านรู้สึกยินดี เมื่อได้ช่วยเหลือเพื่อน ๆ ในการเตรียมความพร้อมเพื่อไปร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม					
8. ท่านมีความภาคภูมิใจที่ได้เข้าไปมีบทบาทในการประสานความร่วมมือในโครงการ/กิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม					

ตอนที่ 3.3

ลักษณะการรับรู้ ความรู้สึก และพฤติกรรม การทำประโยชน์ต่อสังคม	เห็นด้วยอย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง
	5	4	3	2	1
1. หลักการทำประโยชน์ต่อสังคมที่สำคัญคือ การเรียนรู้ร่วมกัน คิดร่วมกัน ทำร่วมกันของคนในสังคมให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ต่อ ตนเอง					
2. สิ่งสำคัญที่สุดในการทำประโยชน์ต่อสังคมของนิสิต คือการที่นิสิตเห็น ความสำคัญและเข้าร่วมในกิจกรรมการทำประโยชน์ต่อสังคม					
3. การที่นิสิตเห็นความสำคัญของการทำประโยชน์ต่อสังคมจะทำให้การทำกิจกรรม บำเพ็ญประโยชน์ของชมรมเกิดได้ง่าย					
4. การที่นิสิตเข้าไปมีส่วนร่วมในการทำประโยชน์ต่อสังคมเป็นการช่วยให้คนใน ชุมชนมีวิถีชีวิตที่ดีขึ้น เกิดประโยชน์ร่วมกัน					
5. ถึงแม้การทำประโยชน์ต่อสังคมจะมีปัญหาและอุปสรรค แต่เราจะไม่ ท้อถอย เพราะถือเป็นหน้าที่ที่นิสิตต้องมีส่วนแก้ไข					
6. ท่านคิดว่ากิจกรรมที่ต้องทำควบคู่ไปกับการศึกษาตามหลักสูตร คือการเข้าร่วม กิจกรรมที่ทำประโยชน์ต่อสังคม					
7. การเข้าร่วมกิจกรรมที่ทำประโยชน์ต่อสังคมไม่ได้ทำให้ท่านเกิดความรู้สึก เสียสละเพื่อผู้อื่นมากขึ้น					
8. ความรู้ที่ท่านได้เรียนในมหาวิทยาลัยนั้น ท่านจะนำไปใช้เพื่อการทำงานที่เป็น ประโยชน์ต่อสังคม					
9. การทำประโยชน์ต่อสังคม ไม่ใช่บทบาทหน้าที่สำคัญของนิสิตในขณะที่ กำลังศึกษาในมหาวิทยาลัย					
10. ท่านมีความมุ่งมั่นที่จะทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมให้กับ ผู้อื่นในชุมชน					
11. การเข้าร่วมกิจกรรมที่ทำประโยชน์ต่อสังคม ไม่ได้ช่วยให้เรารู้สึกและเข้าใจ ปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม					
12. จุดมุ่งหมายในชีวิตการทำงานของท่านในอนาคต คือการได้ทำงานเพื่อ ประโยชน์แก่สังคม					
13. ท่านสามารถประสานงานกับหน่วยงานอื่น เพื่อจัดกิจกรรมเพื่อประโยชน์ ต่อสังคมได้					
14. ท่านสามารถส่งเสริมให้นิสิตในมหาวิทยาลัยได้เข้ามามีส่วนร่วมในการ ทำประโยชน์ต่อสังคมได้					

ลักษณะการรับรู้ ความรู้สึก และพฤติกรรม การทำประโยชน์ต่อสังคม	เห็นด้วยอย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง
	5	4	3	2	1
15. ท่านสามารถให้ความรู้ ความเข้าใจแก่นักศึกษาในมหาวิทยาลัยด้านการทำประโยชน์ต่อสังคมต่อผู้อื่นได้					
16. ท่านสามารถจัดกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมให้บรรลุตามจุดมุ่งหมายได้					
17. การเข้าร่วมกิจกรรมการทำประโยชน์ต่อสังคมเป็นกิจกรรมที่ท่านตั้งใจจะปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง					
18. ในอนาคตท่านต้องไปทำงานที่เกี่ยวข้องกับการทำประโยชน์ต่อสังคมไม่ว่าจะเป็นงานอะไร ท่านก็พร้อมที่จะทำ					
19. ท่านพึงพอใจกับการดำเนินชีวิตในปัจจุบัน ดังนั้นจึงไม่ได้มุ่งหวังที่จะทำงานเพื่อประโยชน์ต่อสังคม					
20. ถ้าเลือกได้ท่านจะเลือกทำงานที่สามารถทำประโยชน์ต่อสังคมได้มาก					
21. เมื่อมีโอกาสท่านจะเข้าร่วมคิดแก้ปัญหาความเดือดร้อนจากปัญหาต่าง ๆ ให้กับคนในชุมชน					
22. ท่านสนใจเข้าร่วมกิจกรรมกับชมรมอื่นมากกว่าเข้าร่วมกิจกรรมที่ทำประโยชน์ต่อสังคม					
23. ท่านสามารถทำงาน และมีความอดทนต่อความยากลำบาก เพื่อที่จะทำประโยชน์ต่อสังคมได้					
24. งานอะไรก็ตามที่ท่านสามารถเข้าไปช่วยคนที่มีความเดือดร้อน ท่านก็พร้อมที่จะทำงานนั้น					

ขอขอบคุณ นิสิตเป็นอย่างยิ่งที่กรุณาใช้เวลาในการตอบแบบสอบถาม

สถาบันวิจัยและบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นางสาวสุภัทรา ภูมิตรีตนาวลี เกิดเมื่อวันที่ 12 กันยายน 2517 สำเร็จการศึกษา ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ศึกษาศาสตร์) วิชาเอกจิตวิทยาและการแนะแนว มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ เมื่อปีการศึกษา 2540 ในปีการศึกษา 2545 เข้าศึกษาต่อในหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา วิชาการศึกษา ภาควิชาวิชาการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปัจจุบันทำงานเป็น นักวิชาการศึกษา หน่วยประกันคุณภาพ สำนักพัฒนาวิชาการ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย